

ст 84.44КР
0-54

Трофе Осишук

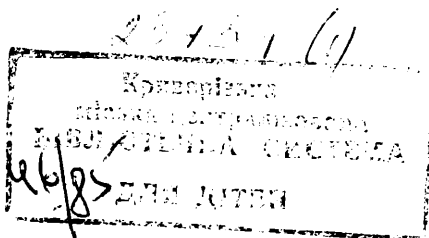
БОРИС ОЛІЙНИК

ВИБРАНІ ТВОРИ В ДВОХ ТОМАХ

ТОМ ПЕРШИЙ

ЛІРИКА

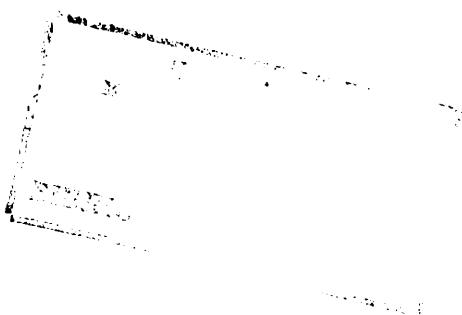

Київ
Видавництво
художньої літератури
«Дніпро»
1985

У2
О-54

В первый том произведений
известного украинского поэта,
лауреата Государственной премии СССР,
Государственной премии УССР
имени Т. Г. Шевченко,
Республиканской премии имени Н. Островского
вошли его лирические стихи,
отличающиеся страстной гражданственностью,
эмоциональной насыщенностью,
своеобразием поэтики.

Передмова Олеся Гончара

О $\frac{4702590200-112}{M205(04)-85}$ 112.85

© Склад, передмова,
художнє оформлення.
Видавництво «Дніпро»,
1985 р.

ЧИТАЮЧИ БОРИСА ОЛІЙНИКА

Складається враження, що поетичному слову в наші дні стає дедалі важче здобувати собі прихильників. І навряд чи це означає, що душа сучасної людини емоційно озлидніла, переповнившись потоками інформації, приглухнувши під натиском різних найсуворіших чинників, часом далеких від мистецтва, від такої крихкої делікатної сфери, якою завжди була художня творчість людини.

Але тим більшою слід вважати перемогу творчого таланту, якщо йому вдається знайти шлях до сучасного читацтва, здобути народне визнання.

Таким сьогодні постає перед нами поет Борис Олійник, чие ім'я, поряд з іменами Василя Симоненка, Ліни Костенко, Івана Драча, Дмитра Павличка, Віталія Коротича, Миколи Вінграновського та ще багатьох їхніх ровесників, позначає творчі звершення того бурхливого, щедро обдарованого покоління, яке разом із старшими письменниками забезпечило українській літературі в сім'ї братніх літератур довготривале і нині цілком відчутне піднесення.

Творче зростання Бориса Олійника відбувалось досить стрімливо. Родом з країв полтавських — може сказати про себе поет і сказати з гордістю. Звідти він, де «чорнозем плідючий, наче жінка», де історія глибока ясними глибинами, де в людей «на золоті обжинки завжди напихваті зі сміху литий серп». Прийти в літературу від землі Котляревського й Гоголя, з країв, де, як і по всій Україні, у найвищій пошані «Кобзар», і народна пісня, і влучне веселе слово, — це мовби прийти з певним дипломом, що означає неабияку духовну естетичну підготовленість і накладає на митця відповідні творчі й громадянські обов'язки.

Навіть там, де поет торкається високих філософських матерій, він не перестає бути земним, не втрачає контактів із сьогоденням, і, що особливо важливо, він не дозволяє собі стати надміру патетичним, пишномовним. Щоразу в таких випадках йому, реалістові, приходиться підмогу інтонація гумору, самобутнього, іподі вишуканого, в душі кращих народних традицій; інтонація гумористична чи навіть саркастична має в поета безліч відтінків.

Натрапиш на вірш, скажімо, «Чарівник» (присвячений М. Рильському), і він захопить тебе поетичною граційністю, мудрим теплим усміхом, адресованим дітям і дорослим. Та, звичайно ж, поет не обмежує себе тоном лише лагідним, усміхненим, нерідко слово його стає суворим, навіть трибунним:

Тоді гукну:
— Беріть планети з бою,
Ламайте світ дюралевим крилом,
А я лишуся на землі вербою,
З якої перше колесо пішло.

Такі строфи не можуть не проникати в серце, не можуть не схилити на роздум про епоху, в якій нам судилося жити. Перед нами поезія, що не втомлюється уславляти достойних — ближніх і дальніх, які «йшли на кривду з праведним мечем, нерідко забуваючи кольчуги».

Поезія ця прагне досягнути долю народну в усій її складності, трагічності і величчї перейдених доріг, вона бачить, як «далеко-далеко (те знають хіба що лелеки) розкидала доля киптарики і сіряки», і вона ж, наділена справжнім духом народності, здатна глибоко самоусвідомити себе:

Міцнюща моя кров. Жаркіша від огнива.
І, певне, недарма татарський людолов
Вогонь моїх дівчат висмоктував хапливо,
Щоб освіжить свою уже осінню кров.

Поезія глибокого дихання, вона чутлива до національної історії, і водночас ця поезія широко дивиться на світ, дивиться очима людини-інтернаціоналіста, уславлюючи братерство як найвищий дарунок долі:

По-братерськи ми ділилися з тобою
На довгій ниві жнив і лихоліть
Ковтком води, окопом і судьбою,—
І тільки корінь наш не поділить.

Активна громадянськість — прикметна риса поезій Бориса Олійника. Його слово — це слово митця стійких переконань, одного з тих, хто з гордістю усвідомлює свою приналежність до будівничих нового світу. Пристрасті і боріння епохи — вони і його особисті, і саме цим пояснюється, що поет часто буває гострий, полемічний. Коли йдеться про речі життєво важливі, він постає перед читачем у своїй ідейній всеозброєності; в пошуках істини його поезія не вдовольняється поверхневим зрізом життя, вона прагне глибини, намагається тримати в полі зору багатючий духовний досвід народу. У творах Бориса Олійника відчуваємо органічно засвоєну фольклорну образність, а також високу науку класики, зокрема Шевченка, Тичини, Маяковського, відчутні в його поезії мистецькі шукання сучасних прогресивних постів світу. Справедливо буде сказати, що в кращих творах цього автора нема полегшених прохідних строф, в них пульсує жива думка, слово поета ясномовне, з пружким інтелектуальним та емоційним наповненням.

Маючи нахил до філософських роздумів, поет охоче використовує народну притчу, мандрівний сюжет, мудру алегорію, від його творчого доторку давній згусток народної мислі набуває сучасного, індивідуально забарвленого звучання.

Багата палітра асоціацій, напружений розвиток образу, притаманна багатьом поезіям співучість, близька до фольклору музикальність — все це, будучи підпорядковане ідейній цілеспрямованості творів Бориса Олійника, разом надає їм неабиякої сили впливу на читача.

Доводилось не раз бути свідком виступів Бориса Олійника на літературних вечорах, в студентських аудиторіях, в робітничих клубах, чути його слово в шахтарському Палаці культури і перед полтавськими хліборобами, і не пригадується випадку, коли б твори, прочитані поетом, полишали байдужими його читачів. Цей негучний, часом аж стишений голос, виявляється, здатен глибоко проникати в людські серця; щирий поетичний

роздум автора будь-де здатен контактуватись, внутрішній неспокій поета щораз передається читачам і слухачам, мовби запрошуючи їх до співпереживання, закликає спільно дошукуватись важливих істин життя.

Борисові Олійникові органічно чужа будь-яка поза, манірність. Крикливе «якання», самозамилування — не для цього поета. У ставленні до своєї особи він не буває надміру самовпевненим, натужно величальним, скорше в цих випадках він вдається до самоіронії, і це викликає незмінну симпатію читача.

Я прийду сюди аж ген із того досвітку
Хлопчаком у полинялому картузику,
І розтане сивий іней мого досвіду
У завулку, що гучить мені, як музика.

І це при тому, що поет не обходить найсерйозніших проблем сучасності, він сміливо підступає до них, для нього вся теперішня епоха — поле шукань, досліджень, мистецьких втручань. Свіжу оригінальну образність поет знаходить, вглядаючись, скажімо, з нагоди 1500-ліття Києва у сиву далеч слов'янських віків, словом незужитим, свіжим приверне він увагу читача і тоді, коли відтворюватиме враження доріг «від білої хати до Білого дому», зацікавлять нас і його роздуми про цей космічний тривожний вік, про суперечності сучасної цивілізації, якій так часто бракує справжньої людяності і теплоти. Звертання до безсмертного образу Леніна, до світочів вітчизняної культури Шевченка, Сквороди, Пушкіна, Толстого для поета цілком органічні, вони виникають від його прагнення глибше осмислювати дійсність, пильніше вглядатись у шляхи розвитку людства. Думка поетова тяжіє до значних філософських категорій, збудником для неї може правити звичайнісіньке життєве спостереження, скажімо, в безлічі разів змальованій картині пташиного перельоту поет відчує своє, суто індивідуальне:

Мовчить старий ватаг,
задивлений у себе.
Утома вікова спада з його плеча...
Та раптом — змах крила.
І на сувої неба
Повільно проступа
таємний знак ключа.

Поет почуває себе впевнено в різних жанрах: він визнаний майстер поеми, хоча не меншу популярність серед читачів має також високохудожня лірика цього автора. В пошуках «пісенного вина» до творів Бориса Олійника охоче звертаються композитори, їх вабить задушевність його поезій, позначених багатю ритмомелодикою.

Відібрані для цього двотомника твори Бориса Олійника вже витримали суворий іспит часу, і вони, без сумніву, принесуть читачеві радість активного співпереживання. Перед нами поет мислячий, гострий, глибокий, чия творчість нині стає поряд із тими художніми цінностями, що їх подарували своєму народові найталановитіші співці Радянської України.

Поет-комуніст Борис Олійник зустрічає свій полудень віку зрілим визнаним майстром, його поетичне слово є надбанням всієї багатонаціональної радянської поезії.

Побажаємо славному ювілярові нових звершень, щасливих творчих доріг.

Олесь Гончар

ЛІРИКА

ВИБІР
(1955—1968)

**Б'ЮТЬ У КРИЦЮ
КОВАЛІ**

Як у нашому селі
В крицю вдарять ковалі,
Як у небі голубому
Закурличуть журавлі,—
Так і знай: не за горами
Із пахучими вітрами,
З солов'їними піснями
Йде весна по всій землі.

...Того ранку у селі
Не кували ковалі:
Мого діда серед ночі
Вбили клятї куркулі.
Де осінньої пори
Журно шепчуть явори,—
Поховали мого діда
На колгоспівській землі.

В сорок другому в селі
Не кували ковалі:
Мого брата в ніч осінню
Поліцаї повели...
Постріл тишу розірвав.
Похилилася трава,
І у матері від горя
Посивіла голова.

В сорок третьому в селі
Засмутились ковалі:
Нам до хати із сільради
Чорну звістку принесли:
Десь під Харковом в маю
Впав мій батько у бою,
Покотились сльози в мамі
На голівоньку мою.

...Одкуріли роки злі,
Йде весна по всій землі,
Знов у кузні па світанку
Б'ють у крицю ковалі.
Я — з ковальської сім'ї,
Молот взяв до рук своїх,
Як ударю срібнодзвонно —
Аж луна попад гаї!

Спи спокійно, діду мій,
Спи спокійно, батьку мій,
Спи, мій брате, не всоромлю
Я ковальський рід міцний.
Я на повну міць свою
В сталь дзвінку невтомно б'ю.
Те, що ви не докували,
Я з синами докую!

СИНИ

Спалахнуло літо ватрою востаннє.
Журавлі журились. Журавлі... мовчять:
Їх за полустанком. Там... за полустанком.
Там. За полустанком.

Уночі.

Викопали яму на останнім пружі.
Жандарі в затвори увігнали час...
А вони стояли: два в робочих блузах,
Третій — у матросці, зовсім ще хлопчак.

Обнялись. «Прощайте... Веселіш...
Товариш...»

Офіцер зорею з люті подавивсь.
Перший залп ударив... Другий залп
ударив,—

Падали утрьох вони
в падолист...

Йшли та й зупинились три тополі в лузі
В головах братів своїх.
І мовчать.

Сплять за полустанком: два в робочих
блузах,
Третій — у матросці, зовсім ще хлопчак.

Не гриміть оркестрами.
Перестаньте.

Не лякайте вічності.
Хай іде...

Там, за полустанком... В ніч,
за полустанком,

Наш, оцей блакитний,
починався День.

Я ДО ТЕБЕ ЙШОВ...

Я до тебе йшов крізь далі, через роки.
І зустрів тебе одну-єдину в світі:
Ти стояла на порозі на високім
В синім платті, синьоока, в синім квіті.

Уклонилась, повела мене в світлицю,
Пригощала за столом новотесовим.
Пив я воду, пив холодну із криниці —
Срібнодзвонну, срібноплинно проліскову.

Як ішли ми зелен лугом к зелен гаю,
Солов'ї нам ткали пісню диво-дивну.
Той мотив мені і досі ще лунає —
Незабутній, неповторно переливний.

Зупинилась. Зашарілись ніжно щоки.
Ти звела на мене очі. Роси впали.
Я читав в твоєму погляді глибокім:
Ти чекала.

Ти чекала того сонячного слова,
Неповторного і вічно молодого.
Я ж — неначе відібрало в мене мову —
Мовчки квіти обривав собі під ноги.

Ти зітхнула, ти сказала: — Будь
щасливий. —
І пішла, а я zostався серед квітів.
Раптом серце защеміло (біль —
як злива):
«Дожди! Вона ж твоя — єдина в світі».

Я рвонувся швидше вітру через луки,
І здалось, уже впізнав твою хустину,
Ще два кроки — й доторкнусь,
протягнувши руку...
Тільки небо, тільки далеч синьо-синя,

Та дуби про щось зажурено шепочуть...
І тепер, куди б не йшов я, що б не думав,
В моє серце задивились твої очі
Синім ранком, синім квітом, синім сумом.

МИ ПРОЩАТИСЬ НЕ БУДЕМО

Космодроми цвітуть
 чебрецем і ромашкою —
Отакою, як тисячі років назад.
І плечисті сипи
 в сорочках парозпашку
Із двадцятого віку виходять на старт.

Он ідуть вони рвучко
 з лобами високими,
Нетерплячі до сліз старомодних батьків.
А на кручах крутих
 під хрестами розсохлими
Їхні пращури сиві гортають віки.

Чумаки і жєнци,
 у роботі наморєні,
Запорожці, відкинувши пасма чубів...
Вже давно перейшли
 їхні руки у корєні,
Їхні голови буйні — верхів'я дубів.

Віддали вони горду розвихреність травневі,
А любов і красу — у цілющій нектар...
Тільки очі свої залишили для правнуків,
Що виходять сьогодні на зоряний старт.

Націлився хронометр
 у тишу секундами,
І серця, як хронометри,— з часом у такт.
Семафори відкриті!
 Прощатись не будемо.

Просто так:
 — До побачення, друже і брат! —

Гей, злітають сини
із своєї обителі.
Де комет і планет — золота крутія.
Там розгніваний Марс
в генеральському кітелі,
І Венера у царственим німбі сія.

Потім їх на землі
засипатимуть квітами,
І — дорослі — ми станем от щастя дітьми:
Будем марити в снах
цілу ніч Лелітою,
По-хорошому заздрить:
— А жаль, що не ми...

Ну, не ми, так не ми...
Бо не всім же й у космосі.
І не всім ордени, і медалі — не всім.
Я б, наприклад, хотів
буť наповненим колосом
І потрібним для інших, як хліб і як сіль.

Відробивши, приляжу на кручі, заморений...
Без пишнот, без промовця з графіном води —
Передам свої руки
нев'янучим кореням
Молодих яворів і дубів молодих.

Посаджу тоді серце у полі ромашкою,
Тільки очі залишу онукам своїм,
Що колись на зорі
в сорочках нарозпашку
Вийдуть роси збивати в космічні гаї.

ТРИВОГА

Матері

Серед ночі,
як вляжуться нервів і пристрастей вихор
І радисти замкнуть на ключі телеграфні ефір,—
У свідомість мою
верозгадним для розвідок шифром
Б'є депеша Тривоги
крізь темінь густу, як графіт.
Я щопочі вдивляюсь
в застигли віконні екрани:
Крізь історії пил,
крізь розпачливий вереск війни
Силуетом Діаса і Лорки ти стала, Іспаніє,
На безхмарному небі моїх наболілих зіниць.
Б'є Тривога!
Я знаю: в призначений долею вечір
Три возулі мені напророчать дорогу в саду.
І, як плащ матадора,
накинувши небо на плечі,
По маршрутах Тривоги
з Вкраїною в серці піду.
Ви махніть на прощання хустинами білими, чайки,
Може статись, що я
притомлюсь на чужій стороні...
Андалузька гітара
зітхне паді мною печально,
І, як зігнута шпага, впаде мені місяць до ніг.
Я не можу не йти!
Не тужи, не жалій мене, мати,—
За бар'єрами мук,
за іржавими ширмами грат
Жде Республіка нас,
арештована в тридцять дев'ятім,
Заховавши надію в могилах інтербригад.

Серце, в путь!

...А тобі на розраду у сивому горі
Я лишу на причілку,

де маки багряно ярять,
Романсеро циганські
зеленочубого Лорки,

Ти ж мені подаруй
на далекі шляхи «Кобзаря».

Я пройду! Проповзу!! Я прорвусь

крізь капкани охранок —

І під мури в'язниць,

під дволику слейність церкв

Підкладу своє серце,

заряджене ураганом,

І своїми ж руками

рвону вибухове кільце!

І на тому камінні,

де серце моє розкололось,

Похитнувши на вибухах

місяця срібний ковчег,

На високих вітрах

зашумить українська тополя

Голубими листками

моїх і твоїх очей.

...Серед ночі,

як вляжеться нервів і пристрастей вихор,—

В материнські надії,

у чисту крипицю журби

Тихо ввійде вона

нерозгадним для розвідок шифром,

Від єдиного сина

остання депеша Судьби.

Ти пакинеш хустину

на свій старомодний очіпок,

І незнана тривога

торкнеться твоїх долонь.

...А під ранок тобі
на розписанім сонцем причілку
З чорнозему полтавського
зійде іспанський лимон.

ЯК УПАВ ЖЕ ВІН...

Як упав же він з коня
Та й на білий сніг...
П. Тичина

Як упав же він
на білий
На останній сніг весни,—
Налетіли гуси
та й сіли
В узголов'ї, мов сні.

А із сну виходить мати
На тесові на мости.
«Гуси, гуси, гусенята,
Візьміть мене...» —
і затих.

Стрепенулись гуси з ляку
Та й на гук вожака:
Загорівся сніг
маками
Під грудьми у вояка.

Гей полинули ж далеко
Ув останній тихий сон,
Де вимощують лелеки
Гнізда колесом.

Вийшла мати в синій вечір,
А з високої імлі
Впали гуси їй на плечі
І заплакали.

Похитнулася, мов колос,
Без ридання і молитв,
Тільки сивим квітом коси
Материні зацвіли,

Тільки десь за верболозом,
На калиновім мосту,
Пропекли дівочі сльози
Білопінную фату.

Зпову гуси у заплави
Гублять втому голубу...
Виросли сипи біляві,
Тільки ж він русявим був.

І питають матір хлопці,
І питаються гостей:
— А чому, як сходить сонце,
Спіг багрянцями цвіте!

Не питайте її, милі,
Не будіть далекі сни...
Він колись упав
на білий,
На останній сніг весни.

ВИБІР

Над штурмом, над шабельним зблиском,
Над леготом теплим в житах
Гойдається вічна колиска
Маятником Життя;

Життю — ні кінця ні начала.
І вічно по колу землі:
Комусь — лебеді від'ячали,
Комусь — ще сурмять журавлі.

Один передбачливо очі
Прикрив ще за крок від межі,
Ввійшовши клітиною почі
Тихенько: чи жив, чи й не жив?

А інший — на кроки не міряв:
Летів, і гримів, і... згорів,
І люди відкрили в сузір'ях
Зіницю нової зорі.

Коли б загадали: — Хочеш,
Одне лише слово твоє —
І вища — лаврова! — почесь
Чоло твоє обів'є,—

Я б вибрав найвищу почесь:
У чистім і чеснім бою
На чорному мрамурі ночі
Зорю записати свою!

ЖИВИМ — ОД ПОЛЕГЛИХ...

Смертю смерть здолавши,
Ми говорити хочем:
— Ви
 не забули
 наші,
Спалені порохом,
 ночі?

Ви,
 що родились в мирі,
Після останніх залпів?
Наші шинелі сірі
Сушаться десь па Альпах.

В наших старих пілотках
Носять сини каштани,
Наші цупкі обмотки
Вточені в меридіани.

Нас не діждались сині,
Нас не діждались карі...
В ночі терпкі осінні
Ми злітаєм з марень

Листом із осокорів
В думи дівчат красивих...
Тільки чому ж так скоро
Стали ви зовсім сивими?

А-а, ми й забули.
 Сійте,
Як же це ми забули,
Що не дійшли до стрічі
Рівно на відстань дула!

Не доповзли на ліктях...

Трохи...

останні...

дюймами...

Ви ж не забудьте тільки:

Рівно на відстань дула.

КОЛИ МОЖНА ПРОСИТИ ЗАМІНУ...

Можна просити заміну в футболі.
Руки підняв, і дванадцятий помер
Вийде у свіжій футболці на поле
Крізь протоколи, параграфи й коми.

Але:

На стадіоні честі
В колі тіснім гармат
Грали вони під Брестом
Перший кривавий матч.

Місяць над сон-землею
Став їм за циферблат.
Строгим, як смерть,
суддею,
Совість у них була.

Час

кулеметні черги
Вивели шрифтом куль:
«Двадцять другого червня,
Рівно в чотири нуль-нуль».

Все!

Кулемети presto

Вибили дробний марш.
...Так починався під Брестом
Перший кривавий матч.

Виняток з правил взято,
Як данину війні:
Можна було вмирати,
Та програвати —
ні!

Виросли куці тайми
В розмір почей і днів.
Дев'ять свинцевих грамів —
Еквівалент орденів.

На кулеметних спинах
Википіла вода.
Але просить заміну
Не дозволяв суддя.

Все...
Лиш слова — як рани.
В'їлись в сирій бетон:
«Ми не могли програти...
Наші тіла — кордон...

Ми не могли, мій сину...
Ми не могли того дня...
Бо попросить заміну —
Значить,
руки... піднять».

P. S.
Коли розкопали руїни Бреста,
Руки мерців... піднімались...
з гранатами!

П'ЯТИЙ ЧЛЕН ТРИБУНАЛУ

I

Ніч бреде по узліссю —
 у ярах заляга.
Місяць хижо поблискує,
 мов кривий ятаган.
Три доби їх вганяла
 у залізний корсет
Ошалілим шакалом
 спецкоманда СС.
Три доби... На четверту
 посміхнувсь командир:
«Ну, тепер вже і смерті
 не дістатись сюди.
Бо далеко від станції
 під зеленим крилом
Примостилося в байраці
 партизанське село.
Відсипайтеся, хлопці,
 розставляйте пости,
Щоб тримали на оці
 морок густий».

II

Він сказав собі: «На секунду...
Лиш побачу — і знов на пост.
Кий там чорт
Проти ночі швендяти буде?

Я ж на мить лиш її зігрію,
І вернусь, як стряхне трава».
...Ой куди ж ти ідеш, Андрію,
Та лляна ж твоя голова?!

А коли він став на помості,
У віконний постукав хрест,
Уповзла в прогалину совісті
Спеціальна команда СС.

Ех, Андрію, пропаща юність!
Хто простить тобі відтепер:
За один за твій поцілунок
Півзагону цілує смерть.

III

Бій пронісся, як шквал,
Як залізний смерч.
Половина — відійшла.
Половині — смерть.

IV

Чотири члени трибуналу
Схилили голови свинцеві.
Чотири
 члени
 трибуналу...
А п'ятий —
 серце його.
...Ех, Андрію, душа загону...
Прохрипів командир:
— Підійди.—
...Ех, Андрію, руса краса...
— Вибирай сам.—
П'ятий член трибуналу —
Серце його
 наказало:
 «Смерть».

Одвернувсь трибунал.

Тиша німа.

Прохрипів командир:

— Проти?

...Нема.

Поклади, Андрію,

свій автомат.

Підбери, комісаре, хлоп'ят,

Щоб... не мазали.—

...Кресонув снаряд —

чотирьох зразу.

А п'ятий — живий.

От тобі й касація:

Командирова рука —

На гілляці.

Комісаре, сигналь:

— Перебіжками невеликими! —

Залишивсь трибунал

Під осиками.

Навіки.

V

Він за ними біг,

як собака,

По ярах і лісах.

І просив, і плакав:

— Розстріляй, комісар.

Комісар сивий:

— Не проси, дарма.

Бо для тебе, сину,

В мене кулі нема.

Він просив:

— Комісар,

Дай автомат...
Я... сам.

Комісар сивий:
— Не проси,
 сину,
Дарма.
Трибунал у тебе
Забрав автомат.

Ти іди, сину,
Куди хочеш...—
В комісара сивого —
Сиві очі.

VI

Він ішов крізь фронти
І просив смерті.
А за ним у конвертах —
Нагородні листи.

Він тікав од них,
А вони доганяли.
...Шматували сні
Члени трибуналу.

VII

Він і зараз ходить,
Тужний, як осінь,
Він свої нагороди
На грудях не носить.

Бо вони — як вогонь.
Він не сміє торкатися їх...

П'ятий член трибуналу —
Серце його —
Не підписало
Касації.

НЕ ДЛЯ ДІТЕЙ

— Краще померти стоячи,
Ніж па колінах жити! —
Сказав учитель історії
Дітям.

Слухайте, діти, вчителя,
Слухайте маму й тата,
І дай вам бог тільки з читанок
Про це читати.
Так... «Краще померти стоячи...»
Сказано мужньо й строго.
...А в них були перебиті
Ноги.

Вони піднялись на колінах —
І впало вороння крепом.
...Ой зросла у полі
червона калина,
А над нею — синє небо...

Це я не вам, діти.
Я просто думаю, діти,
Що можна і на колінах
Померти краще,
ніж стоячи
жити.

...Діти,
Читайте історію.

ТИ ПОДУМАЙ, ПАРИЖ...

Василію Порику

Вітер м'яко згорнув туман, як парик,
І поклав до підніжжя Ейфеля...
Ти ще спиш, Париж?

Досинай, Париж,
Додивляйся голубі пастелі.

А мені аж за Вінницю треба йти,
За левади, за тишу м'ятну,
Там в далекі світи, у сизі світи
Задивилася вікнами хата.

З-під порога її дороги пливають,
Ще й на всі на чотири сторони.
Він пішов отак через синю траву,
Повертався ж — через історію...

Три дороги пливають.
На четвертій — спориш,
Посивілий од пилу і плину.
...Ти ще спиш, Париж?

Досинай, Париж,
Люлі, люлі...
Не спить Україна.

— Чи ж ти, сину мій,
не в холоді спиш,
Чи не душно в нерідній хаті?
Молять верби мене —
одпустить в Париж,
Щоб тобі в узголов'ї стати.

— А я ж, мамо, не сплю.
Знову хтось тобі

Переплутав усе на досаду.
Просто ми залягли з комунарками.

Бій

На останній нас жде барикаді.

Передай: я ще витопчу сивий спориш
Молодими прудкими ногами.
Не сумуй, що барюсь, я ж тримаю Париж
На раменах і совісті, мамо...

Вітер м'яко згорнув туман, як парик,
І поклав сушитись за обрій.
...Ти не спиш, Париж?

Ти задумавсь, Париж?

Ти подумай, Париж...

Це добре.

ФОРМУЛА

Вірі Іванівні Левкович

Віро Іванівно, спогадом перевисаю,
В класну кімнату, де цифри гудуть, як рої...
А за вікном голуба розтривоженість маю,
І в мене в щоденнику двійка похмура стоїть.
Я був нагороджений нею в той ранок по праву
За те, що не взяв Піфагорових гострих вершин.
І сумно зітхала праворуч сусідка білява,
А сонце сміялось, хоч скаргу на нього пиши!
Я плутався у формулах, наче в тропічних ліанах,
Я, наче сліпий, натикався на кути пірамід,
І всі мінуси мої спроектувалися рано
На вашім обличчі у зморшки до болю прямі.
Ах, Віро Іванівно, гуси ячать над землею,

І роки, мов гуси, зникають за вічний кордон...
А вам уже в коси не личить тендітна лілея,
Й мені вже нелегко зробити в «дев'ятку» кидок,
І наші сини вже шкільну припасовують форму
Під дзвін малиновий нових вересневих світань...
А я ж іще й досі не вивів найважчу формулу:
Як повернуть вам розгублені в класах літа.

ПРО ХОРОБРИСТЬ

У колгоспі зітхають корови печально,
Бо я дядька везу в лікарню.
Він лежить на гарбі, як святий із Почаєва,
Сивий-сивий і мудро безхмарний.

Поперек йому біль пропікає та ломить,
А він ще й шелестить губами:
— Ти давай через ліс, щоб поменше знайомих,
Бо невдобно — лежу, як барин.

І мені зрозуміла тривога дядькова,
І ніяковість зрозуміла:
Він у перше в житті не править конякою,
А лежить на гарбі без діла.

І од того лице його полум'ям дише,
І зривається з уст трійчатим:
— Це ж сказитися можна, туди його в дишло,—
Цілі дні без роботи качатись!

Потім тихо, сховавши в зіницях болі,
Нахваляється дядько на завтра,
Що оце хоч книжок начитається вволю
Про любов та про космонавтів...

Або інший хтось точним випадом
Укоротить мій родовід.
Або винесуть, в кращім випадку,
Десь на станції рядовій...

Ех, ти, доле моя, циганко,
Не лякай мене тузом пік!
Одного я боюсь: цигаркою
Продимить на чужій губі.

МАТИ

Зупиніться, поети!
Чекайте, не треба...
Мати вийшла на ганок
і дивиться в небо.
Мати дуже висока,
древніша од космосу.
На плечі в неї райдуга
гнеться коромислом.
Приймачі підбадьорливо
сиплють прогнозами.
Мати мовчки ковтає
просолені сльози.
Мати вірить не дуже
професорським викладам:
Ще ж немає од серця
точнішого приладу.
І тривога їй кригою
пада на серце:
«А як з космосу чорного
син не повернеться?»
О, тоді він для хлопців —
одвічною зіркою,

Будуть пафосні вірші
і оклики в збірках!
Будуть довгі романи
й поеми, як ринви..
Лиш ніколи не буде
у матері сина.
І тому вона йде
за село, на околицю,
І стає на коліна,
і небові молиться.
Та не суште ви брів
і не хмартесь осінньо:
Мати молиться в небо..
на рідного сипа.

* *
*

На гострі брили кинули його
І прикували боговою люттю
За те, що в муках праведних вогонь
Він передав на добре діло людям.

Брели віки. На дугах віражів
Хиталися, блудили в катакомбах.
Хотів для добрих...

Але ви скажіть:
Чи можна на вогонь поставити пломбу?

Ми славим в одах вогнище святе,
Та всіх пускати до нього ще нам рано:
Адже вогонь, що викрав Прометей,
Спалив колись великого Джордано.

РОМАНТИЧНЕ ІНТЕРМЕЦЦО

Л. Гендюку

Я родивсь безнадійним романтиком —
Дон-Кіхот у масштабі села...
А любов моя з синім бантом
До практичнішого пішла.

Потім хтось по секрету (між нами!)
Передав мені з уст в уста:
«Я до нього з серйозним наміром,
А він — чуєте?! — вірші чита!»

Але я не пославсь на рейках
І до циніків не помчав.
...Тільки пізнім осіннім рейсом
Завітала до мене печаль.

Журавлиним крилом ласкаво
Повела: «Не сумуй, відболить».
І на спомин у чуб русявий
Заплела сріблянисту нить...

Дон-Кіхоте, гідальго мужній,
Що ж це кінь твій баский поник?
Часом важко бува нам, друже,
В цей двадцятий практичний вік.

Скільки їх, од вдоволення сонних,
Добре вигладжених, як плац,
Приміряло на стіл кухонний
Твій легкий романтичний плац.

Чуєш: он вони, добре влаштовані,
І за всяких умов — «на коні»,—

Із своїх умебльованих штолень
Пропонують програму мені:

— Що ти, хлопче, розводиш паніку
І нервуєш людей щораз?
Ну, нехай Кізахстан.

А Іспанія?

Що вона тобі — тітка, сестра?!

Рвешся в бій. А кому це нада?
Хочеш грому — сходи в кіно.
І, між іншим, уже барикади
Вийшли з моди давним-давно.

Дон-Кіхоте, давай-по пісню,
Та поділим на двох плаща...
А їй-богу, вона залізна,
Древпя логіка у міщан.

Може, справді і нам вже треба
Якоритись на супокій?
Почекайте: а як же небо?!
А дорога, а вірний кінь?!

А земля, що петляє колесом,
А фіалки, а солов'ї!
А іще ж не відкриті в космосі
Орхідеї мої й твої!

І не всі теореми доведені,
Недочитані всі казки.
І не вся ще земля заметена
І побілена на святки.

А іще...

За далеким квітнем,
Аж на станції Солов'ї,

Жде мене Дульсінея в блакитному
Із моїх заворсклянських країв...

Дорозмножуйтесь в теплім болоті,
У помірність одягши свій ляк...
Я кажу:

не було б Дон-Кіхотів,
Вже давно посивіла земля!

* *
*

Од квіту вишень стало в світі біло так
І чисто так, хоч вікна — навстіжень.
...А «друзі» вчора злякано розбіглися,
Блідіші од прасованих мапжет.

Давай-но, серце, ми печаль облишимо —
Усі негоди одцвітуть, як дим.
Я лиш прошу тебе, сестрице вишенько,
Поганим людям ягід не роди.

А коли вродиш добрим людям рясно, то
Постукай в шибку причілкову знов,
Як вечір-грішник у блакитній рясі нас
Почне благословляти на любов.

Тоді я вийду до своєї вишеньки
Через пісень калинові мости.
А наді мною буде, наче вишивка,
Високе небо зорями цвісти.

Ах, ти даремно, серце, так забилося,
Що хтось маленький морщить люто лоб,—
Ще не була земля такою білою,
І чисто так ніколи не було.

БАЛАДА ПРО ВОГОНЬ І ПРИНЦИПИ

І підступно нашіптував сумнів:
Джордано Бруно,
подивися згори,
Озирнись на всі
чотири сторони:
Папа нависає,
мов хижий гриф,
Кардинали в чорних сутахах,
як вороши.

Джордано Бруно...
А час витіка,
Смерть, мов командор,
Крокує бруком.
Скоро невмолимий,
як зло, Ватікан
Смолоскип до ніг
покладе твоїх, Бруно.

Джордано Бруно,
а для чого все це?
А для чого все це,
Джордано Бруно?..
Розпадеться попелом
твоє серце,
Як у суховій
ординарна брунька.
Може, й не згадає
піхто ніколи...
Тільки буде небо,
як завше, виснуть.
Колисатимуть
голубі гондоли

Про чиесь кохання
одвічну пісню.

Джордано Бруно!
Подумай востаннє,
Слухай-но...
В житті, як у лотереї...
Істині од того
гірше не стане,
Коли ти відмовишся
від неї.

Ах, чом він не покаявся, дивак,
Ну, не навсправжки... тільки на трибуші.
І все було б: життя і... переляк,
Хіба що не було б Джордано Бруно.

* *
*

Ти — зорею. А я — кленом...

Ти — зорею...

Ах, коли б так і лишилось у віках!
І ходив би поміж небом і землею
Білий вітер у пухнастих чобітках.

А дівчата у проектних інститутах
Ставлять клени і у профіль, і анфас.
Підрівняють, підпиляють і підкрутять,
Позаяк у них порядок і асфальт.

Вони нас цивілізують і навчають,
Щоб не пхалися в Європу навпростець,

А в колоні понад шляхом.

І, звичайно ж,
Щоб чуприни — під єдиний гребінець.

Ну, а ми в житті немало попотерлись,
Бо іще до літаків і показух
Своїх діток садовили на пропелери,
І попробуй нас усіх організуї.

Тож не бійся, не печалься,

моя нене:
Нас не втримає асфальт на якорях.
Ти — зорею... А я — кленом...

Будуть клени!
Тільки б ти не загасала, як зоря...

РИНГ

І гнів, і жах. І білі маски
Облич.

І злами рук, як ринв.
І от затихло.

Тільки пласко
Лисніє квадративий ринг.

Там не суперник мій,
а ворог
Зіперсь бундючно на капат.
Над ним у чорному,
як ворон,
Чаклує хижий секундант.

Той ворог хитро, як лисиця,
Мені готує рішенець.

Нахабно в праву рукавицю
Кладе для певності свинець.

Суддя те бачить.

Та... не баче.

Вони у змовинах давно.
Та й переможців же тим паче
Не судять потім все одно.

А зал, як тур, реве безжально.
Назад одрізано путі:
Мій секупдант у роздягальні
Лишив рушник на видноті.

Що ж, буде бій.

Важкий. Без правил.

Мій ворог — публіки владар —
Мені вцілятиме ізправа
Під серце зважений удар.

Він буде бить мене, як схоче:
І знизу, й справа, і згори.
І нижче пояса. І очі
Схова продажний рефері.

Я все стерплю в жорстокім герці,
Аби лише, зберігши стиль,
Не пропустить удару в серце.
Не пропустить... Не пропустить...

Ще буде потім раунд третій.
І вже коли в канатний скрут
Я буду ворогом припертий
І загнаний в четвертий кут,

Коли, нахабний і безкарний,
Повірить він у мій кінець

І для останнього удару
Зведе з правицею свинець,

Я визбираю в жмуток силу
Своїх поразок і удач —
В ім'я отця, і духа, й сина
Обрушу з лівої удар

Такий, що раптом ляже
тиша.

І стануть зайві лікарі.
І марно буде, паче миша,
Метатись підлий рефері.

То буде бій...
А зараз мертво
Лисніє холодом квадрат.
Іду. І поруч твердо
Крокує Честь — мій секундант.

ЯЛИНКА

І сірий зайчик,
такий маленький,
такий... один.
І вовчик-братик,
і біла білка,
і хитрий лис...
Куди розбіглись,
куди сховались —
агей, куди?
Не чуть нікого.
Скінчилась казка
давно...
колись.

Над снім бором,
над сивим бором,
в рудих корчах
Мела-крутила,
ревла і рвала
крута зима.
Прибіг сховатися
під ялинку
малий зайчак.
Заплавав гірко,
бо вже ялинки
тії нема.

Купив я вчора
її па торзі
і в дім заніс.
Поставив гордо:
вона сягнула
верхів'ям крокв.
Круг неї грають
в дитячу щирість
лукавий лис,
Лякливий заєць,
кокетка білка
і лисий вовк.

Ах, що зі мною?
І як це сталося,
і де, й коли,
Що я всміхаюсь,
де треба бити,
щоб стигла кров?!
Мене ж по спині
по-братськи ляска
лукавий лис,

Лякливий заєць,
кокетка білка
і лисий вовк.

Вони не з казки,
вони реальні,
як п'ятаки.
Вони все ділять,
вони все важать,
кому дають.
І я між ними,
а отже, й з ними
у дві руки
Жбурляю казку
на рахівницю
і... продаю.

Так що це сталось
зі мною, друзі,
і де, й коли?!
Я вийду з хати
у срібний вечір
до яворів.
Порожнє серце
моє не гріє
і не болить.
Порожні зорі,
порожній місяць,
що одгорів.

Згоріла казка...
Прийшли турботи,
сухі, як хмиз...
Це хто ще шепче
і припадає
до рукава:

— Дивись... Дивися.
Он за ялинку
сховався лис,
І вовчик-братик
біжить до нього
погостювать...

— Це ти, мій синку?..
Ти віриш в казку?!
Стривай... посидь...
Ти віриш... Вір же —
і пі на хвилино
не похитнись!..
Я не відкрию,
що то сусідські
жирують пси,
Хай буде вовчик,
хай буде братик
і хитрий лис.

Ти візьмеш, сину,
мене з собою
в моє колись?
Ми підемо разом
із малюками
у царства ті,
Де два ведмеді
горох молотять
і ходить лис.
І білка лущить
горіхи дивні
і золоті.

Це буде завтра...
А зараз, сину,
я повернусь

У сити хату,
де з лисим вовком —
лукавий лис.
Там з перехрестя
сумну ялинку
я виверну,
Візьму на руки
і понесу її
в мудрий ліс.

І прийде рапок,
і сонце буде,
і сніг, і день.
І казка буде,
і буде білка,
і хитрий лис.
І сірий зайчик
своїми лапками
припаде
До ніг ялинки,
що повернулась
в моє колись.

Простіть, синочку,
і біла білко,
і хитрий лис,
Що я на хвильку
згубив дорогу
і... постарів.
Дивись: вертають
з полону меблів
ялини в ліс...
І ми вертаєм..
у вічну казку..
до матерів.

В снах безжурного дитинства смак польоту я відчув:
Аж до сонця головою діставався я тоді.
І, напевне, з того дива став рудий у мене чуб,
І лишилися на лобі сонценята золоті.

А вона у білій стрічці в чорному струмкові кіс,
Наче ластівка, од мене утікала і втіка...
Доганяв. Не здоганялось. Чи й наздожену колись,
Бо вона втіка од мене, наче ластівка...

Одлетіли дні за днями. Одлетіли і літа.
Став я важчим — чортів досвід мої крила
запліта.

Я все пижче над землею обережно підлітав,
Наче селезень під осінь, обережно підлітав.

Потім я у снах лінивих не летів уже, а біг.
І вона од мене бігла... так, щоб я догнати зміг.
Тільки знову чортів досвід ліктем товк мене
під бік:
Обережніш. Зирять люди. Доженеш — вони
на сміх.

Все ж одного дня я зваживсь доторкнутись
білих рук:
Її брови стрепенулись, наче крила дивних птиць.
Поманила, обережно озирнувшись доокруг,
І відчув я... досвід жінки в глибині її зіниць.

Я промовив їй «добридень». Проминув і заспішив.
Щось в мені перегоріло до сухого попільця.
І заплакало, забилося давнє й чисте у душі:
Що, якби почати знову, я б не прагнув до кінця.

ЧАРІВНИК

М. Т. Рильському

Через біле-біле поле
 йде веселий дідуган.
Довкруг нього зайці хвацько
 витанцьовують аркан.
Із рамена дубельтівка
 похилилась дулом вниз.
Вірний пес несе статечно
 на багаття сизий хмиз.
Зайчєня замість патронів
 носить йому жолуді:
— Стрельте, діду, по вороні,
 щоб не каркала біді.
— Зараз стрельнем жолудями,
 халамидники малі!
Отже, разом: заряджаймо! —
 А зайці гукають: — Шлі!
— Але де ж ота ворона?
 — Полетіла...
 — Та певже?!
Не біда... Зате патрони
 ми назавтра збережем.
Згода, сірі та вухаті?
 — Згода! — крикнули зайці.
— Ну, то я пішов до хати. —
 І... просяяв на лиці:
З дубельтівки в небо чисте,
 з голопузих жолудів
Визирали першим листям
 два дубочки молоді.

* *
*

Мати сіяла сон
 під моїм під вікном,
А вродив соняшник.
І тепер: хоч бурац, хоч бур'ян чи тумап,
А мені — сонячно.

Мати сіяла льон
 під моїм під вікном,
А зійшло полотно.
І тепер: хоч яри, хоч вітри крізь бори,
А я йду все одно.

Мати сіяла сміг,
 щоб він м'яко — до ніг,
А вродило зілля.
І хоч січень січе, а мені за плечем
Журавлі журавлять.

Мати сіяла хміль,
 щоб дівчат звідусіль
Стапом я знаджував,
А воши, як на сміх, проминали усі.
Все ж одна — зважилась.

Мати вибрала льон.
 І вишо вже давно
Хмільно так хмелиться.
І з-під крил журавлиних
 мені під вікно
Листопад стелиться.

Тільки квітом своїм
 при моєму вікні

Не опав соняшник.
Я несу його в світ,
Щоб не тільки мені,
Щоб і вам — сонячно.

* *
*

Я в центрі кола, визначенім сонцем,
Заглиблю руку в чорний чорпозем —
І стеля над готичним храмом сосен
Спаде на мене зливою озер.

Я почекаю... Засурмлять джерела...
Ще почекаю... Пісня в мозолях...
І як відчую, що мене земля
Приймає, мов напровесні дерева;

Що вже мене на цифри не розкласти,
Бо пальці переходять у бруньки,
Що маю право на верховне щастя:
Рости, не спрограмований ніким,—

Тоді гукну:
— Беріть планети з бою,
Ламайте світ дюралєвим крилом,
А я лишуся на землі вербою,
З якої перше колесо пішло.

* *
*

Ти гукай не гукай,
а літа не почувуть.
Все біжать та спішать —
хоч співай чи ритай..
От би взнать: а вопи ж хоч човнами кочують
Чи наосліп женуть, як глуха череда?

А навіщо? Хай діти оцінюють чесно.
Ми жили. І дарма, що не всі ми орли,

Як покличуть на звіт,
ми спокійно воскреснем.
Хай Історія судить. Жили, як змогли...

Та воно-то гуртом під Історію можна:
Там — проскочиш, а там — проведуть ордени.
Інша справа — сини.
Чи наважиться кожен
З нас воскреснуть,
коли зажадають сини?

* *
*

...І з черепа п'яного Святослава
П'є вже вино тверезий печеніг.
Микола Зеров

О ви, з одвертим поблиском очей,
Свободи й честі піддані і слуги,
Ви йшли на кривду з праведним мечем,
Нерідко забуваючи кольчуги.

Од власної сп'янівши чистоти,
Себе жбурляли долям на терези.
І нишком посміхалися тверезі:
«Полеглим — слава. Нам — тесать хрести».

І так спадають дні, немов дощі,
Гамують біль...

Та злов па браннім полі:
Сп'янілі часом забувають щит,
Зате тверезі рахівниця —
ніколи.

* *
*

Страшно зустріти смерть.
Страшно — не будьмо лукаві,
В славі там чи в неславі —
Страшно зустріти смерть.

Страшно безсило-малим
Чути себе перед смертю.
Але страшніше,
коли

Ії за що вмерти.

* *
*

Усе поспішає: експреси, ракети й смереки,
І тільки хатини припнуті к землі на віки.
Далеко-далеко (те знають хіба що лелеки)
Розкидала доля кептарыки і сіряки.

Неонові ночі обох діловитих Америк,
Сіднея й Торонто рекламно чужий колорит...
Гуцули і лемки в гучних сорочках із паперу
Спішать не по-наськи в безжально машинний ритм.

А дні шаленіють в реторті двадцятого віку,
І щось забувається, щось засина й відмира...
Та якось негадано дух діловий чоловіка
Прониже, проклюне жажка журавлига жура.

І в ночі такі від Чікаго до Щеціна й Гдині,
Від пряшівських стріх за Сіднея задимлений пруг
Під модним нейлоном застогне лляна Україна
Всіма журавлями, що висповідались Дніпру.

А дні облітають, а ночі згоряють на ранки,
І падають зорі на дно Амазонки й Дніпра.
І щось відмирає, і час заколисус рани,
І все ж таки

щось не вмира!

ВІДЛУННЯ (1969—1970)

МАВЗОЛЕЙ В. І. ЛЕНІНА

Цей ритм колоп... Цей віковий граніт,
Суворий і скупий на переливи...
І чеба молодого синя грива,
І ялиновий теплий оксамит.

Це — Мавзолей... Чіткі квадрати плит —
Неторканої тпці оборона.
І древнього майдану вільний плиц,
І сонця августійшого корона...

Він тут лежить.

Притомлене крило
Китайка опуска йому на груди.
Чи думалось, що Мавзолей цей буде?
Напевне ж — ні! Та й ніколи було:
Він працював.

А як життя сплигло —
Його в цей Мавзолей вознесли люди.

І з того дня вони до нього йдуть,
Минаючи десятиліть ковчеги.
І ця із поколінь безсонна черга
Впадає із минулого в майбутть.

Не черга, ні!

Було тих черг, було...
Вони в горлянках берегів скипали,

Вони змивали відчаєм вокзали,
Коли воєнним гоготом ревла,

І примерзали до дверей крамниць,
У хлібних картках звались поіменно...
Та з часом опадала їхня міць
І танула у пісках однодення.

А цю ріку спрямовує любов.
В серцях людських струмить її коріння.
За всіх часів один у неї рівень,
Що не підвладний змінності умов.

Ніхто не визнача їй етикет,
Сама ріка диктує свої норми;
Увільнена від шорів уніформи,
Вона тече — і гордий її лет!

Тут кожен із своїм обличчям.

Мур

Пересторог не прогинає плечі:
Безпосередня в подиві малеча,
Статечна старість, юності безжур.

Були тут люди вищої краси!
Шинелі їхні дихали походом.
Тут якимсь похитнувся наркомпроду,
Подейкували: голод підкосив...

Ішов поет з проясненим чолом,
Беріг мислитель роздуми у вічу.
Несло свою засмагу віковичну
Неквапне і розсудливе село.

З чужих країв сюди приходив люд.
Незвичний одяг дивував і тішив.

І дипломати в протокольній тиші
Вклонялися, пильнуючи статут.

Траплялося, сховавшись в собі,
Сюди вкрадався і одвертий недруг,
Аби уздріть прочан із диких нетрів,
Що набивають в молитвах лоби.

О, як йому хотілось, далебі,
Щоб коліньми сюди товкли дорогу:
Бо варто лише сотворити бога,
То вже й не штука — сотворить рабів.

Та, дивна річ, ішов спокійно люд.
Перемовлялися діди й онуки.
Он двое молодят взяли за руки.
Он хтось зустрів знайомого, мабуть.

І тільки як заходили вони
В червону тишу траурного склену,
Їх очі зацвітали чисто й тепло,
Так, піби стріли друга давнина.

Ніхто тут запопадливо не клявсь,
Не сипав попіл на смиренну маску...
І недруг важко ніс тавро поразки,
Бо він не стільки гніву їх боявсь,

Як впевненої гідності в собі,
Що розтоптала острахи побожні...
Так, армія тоді непереможна,
Коли любов зове її на бій!

ВІДЛУННЯ

Якби ж було можна
сховати луну до конверта (...конверта...),
Ми стільки б такого узнали,
чого ще не знаємо (...знаєм...).
А то, розумієте, постріл останній —
і мертво (...і стерто...).
Умерла луна. Хтось глухо упав.
А відлуння немає.

— Патронів — по три. Безкозирки — за пояс! —
команда (...шаланди...).
Остання атака. Остання цигарка.
І попів (...в окопі...).
— Хто вийде живий —
хай розкаже в бригаді (...балада... лада).
— То що — докурили? Прощай, Севастополь...
Прости, Севастополь...

Ніхто не пройшов.
І в тому була своя правда (...і право...).
Луна заблудилась навіки
в глухих катакомбах.
Зоставсь тільки захід,
як жалібний прапор (... над прахом...).
До чого тут прах,
коли їм насудилася бомба?!

Одна па усіх.
І просто як знала: під ноги.
Зраділа — аякже!
Аж землю підкинула гінко.
І все. І нічого.
Умерла луна. І — нічого...

Ну як же — нічого,
як в мить оту скрикнула жінка —
І ти народився.
Ти сірооке відлуння...
(Серед них один сірі очі мав. Сірі очі мав. Сірі).

ПАМ'ЯТІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Та коли б я зумів розгадать
оті знаки таємні,
Що в той день мені слали
і трави, і води студені,
Та коли б здогадаться мені,
чого кричуть ворони,—
Я б рвонувся одразу на всі
на чотири сторони
І упав би проваллям,
постав би скелястим порогом,
Щоб спинити його,
щоб вернуть його з тої дороги,
А коли розгадав,
а коли здогадався — пізно.

Він пішов...
На ворота схилилася пісня...
Коли осінь вмирає
на сивому-сизому вітрі,
Ми старієм на рік,
і немає на долю управи.
Та коли полишають нас
дивні поети — повірте,
Що на цілу епоху
старіє народ і держава.

МІЙ БОРГ

Я тим уже боржник,
що українець зроду:
Бо доля, певне, в гуморі була,
Коли у посаг нам давала землю, й воду,
І голубого неба в два крила.

Мій ситий чорнозем плодючий, наче жінка.
Історія глибока, аж отерп.
Це, мабуть, тільки в нас
на золоті обжинки
Завжди папохвати
зі сміху литий серп.

Зайди в моє село — куди твому едему:
Ставок. Хрущі. Гаїв зеленограй.
А молодик такий, хоч зараз в діадему
Даруй своїй Чурай.

Багата моя Січ була не п'яним скопом —
Могутніми синами! І коли
Панічно борсалась перед врагом Європа,
Я вислав їх на смерть,
щоб ми і ви жили.

Міднюща моя кров! Жаркіша від огнива.
І, певно, педарма татарський людолов
Вогонь моїх дівчат висмоктував хапливо,
Щоб освіжить свою уже осінню кров.

Женуть потужний сік мої гучні городи
В округлість кавунів, картоплі й цибулин.
Заходь і вибирай, як в тебе недороди.
У двері входи.
У вікна вже булл.

Я всевітү боржник: не кожному вточило
Такого, як мені, пісенного вина.
То пригощаю: пий і прилучай до сили,
Хмелій і веселій — доволі вам і нам.

Не кожному така судилась
вечорова
Тужава туга — пеба досягти.
То я подарував у всевіт Корольова —
Нехай і вам щастить безмежжя осягти.

Ні, я не обраний на ролю месіанську.
Усе, що мав, і все,
що на віку
Дісталося мені від долі-посіванки,
Несу його на спільну толоку.

Це щастя — мати у вселенськїм домї
Свої борги і місце у строю...
Я всевітү боржник!
Але комусь одному —
Не був. Не є. Й не буду.
І на тім стою!

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

«Мамо! Егей, чуєш мене
крїзь морози,
прогнози,
запоси,
покоси
і перекоси?»

Чуєш?
Може, ти спиш?

Бо вже пізня година.
Калина,
ялина
і Україна

сплять...

Та не всі.

В нас тут, у місті,
останні вісті
про все чисто
на білому світі
радіо чистить

густо.

Послухай:

плани,
«на грані»,
ракетоплани,
новини екрана
й літаючі блюдця;
та ще про:
зони,
циклони,
тонни патронів,
число похоронних

з В'єтнаму;

та ще про:

хунту
і хутра,
всіляких ультра,
англійські фунти
(украли хуру)

і про девальвацію;

та ще про:

грози,
погрози,
електровози,
серйозний симпозиум,
«Проблеми корозії» —

бесіда академіка;
та ще про:
акції,
нації,
ескалацію,
дезінформацію,
інсценізацію

класичних творів;
та ще про:
сіно,
доїння,
спортивні новини,
маневри і зміни.
Остапця хвилипа —

прогноз погоди.
Північ. Але:
дзвонять трамваї,
пари блукають,
в театрах світає,
сон утікає,

і я пишу тобі.
Ти вже пробач,
що так спритно,
як спринтер,
петляю між літер,
порожні, як вітер,
слова незігріті
кладу на палітру,

бо все ніколи.

Вік такий, мамо:

скажений,

шалений,

шосейний,

атоми й гени

ловлять генії,—

одне слово, двадцятий.

А ще про вірші.

Слухай, як вийшло:

«Білі вишні —

як білі вірші».

Отак ми пишемо!

Здорово вийшло,

правда ж?»

Мати читала,

Головою хитала,

Навіть зітхала.

Взяла олівець

Та й прописала:

«Здрастуй, сину. Я ж тобі казала,

дитино, аби добре вкутував шию,

бо застудишся. А таки допарубкувався!

Мабуть, у тебе жар, бо половини

з твого письма не второпала.

А вишні, їй-бо ж правда, білі.

Мабуть, рясно вродять, бо як молоком облити.

Так ти, мо', приїхав би? Га?»

Їду!

Вагони,

перони,

прогони

і

перегони.

Нарешті Зачепилівка.
Вийшов на Бабенковій. І одразу:
— Синочку!!! —
Мати...
Баби...
(Діди повмирали).
Тітки...
Дядьки...
Родичі...
— Здрастуйте, мамо. Оце ж і я.
(Ти диви: заговорив нормально!)

Стою на своїй землі.

ПРИТЧА ПРО НОГИ

Рокоче Рим. Поміж гуртів зівак
Чутки й плітки, як псища, колобродять:
Маляр славетний, визнаний народом,
Узявся папу малювать.

Дива!

Хихикали: «Оце так непідкупний!»
Сюсюкали: «Оце так неприступний!»

А сталось так: маестро вліз у борг.
Прочув те папа — та хмизку в багаття:
Мовляв, живе без грошей тільки бог.
І маляр мусив... зрозуміти натяк.

Вже як воно було — те не про нас,
Але маестро видали аванс.

Вже й рік минув, а ще ледь перший жест
Окреслювався, як рельєф на мапі.

Сивів і сохнув з нетерплячки папа,
Але ж мистецтво вимагає жертв!
То мала бути картина із картин!
На полотні, оклично і суворо,
Стоятимуть святі. По рангу. Сорок.
А збоку папа: у святі кортить.

Минали дні — зістарився митець.
Брели літа, а скільки ще до крапки!
Старому папі просурмив кінець,
І заступив його повіший папа.

Новий прийшов оглянуть полотно.
Сказав: «Ну що ж, я відчуваю розмах».
Шепнув митцеві радник:

«Майте розум!
Приткніть пового — вам не все одно?»

Не в повеп зріст, а десь па місці голому
Посеред гурту домалюйте голову».

«А біс із ним, — махнув на те художник, —
Домалювати голову ще можна».

По всьому, врешті, і вінець за впертість.
Та вже як малося звершитись чудо,
Із жахом пересвідчився маестро,
Що між апостолів лишивсь... Іуда.

Отак невчасно зіпсувати свято!
Ще довелося голову міняти.

А потім ще... Та, зрештою: «Кінець!» —
Оголосив, заплутавшись, митець...
«Живи в ім'я отця, і духа, й сина». —
Перехрестив закінчену картину.

І... нагло зблід. І мало не зомлів,
У розпачі тусаючи підлогу,
Коли помітив, що до ТИХ голів
Забув як стій домалювати ноги.

Та пізно: вже від папи йшли гінци.
І він спокійно виринув із трансу,
Відчувши срібний дзвін у гаманці
ТИХ ТРИДЦЯТИ

з останнього авансу.

ХЛІБ

Провели в кабінет.

Лик —

Немов заскороджена грядка:
Він з далекого хутора
Пішки прибивсь до Кремля.
Доручила громада
Дізнатись, чи все там в порядку,
Від найстаршого, значить.
Чи все до ладу там, мовляв?

Він сідає за стіл,
Непоквапний, незграбний, як брила.
Так сідають до столу
Мільйони трудящих людей.
Помолившись про себе
До бога, щоб дав йому сили,
Починаючи здалеку,
Тужну розмову веде:

— Розумієш, Ілліч,
Не туди воно гнеться, їй-богу.

От, приміром, узяти
Хоча б і у нашім селі:
За царя моя нивка
Кінчалася за порогом.
Зараз землю дали,
Так у місто забрали хліб.

Розумівш, Ілліч,
Ми ж не просимо божого раю,
Нам би тільки попробувать,
З чим той їдять коровай...—

І дивився на Леніна
Тертий, стривожений ратай,
І були в нього вельми
Нехитрі й пекучі слова.

Відказав йому Ленін:
— А чим я зарадити можу?
Ну, скажіть мені: чим?! —
Хлюпнув зойк у очах і погас.—
Ви не чули хіба,
Що вмирає без хліба Поволжя?..
Розумієте... діти!..
Вмирають без хліба у нас.

Розумієте: мертво
Кричать поїзди і перони,
А страшна голодуха
На цвинтар міста жене.
Зараз хліб нам потрібний,
Як мир, як свинець, як патрони!
Нам без хліба, товаришу, смерть.
Розумієш мене?

Мовчки слухає ратай,
І вірить, і трохи не вірить,

І підважує мозком
Брехні й побрехецьок баласт.
— Ми, товаришу Ленін,
Народ, пробачайте нам, сирій.
Нам би хліба й до хліба...
А так ми, звичайно, за власть.

І, відкланявшись ревно,
Уже до порога рушас,
Заховавши тривогу,
Неначе зернину в ріллі.
— Може, вип'ємо чаю,
Товаришу, за звичаєм?
Бо дорога далека...—
Підвівся з-за столу Ілліч.

...Обережно поклали
На стіл перед ним скорину.
Пересохлу, аж сіру —
Сірішу святої землі.
Придивився оратай
І злякано вихрипів: — Сину,
Ти скажи мені, що це? —
І Ленін сказав йому: — Хліб.

І побачив оратай,
І раптом побачив оратай,
Що обличчя у Леніна
Жовте од втоми, як віск,
Що блаженський костюм його
Зліва, над серцем, полатаний,
Що синці прозирають,
Як рани глибокі, з-під вій.

...А на сходці в селі
Він піднявся, похмурий і грізний.

Їресонувши очима
В припишклі ряди жупанів,
Він охрипло сказав:
— Отака моя, хлопці, пісня:
Признавайтесь, де хліб
Та не гузяйтесь довго мені!

І покликавши в свідки
Ісуса і матір божу,
Він таке їм прорік,
Що малим і паперові зась.
Повернувся до голоти:
— Ви чули: вмирає Поволжя,
Розумієте... діти!..
Вмирають без хліба у нас...

І тоді жупани
Заганяли в утинки патрони...
І знамена із крепом
Схилялись на груди бійців...
Та летіли в міста
Із ядерним зерном ешелони —
Од життя
Повноважні і надзвичайні гінці.

І в дитячих очах
Озивалося небо травневе,
І дівочі уста
Розтулялись, мов дива малі.
І котилось над містом
Пахуче, високе, рожеве,
Тепле сонце,
Як матір'ю спечений хліб.

КУМИР

Прийшов з вербово-степових країв,
Де все таке безмежне і зелене.
І втиснута в квадратну раму сцена
Його гнітила регогом вогнів.

Спочатку слухачам своїм навстріч
Виходив по-косарському понуро.
І театральний модний однострій
Лякавсь його могутньої статури.

Та голос був — позаздрив би й Гомер!..
Він потрясав колони, як підпорки.
Ревла у дикім захваті гальорка,
І навіть млів досвідчено партер.

А час минав. По килимах афіш
Усе певніше він ступав на сцени.
І з кожним днем м'якіше і ладніш
Лискутий фрак всідався на рамена.

Зійшла засмага. Між колег обтерсь,
Осмислив жести па вагу і доторк:
Уклін глибокий — в голубий партер,
Демократичний помах — на гальорку...

Бувало, проклинаючи силон
І фанатичну відданість гальорки,
Він наїздив у батьківське село
Відчути степ і вирій без підпорки.

І знову — сцени голений паркет,
Автографи, коханки і зальоти...
Вже не співав — обігрував партер
І загравав обачно до гальорки.

І вірив, що юрба — олімп і дно —
Раби його примхливої химери,
Незчувшись, як попавсь уже давно
На поводок гальорки і партеру.

Та якось — чи забракло в нього сил,
Чи переграв, чи ще якась холера,—
Зірвався голос. Обів'яв і сів
До хрипу рядового контролера.

І зал його, немов плювок, розтер,
Роздерши криком тишу на пацьорки.
— Ганьба! — гукав досвідчений партер
Під свист і тупіт юної гальорки.

І він зійшов. І тої ж миті вмер
Для тих, із кими торгувався щиро...
Тим часом вже на іншого кумира
Націлились гальорка і партер.

МИКОЛІ КИБАЛЬЧИЧУ

Дивакуватий містечковий піп
Зо зла на сан, нелюбий до зчорніння,
Хоч тим зумів дійнять святий Чернігів,
Що народив дітей поважний сніп.

Ліниво плив собі заштатний Короп
Чумацьким шляхом — гей та соб, воли.
Попові діти як з води росли —
На добрий ґрунт натрапив сербський корінь.

...Він ріс, і нетутешня смагота
На лицах пробивалася спроквола.

Охрещений тутешньо па Миколу,
Тутешню казку з молоком всмоктав:

Виходив з бору хмарний Кармелюк.
В крутих бровах жажтіла засторога,
І панство, налягаючи на ноги,
Давно йому напитувало сук.

— Таки попавсь, злодюга. У Сибір!
Під землю! В землю! До чортів!! Під чобіт!! —
Та, на стіні намалювавши човен,
Він вплив знову на подільський бір...

Були казки. І зорі на весь світ,
Такі домашні у серпневі ночі!
І пульсували чорносливні очі
По колах ще не пізнаних орбіт.

О небо, небо! Під опуклим лобом
Ікарова жага йому пекла...
Та на землі були такі діла,
Що мусив крила перелить на бомбу.

Котилась бомба, як нова зоря,
Нечуваного для охранки смислу.
Нарешті стріла батюшку царя,
І з того щастя серце її... трісло.

— Таки попавсь! Варнак... Бандит.! На сук!!! —
Котились Петербургом «охи-ахи».
І спішно готував мобільну плаху
Швидкий на руку і неправий суд.

Солдати клякли в сірому каре.
В квадраті смерті коло час доводив.
І спурхували папночки з карет,
Ховаючи під парасольки подив.

А він радів: старанням жандаря
Від справ буденних вільний у в'язниці,
Він знов дитинно в небо слав зіниці.
І в камеру його текла зоря.

Вона була ще ближче, аніж смерть,
І далі, аніж ідеальна форма...
І піднятий з-за столу криком формул,
Біля стіни він прояснів, мов кмість:

На плюсклий камінь лінія лягла,
А потім — друга. Вигин. Перетнуло...
І перший порух юного крила.
І — другий помах: космосом війнуло!

Коли вже корабель його лягав
На колесо орбіти,

озирнувся:

Сумлінний кат удавку одягав
Йому на шию...

Дух ішов по курсу.

БІЛА МЕЛОДІЯ

Глянув: лелечко, лімі!
Світ мій в білому-білому.
Я в сні?

Ні-таки, ні-таки ж!..

Ліг

сніг... Срібною ниткою
В'ється тиша між вільхами,
Пахне юною вільгістю,
Пахне чистою вільгістю,
Пахне... вічністю... даль.

Небо — вигнутим дзеркалом.
Зорі тонко подзенькують:
«Дзінь-дзінь», — дзвінко подзенькують,
Мов на люстрі кришталь.
Я один,
а тільки тіні бігають,
Сам-один у цій біблейській білості,
Тільки іній невагомо скапує,
Хтось плече моє торкає лапкою.
Хто ж це так голубить лапки лапкою?
Озираюсь —
тільки тінь.

Тільки тінь біла
біло
бігає.
Скік на гілку голубою білкою.
Скік на гілку.
Да скік із гілки...
Гілка в гілку.
І я один.

Тільки вітер вміло вимуровує
У заметах замок
зачарований.
Там живуть казкові феї в білому,
Ти між ними в празниково-білому
Вийшла, глянула на мене
з лоджії.

Я спинився, наче заворожений...
Десь розтала за туманами лоджія,
Тільки віхола та біла мелодія...
Тільки сніг та біла мелодія...
Біла-біла...
І я — один.

* *
*

Над Полтавою — літо бабине.
У Санжарах — падолист...
Що ж ти, мила, зі мною бавишся:
Став я тінню — подивись!

Я біжу, аж іскри порскають
З-під років, як з-під чобіт...
Ну навіщо ти мені Ворсклою
Зав'язала білий світ?

Я ж не камінь, та я ж не дерево.
То допоки — одвічай:
Я на цім, ти на тому березі,
Посередині — печаль?

Може б, я до якої горлиці
Перекинув тихий міст,
Але ж ти мені, мила, Ворсклою
Зав'язала білий світ.

* *
*

І звідкіль воно хмара волохатая
А моє серце тужно облягає?..
— Ох, було б тобі перше, чим кохатися,
Та напиться води аж із Дунаю...

— Та було б, мамо, та було б, розумнице,
Та було б слухать — серце не питається.
А тепер мені тополина вулиця
За четвертою хатою кінчається.

А вже в тій хаті відбули заручини,
Відтюгукали старости з боярами.
І залилося лиш моє засмучення
На причілкові самотнім явором.

І летять гуси, і летять журавлики,
І літа мої листом осипаються.
Тільки й досі ще молода жура моя
За четвертою хатою кінчається.

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Під Золотими воротами...

(Рота —

за ротою.

Рота —

за ротою...)

Під Золотими воротами

Липи лапаті

танцюють з каштанами.

Над Золотими воротами

Котиться сонце,

мов диня баштанами.

Під Золотими воротами

Мила малеча лепече

і...

(Рота —

за ротою. В землю — по плечі.

В шанці...)

Під Золотими воротами

Мила малеча

лепече і кублиться.

Під Золотими воротами

Ми зупинились,
од щастя розгублені.
Ти цим каштанам — ровесниця...
Так мені хмільно і сосячно так мені...
(В землю — по плечі.
Ракети — в ракетниках...
Стихли перед атакою).
Ти цим каштанам — ровесниця.
Так мені хмільно
і лагідно так мені.
Очі твої перевеснені,
Сповнені зваби
і лячної темені.
Під Золотими воротами
Горнутья лиси ланаті
до тебе...
(Рота —
за ротою. Рота!!!
Ракета — під небо.
Дніпро закипа.
Перший... чи сотий упав...
Вже на тім боці —
І радість, і сурми.
...І сумно.
І сонце в чиемусь веселому оці,
...І сонце в чиемусь осклілому оці,
І жалібні марші...)
Боже, я марю?! Чи, може, ти мариш?
...Знаєш, а все це — не тільки наше.
Все це було вже чиесь.
Було... чи є?
Наше... чи їхнє?
Під Золотими воротами
Давні сліди чийсь тихнуть...
У мене під серцем...
печуть...

ПРО СЕРЕДИНУ

З усіх надбань людського досвіду
Одне,
стабільної ваги,
Не підлягає змінам досвітоків
І примхам лівої ноги.

Довіччу мудрість зосереджено
У непохитний принцип цей:
«Немає у житті середини.
Є тільки фланги, й тільки — центр».

...Бо якось на плацу зволоженім,
Де кулемети зусібіч,
Тринадцять молодих заложників
Зі смертю стали віч-на-віч.

А смерть була з арійським профілем,
Носила вензели «СС».
В її очах, манірно-проханих,
Дрімала голубиць небес.

Той офіцер любив доконаність
І в одязі, і... взагалі.
І певен був, що узаконений
На цій розхитаній землі.

І діло знав!..
Як личить скептику,
Він не мінився на виду,
Коли на черговому смертнику
Спiniaвся його вибір:
— Du! *

* Ти! (Нім.)

Сьогодні теж з оцих рокованих
Обрати саме одного
Покладено і заплановано
На інтуїцію його.

А той один між флангів присмерку
Метавсь і долю кляв гірку,
Що на приціл прямого присуду
Впіймала вперше на віку.

Він і раніше вельми сердився,
Коли ішов на «так» чи «ні».
І норотив знайти середину,
І тим тримався на коні.

Та нині смерть над світом правила,
На долю встановивши ценз
Єдиний —

з лівого до правого,
Не обминаючи і центр.

Було од чого розгубитися!
Бо смерті з тисячами дул
Не вкажеш, де їй зупинитися,
Щоб проколоти пальцем: — Du!

Але і тут, уже затюканий,
Коли вже смерть за комірцем,
Він все ж усвердлився гадюкою,

Когось відтерши,
прямо в центр.

...Мав офіцер одне захоплення
(Він марив сценою колись):
Любив зіграти маску втомлення...
Та нині й справді утомивсь

Від трафаретів:

кожну акцію

Кінчала куля — не іпак.

І взагалі ця клята нація

Хоч і вмирала,

та не так,

Як би того йому хотілося:

Щоб зойки і моляба при цім.

Та де? Межи очі дивилися,

Неначе брали на приціл...

І настрій був, як після хворості,

І дощ підмочував ефект.

І обвисало не за формою

Його високе галіфе.

Тож, власне, гра була завершена:

Бо він, аби не гаять час,

Одразу вибрав справа першого,

Що надто невпевнено тримавсь.

Відтак, уже лише за звичкою,

Він міряв посірілий плац.

Хоч знав, що це мовчання вивчене

Не розітне ні зойк, ні плач...

Аж раптом щось таке з'явилося...

Такого досі не було.

Воно у центрі народилося,

І ворухилось, і росло.

Були то очі, жахом білені,

Уперше він такі зустрів.

Вони металися і бігали,

Вони втікали в хащі брів.

Вони просили, вони плакали
І скавучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покірно до чобіт.

Волали: — Ілюй на нас багнюкою,
Онучі нами просуши!
Тощи, як хочеш, закаблуками,
Але за це живим личи!

Це так хлилось до сенсації,
Так з норми випадало це,
Що офіцер аж клацнув пальцями
І рушив переможно в центр:

Бо хоч один — із сотні, з тисячі! —
А все ж таки він виграв бій...
Та пагла лють, на скроні тиснучи,
Спишила очі голубі.

С гідність, зрештою, й у ворога.
Своя і в офіцера с:
Він все ж хотів зламати в о р о г а,
Який би мав лице с в о с.

Бо справжня радість просинається
Від споглядання з висоти,
Коли характери ламаються,
Що мають гідність і хребти!

А тут було щось неокреслене,
Якесь тваринне, далєбі.
Воно звивалося улєсливо,
Хвоста кусаючи собі.

Були то очі, жахом білені,—
Уперше він такі зустрів.

Вони металися і бігали,
Вони втікали в хащі брів.

Вони просили, вони плакали
І скавучали із орбіт.
Двома побитими собаками
Повзли покірно до чобіт...

Дванадцять, як завжди, нахмурено
Пекли очима револьвер...
І він відчув себе обдуреним,
Як ще ніколи дотепер.

І, масці зрадивши цяцькованій,
Позеленілий на виду,
Він ткнув у погляд той зацькований
Не пальцем —
п'ятірнею: — Du!!!

* *
*

Гей, дуби мої — зелені хмарочоси...
А мені уже дорога на похил.
Карі очі? Гойні брови? Чорні коси?..
Де ж ви, коні мої вірні?! Тільки пил.

Щось у білім... Хто се в білім? Хтось у білім...
А мені уже на осінь — жовтий лист.
Киньте, врешті! Ви коли-небудь любили?
Ви кого-небудь любили, мораліст?

Що це ззаду?.. Хтось позаду... Там, позаду,
Сірий вітер заміта мої сліди.

Ах, облиште! Що ви знаєте про зраду,
Коли зорі б'ються в шибку, як сліпі?

Вам би, мила, пасувало тільки чорне.
Тільки чорне вам пасує. Але ж ви
Окрутили навіть гетевського чорта
Театральним поворотом голови.

Ця майстерність прибиратися у біле,
Голубино-непорочна білизна!
Ви б давно мене зіницями убили,
Коли б я себе в зіницях не впізнав.

Полиняло, оджовтіло, зголубіло.
Всі печалі мої встигли на експрес...
Ви б давно мене медовістю убили,
Коб я вчасно від отрути не воскрес.

ПРИНЦИП

В темпі стройової

Ех, раз-два!
В убранні шекспірівського
принца,
Де чотири путівці мовчать,
Височів монументально
Принцип
З іронічним усміхом в очах.

Йшли проз нього по дорозі
честі
(Раз-два!)
Троє хлопців здивувати світ.

Зупинив їх Принцип на
розхресті.
Пальцем покивав: — Агу
заждіть.

Просто позад мене, хлопці,
яма,
Ще й засада у куцах сидить.
Хто надума сунутися прямо —
Хай на мене потім не грішить.
Три-чотири.
Обіруч — обходи, переходи,
Через яму вигнулися мости:

Справа - - із брехні лежать
колоди,
Зліва я перестрах намостив.
Решту вам з історії відомо:
Одному — з Голгофи в Славу
путь.

Двос не зажнуть гучної долі,
Так зате праправнуків
діждуть.

Раз-два! Ех,
Ну, то вибирайте, чорноброві,
На стонадцять бід один
одвіт. —
Двос, стрепенувшись на півслові,
Гончаками потягли в обхід.

Третій, неборак, розвів руками,
Смерті підморгнув:
— Ну що ж, стара... —
І пішов, як випадало, прямо:
Зрештою, колись та й умирать.

Ех, три-чотири!
Йде собі, та все не дійде тями:
Хоч дорога, гейби скло,
блищить —
Ні тобі обіцяної ями,
Ні тобі засади з-під кущів.
Чорті й що!

Тільки сонце сміхом як не присне
Та тополі вартою стоять...
Коли це наздоганяє Принципи,
Обійма за плечі:

— Ну, то як?
— Та, їй-богу, не дійду до тями.
Хоч скажи: а як же ті...
в обхід?
— А сидить у персональних
ямах —
Саме сіроманцям на обід.

— Що ти кажеш? От і вір у досвід!
Вік живи і вік учись-таки.
Мабуть, світ перевернувся,
бо досі ж,
В принципі, бувало навпаки.

— Три-чотири!
Бачу, ти не віриш?!
Вже своїм не вірить,
неборак!
Та приглянься: я ж із ваших
віршів!
Слава богу, впізнає...
То як?
— Три-чотири...

НІЧ МАСОК

Панорама

Розпластавши крилами руки, входить в сон,
як у мертву петлю, випробувач літаків;
по-хазяйськи надійно, мов плуг,
підійма перелоги сну хлібороб;
врешті спекавшись всяких нарад і засідаць,
пада в літепло снів любисткових учених,—
засинають натомлені люди розмаїтих професій,
посад і облич. Засинають, хоч різні,
зате щасливі, бо мають своє обличчя —
однакове вдень, і вночі, і... навіть у смерті.
Вечір м'яко й печотно вимикає
опуклу люстру сонця, і коли в ній погасне
останній ліхтарик — заходить Ніч.

Всепрощаюча Ноче,
доземний тобі уклін
за печувану розкіш — пірнути в сон,
за розряд електричний цілунку!

Все, що під лінзою денного реалізму
розкладалося на буденну доцільність,
раптом сповнилося тривожної остороги
і значущої таїни.
Навіть подагричні колони,—
ці озуті в чоботища бетонні ноги запізнілої епохи,—
прибрали вишуканості коринфської колони.
Ат, нехай собі тішаться...

Що за сяйво магічне у темному борі?
Чи то глибокої ночі засвічують свічі ворожбити,
чи, може, то папороть квітне?
Чи поганські боги
на підпільний зібралися мітинг?

Гей, пантруй: а можливо, то духи злі?
Пхе, а то лише пень трухлявий...
Всепрощаюча Ноче, ти надто гуманна,
позаяк навіть пневі даруєш оману —
уявить себе сопцем,
без котрого все б охолело й осліпло.
Ат, нехай собі тішиться...

От прийшов із контори мужчина.
Шоколадна засмага. Високий.
М'язи грають і тверднуть, наче у алтичного дискобола,
а обличчя сіре й жорстоке, як у вовка,
що загнаний в коло
неминуче повільної смерті.
Мовчки скинув костюм дорогого сукна —
маскхалат найновішого крою,
де на спині жолобиться крам від горба.
Потягнувся розкуто
і раптом спинився, вражений,
бо надивав себе у собі справжнього:
високого, плечистого і без горба.
І ліг проти місяця чистого.
І коли по хвилині задихав легко і рівно, як метроном,
обличчя його розгодинилось і повищало.
(Ви погляньте, яке благородне обличчя!)
Він рішуче піднявся над столом і пішов напролом
до миршавого чоловічка,
якого ненавидів чорно, відколи пам'ятає контору:
за мізерність і дріб'язковий садизм;
за його нелогічну вищість,
підстраховану вищим за інші кріслом;
за прокляття — щодня одягати костюм,
де на спині жолобиться крам від горба,
що з'являється кожного дня по восьмій;
і за кару підить солодавий посміх,
наступивши на власного язика.

Але, зрештою, досить! Мужчина і муж,
він ступав по крихкому льодковій калюж
перемерзлих од ляку очей
своїх коридорних сподвижників.
І сказав чоловічку усе,
що про нього вистраждав. Обернувся і гордо пішов
поуз колегіальний переляк і шок.
Подивіться — це йде мужчина!
Шхе, так то ж тільки сон.
Ат, нехай собі тішиться...

Ох, ци Ніч, ци лукаво-жагуча Ніч!

...Вона скинула сукню, глуху, мов кольчуга,—
маскхалатик суворий чернечої покори
і класної доброчинності. Вона скинула сукню —
й одразу на волю юним лотосом шия її розцвіла,
і зітхнули опукло високі груди
із диявольським квітом пекучих сосків.
І за мить стала жінкою, молодою, і дужою,
і палкою, і соромливо-пружкою
у своїх потаємних і грішних замислах.
І гидливо поглянула на благовірного,
що самого себе розіклав на півліжка,
на розмиту навалою років потилицю,
на зів'яле, опале тіло, що ніколи вже
не запульсує шалено.
Зітхнула стамованим криком самиці
і лягла до нього гарячою спиною,
підібгавши, як хвіст лисиця,
потаємні і грішні замисли.
А коли проспівали другі півні
(десь за тисячі верст у глухому селі),
вона тихо, як хмарка, із ліжка спливла
і полинула м'яко в сусідню квартиру,
де він мешкав самотньо, високий і сильний.

(Коли поблизу він проходив повз неї, її тіло просилось на волю і плакало.

Але сукня з глухим комірцем,
що підкреслювать мала тверезу розважність жони,
затискала його у кольчугу умовностей.

То невже ці тортури — довічні?!

Одчинилися двері, а він її ждав і жадав.

Ще відчула, як руки його прослизнули під пахви
і пальці пожадно опали

на розпечений сніг нетерплячих грудей — і тоді...

І тоді — пропади воно пропадом все:

і сусіди з сусідками чорноротими,
пересуди, плітки і певне становище.

Остогидла щоденна жахлива гра
в добротинність і вірність, але ж —

п е в н е с т а н о в и щ е .

Пропади ж воно все —

за одну лише мить, за одну тільки ніч
справжнього, хмільного, божевільного!

Цілуй до болю... Бери... Вільно...

Пхе, так то ж лише сон!

Ат, пехай собі тішитися...

Ну ж бо й Ніч, ох, злодійська Ніч!

Без ножа й пістолета роздягає поетів,

королів, королев, домотканих акторів.

В пересічного Савки задерлася майка

аж під бороду. Спить.

Запливає у сон справді голий король,

у сімейних трусах спочивають провидці.

І нарешті сповняють бажання свої заповітні,

які вони вдень, у всі дні убивають,

закопують глибоко в серці (п е в н е ж с т а н о в и щ е):

люто грають в футбол, полуниці шукають,

сучать недругам дулі, збирають гриби,

вудять рибу, стрибають у гречку,

за ларком розливають на трьох у стакани,
що взяли напрокат у німих автоматів,—
одне слово, самими собою стають. І вірять наївно,
що вони обдурили іще один День.
Боже, боже, кого вони дурять?!
День не спить і вночі,
бо його агентура
мовчить
в телеграфних ключах,
в шифрувальних машинах,
у холодних очах локаторів
і всезнаючих асенізаторів,
у лукавому місяці,
що забрався на раму віконпу
і хихика в кулак:
«Ат, пехай собі тішаться».

Вже сіріє. Останні дось перший промінь
несе у прокуратуру Дня.
Як він буде судити їх, тонко і гречно,
приховавши в зіницях жорстоку ласку!
Потім винесе вирок незаперечний:
одягати щодня одне одному маски.

Вони ж вірять наївно, що День обдурили,
і спішать одягти одне одному маску:
пень активно трясиме трухлявим плащем,—
це, мовляв, моя мрія — трухлявим бути,
я тим ситий, на інше не претендую.
Подагричні колони ревтимуть охрипло,
що такими й хотіли незграбними бути.
(«Ах, ці різні корінфські
такі легковажні!»)

Встане сильний мужчина, як Геркулес,
з вольовим і проясненим з ночі обличчям.
Він одягне костюм — і одразу між пліч

в нього виросте горб, посіріє обличчя.
Наступивши подошвою на язика,
він питатиме ніжно мізерну людину,
як здоров'я, мовляв, у дітей і дружини.
І колеги у захваті колегіальнім
будуть рачки підмуркувать в унісон.

Потім вийде вона обіруч з богоданим,
що нестиме себе обережно, як вазу.
Чорна сукня з глухим комірцем зажене,
як проказу,
вогонь її тіла у карцер умовностей.
Строго плистиме,
як черниця, сховавши під вії гріховпу зпемогу,
демонструючи вірність своєму чоловіку.
Із сусідками гнівно осудить дівчат,
що цілуються з хлопцями просто на вулиці,
безсоромно пап'явши міні-спідниці:
«Ах, ця молодь сучасна!»

І раптом
її тіло дівоче застогне й заплаче,
коли він поуз неї ітиме на службу...

Почипається гра, осоружна, як рабство.
І, прирікши себе добровільно на каторгу,
вони тоскно чекатимуть ночі, як волі,
щоби стати собою...

і вірити знову,
що вони обдурили іще один День.

І не знають, що День вже давно їх вивчав
крізь лінзу сонця
і сміється нещадно, бо правила гри
власноручно і склав, і затвердив, як вирок,—
найстрашніший, який тільки можна придумати:
коли ті, що обдурюють, щиро не відають,

що «обдурений» знає про це наперед
і планує ще з ночі для них цю ілюзію.
День жорстоко сміється, киваючи місяцю:
— Ат, нехай собі тішаться...

.
На світанні так солодко спиться натомленим людям,
що мають своє обличчя -- однакове вдень, і вночі,
і... навіть у смерті.

* *
*

Коли ескадрилья ішла на зближення
З ворогом, командир піднімав
Руку особливим знаком,
І в шлемофоні гуло: — Іду
В атаку. Прикрийте мене
З тилу, хлопці.

Я маю на оці, сину,
Відкритий бій, де все просто,
Хоч і небезпечно. Там кожен
Постріл завше доречний
По ворогові і по тобі.
Я маю на оці відкритий
Бій, де все зрозуміло, як в детективі:
Хто боягуз, хто герой,
А хто в перспективі зрадник.

...Але зараз мовчать гармати,
І в ночах, таємниче прозорих,
Чорногузи на гребінь хати
Виставляють свої дозори.

Стережуть вони літо й осінь
Та приносять дітей в колиску...
Ходить мир, молодий і босий,
Розглядаючи обеліски.

Скільки зелені, стільки й люду,
Стільки ж тонів, як папівтонів!..
Сину, сипу! Окруміть буднів
Важко втиснуть до племофонів.

Тут не станеш на точнім пружі...
Ось підходять до мене пружно,
Всі як є — в одпостроях друзів,
Хоч не в кожному серці — дружно.

Простягають окличпо руки
Особливим вітальним знаком,
Тисну руки усім.

А руки,
Розуміш,— усі однакові!

...Коли б знати, що мислять руки,
Що замислюють руки...

* * *

*

Літа вже не мчать,
як лошата прудкі в табуні,
Повільно бредуть, як верблюди в піску
марокканським...
Все легше когось підловити на щирій
брехні,
Все важче купитись на срібну блешню
провокацій.

І вже починаєш не час цінувати,
а мить,
Холодний аналіз чуття затискає
в лещата...
Все легше чийсь відступ од юних замрій
зрозуміть,
Все важче і важче той відступ прощати.

На перше захоплення око не вельми
зважа —
Досвідчене око навчилося вивчати
й мовчати...
Все ближче з імлі підкрадається вічна
межа,
Все далі назад відпливає
безхмарний початок.

Не ті уже чари несе проліскова пора,
Не той уже хміль від коси, і краси,
і косинки...
Все рідше від першого погляду серце вмпра,
Все більше у ньому примруженої оцінки.
Певніше обходиш ковбані й каміння мульті.
Обачніші рухи, скупіші і жести, і жарти...
Все нижча відсоток, рокований на помилки.
І так неймовірно зроста
їхня вартість!

* *
*

Беруть на кпини молоді міста
Прапращурів, що вийшли з неоліту.
Хизують модою на скло і сталь,
Як підлітки — свободою курити.

Скептично зиркають на постолі,
На древні глеки в стертих монограмах,
На недоцільні румища століть,
Прикриті ситцем охоронних грамот.

Така іронія в скляних очах,
Що хоч бери та через губу цвіркай!
А що і справді молодим втрачать,
Як навіть ще не спромоглись на цвинтар?!

Так легко їм на волі всіх вітрів
Без тягарів минулої образи
Плисти під юним захватом вітрил,
Приймаючи які завгодно назви.

Та з часом трюми сповняться ваги,
На берег сплинуть тих, що родовід забули.
І спинять хитавицю якорі могил,
І перші згадки виростуть в Минуле.

Усе те прийде...

Тож діди-міста
Прощають сумно вибрики нащадкам,
Прикривши досвідом наївне скло і сталь
Від катастроф, байдужих і нещадних.

Нехай бунтують — кров ще молода!
Нехай за модою гасають ласо...
Задовго парубкують?

То ще не біда...
Біда, як цвинтар з'явиться дочасно.

* *
*

...То був день середини тижня,
А тиждень — серединою місяця таргеліона *.
Сонце проминуло апогей,
І надумав я усі свої помилки покласти
на рахівницю.
(Наївний чоловік, гадав у такий спосіб
Застерегтися од повторень!)

Печаль моя глибокою була:
Кружальце до кружальця клав і клав,
Я ще в дитинстві тільки кружеляв,
А вже меші не стачило кружати!
І сірий лях зашкрібся, наче мина,
І в розначі рахунок я обліпшив.

...Сонце вже перетинало видиму грань
видпоколу,
І тоді вирішив я покласти на рахівницю
Усі свої праведні і правильні кроки.
(Наївний чоловік, гадав у такий спосіб
Заколисати власне сумління!)

Печаль моя — глибока і гірка:
Я так шукав, я так уже шукав!
Не поминав пайменшої події,
І тапули, як віск, мої надії:
Так мало уродило на кружальці,
Що вистачило б на правиці пальців.

В дитинство закидав по колу сить,
Вже й до сьогодні власного підходив,

* Одинадцятий місяць афіньського календаря, що відповідає травню-червню, тобто середині року.

А тих кружал було — що колосків
В лихі роки тотальних недородів.

І страх тонкий прокрався аж у вірші.
І в розпачі рахунок я облишив.

Запала ніч, зловісна, як отрута.
Я ждав... і от стрибнули з-за кущів
Усі мої похибки, яко Брути,
Ховаючи кицджали під плащі.

Стають довкіл так холодно і близько,
Що пробирає кригою ножа.
І піднялося невелике військо
Моїх нехибних кроків і бажань.

Так мало їх, і так багато Брутів!
Та пізно важить: бути чи не бути.

І все сплелось в побоїщі жорстокім,
І бризнула на помертвілий лоб
Гаряча кров моїх нехибних кроків,
Хімічна паста кривних помилок.

Я ж був приречений на кару дивну:
Назвати переможця об'єктивно.

Це мало стати: з тріумфальним виско:
Похибки брали гору... І тоді
Я став на бік свого малого війська,
Проклявши роль третейського судді.

* *
*

Жінки й чоловіки малих і більших сіл —
Коріння первородне мого роду —
О, скільки воїв, кметів, голосів
Ви дарували світові,
вхопивши часом нуль у нагороду.

Зате великих слів дісталосся удосталь:
«Мадонни» і «боги» —
чистісінькі Венери й Аполлони.
Гай-гай. Поетам просто
хотілось відробить борги.
Слова ж знецінились,
то й лік пішов не в грамах, а на тонни.

Красивих слів. Високих, як бур'ян.
Легких, мов пір'я із качок домашніх.
Тим часом жали, звозили буряк
Далеко не аптичні Василі й Домахи.

Жили й живуть.
Народжують і мруть.
Співають гучно, плачуть — як співають.
Статут суворий їм диктує труд,
Земля їм платить: що посіють — мають.

Старіють важко: матері — як верби,
Батьки, як морені дуби,
стоять залізно.

Сивіють пізно.
Їм щороку серпень
По нитці запліта,
щоб не згубили ліку
Своїм рокам свого крутого віку.

Є сивина парадна, для портрета:
Мовляв, тремтїть над попелом епохи!
Придивишся — аж то зола з паперу.
Варто лиш потерти —
Ні попелу, ні жару. Усього потроху.

Дуби ж горять надійно і на віру,
Не розсипаються від пальця вітру,
А тверднуть у графіт, яким одразу,
Без попередніх зважень і велїнь,
Розписуватись можна на рейхстазі
І викреслить себе
із боржників Землі.

* *
*

Зрадити може гвинтівка, кохана
і навіть
Компас, дружина, хоч ти в її вірність затаєвсь.
Вір
тільки
в пам'ять.
Зраджують пам'ять. Та пам'ять — ніколи.
Затям.

Можна люстерце дурить, і закон — як люстерце.
Смерть навіть дурять, як ставка іде на життя.
Вір
тільки
серцю.
Дурять і серце. Та серце — ніколи. Затям.

Скільки облич приручив, а свого — не впрохати.
Суть не по листю — по кореню мітку веде.

Знай:

не сховатись.

Можна — від когось. Від себе ж — ніколи й ніде.

Пам'ять не зрадить, а серце дурити не стане.

Кругла Земля не сховає, хоч тин городи:

Всі

Магеллани

Звідки рушали, туди й повертались завжди.

* *
*

Погоня... І постріл... І змилений крук...
Чорніє на дубі тривічному крук.

Нажаханий вершник шмагає коня.
Насумрений крук збайдужіло куня.

Тривога росте, нависа, як гора.
На грудях у вершника друг помпра,

І серце коневе довершує круг...
Пронизливе око розплющує крук.

Розгублений вершник коня зупиня.
У круковім оці зловтіха зрина.

Товариша вершник на землю кладе.
За рухами крук своїм оком веде.

У вершника мука покраяла лоб.
У крука пожадно розлуцився дзьоб.

Так манить рятунок у вільне сідло..
У крука повільно сповзає крило.

От-от уже зрада за повід смикне...
Та щось верхівця насупроти жене,

Себе перемігши, до друга бреде.
Розлючений крук за ним оком веде.

Ось вершник до друга припав, як роса.
У круковім оці зловтіха згаса.

Поранений важко лягає в сідло.
У крука охляло спадає крило.

Востаннє під місяцем зблискує крук.
...Куняє на дубі тривічному крук.

* *
*

Був чоловік... І — нема.
Як же це, вічний світе?
Вернеться осінь... зима.
Прийдуть весна і літо.
А чоловіка — нема...
Як же це, клятий світе?!

...Грошей не дбав у мішок.
Справно ходив на роботу.
Якось і не знайшов
Дня,
щоб спочить по турботах.
Що їй — стоїть робота!
...А чоловік пішов.

Ну, не догодиш усім:
Друзі були й набриди.
Надто запеклий сусід —
От уже мав сусіду!
Що там — живе сусід...
Від чоловіка — й сліду.

Щось підупав сусід.
Ходить, цигаркою блиска.
Тихо. Як вимер світ.
Навіть... полаятись ні з ким.
Все-таки був чоловік.
От і нема чоловіка.

Космос в собі дріма.
Діти біжать до школи.
Осінь мина... Зима...
Літо й весна — по колу.
А чоловіка — нема...
Страшно не те, що нема,
А що й не буде ж піколи!

Вже тих учених — тьма.
Все прояснили на світі.
Ще б їм одне прояснити:
Як ото був — і нема.
Що вже простіше на світі?!
...А чоловіка — нема.

* *
*

Мені на сірому причалі,
Де стільки злизано слідів,
Такого море намовчало
В своїй одвертості слішій,

Що тільки наслухай покійно,
Лише встигай зважать на те,
Як поміж хвилями то вирне,
То заховається підтекст.

Багатомовно, як з гарему,
З безодні моря долина
Остапне марне «SOS» триреми
І лютий посвист гарпуна,

І гул невольничої Кафи
Спливає, стогне і скорбить,
І дивна мова грецьких амфор,
І сміх накрадених скарбів,

Різким, як автоматна черга,
Наріччям
 поціля в злобі
В зеленій касці жовтий череп
З арійським вискалом зубів.

І все це б'ється в круговерті
І навідає звідусіль...
Та з-поміж криків напівстертих,
Чужих погроз, мелодій, слів

Я лиш одне з того мовчання
Без глумача собі беру:
Високий лет козацьких чайок
І безкозирки чорний круг.

* *
*

Коли ти вже на терези двобою
останню сотню кинув, а сусід, що досі
все набивався у брати,
стоїть з військами оддалік і косо
позиркує, як ти стікаєш кров'ю,
і жде: кому ж таки всміхнеться доля;
коли нарешті ти на брашнім полі
здолав останнім подихом врага
і ліг спочити, і п'янка вага
тріумфу твоє військо розморила,
а твій сусід, що доти
очікував,
спішить до тебе радісно,
і котить
хвалу та з медом і вином барила,
і так вже щиро й міцно обніма,
як друга і на віки вічні брата,—
будь насторожі: чи не приміря він мотуза,
щоб,
коли зморить сон,
тебе, од слави п'яного,
зв'язати?

* *
*

Цей вічний колобіг — правічна новизна:
по колу сонце йде,
і місяць коло креслить. По колу проліта весна —
калиновий літак. Отак і ми по колу, наче весни.

О ні, не так! Давайте, хлопці, чесно:
коли вмирають
весни, живе надія в кленах,
що в пагонах оновлень вона
воскресне знову і в радості зеленій
перегорить у ватрі,
щоб завтра чи позавтра — допоки сонце гріє —
скресати
у надіях по тих законах кола, що невідступно
діють...

А ми не ті сьогодні, що учора, і завтра інші,
ніж були сьогодні, та мить настапе,
щоб там не говорять,
коли ми будем вчора. Тільки вчора...

Ой, люди, як не бадьорись, а все ж печально,
коли якогось
дня про тебе скажуть: «був» чи «була»,
хай навіть і «були»,
докипувши доречно хвали або хули,
та ще епітет,

гречний чи не гречний. Бо наші дні,
немов хисткі кораблики,
пливуть на спад по лінії параболи, яка назад
не вигнеться ніколи. Ото хіба вінок у формі кола
в останній рейс нам покладуть на груди,
коли за суєтою
буднів не забудуть...

Бджолі за працею нема коли загадувати наперед.
Відтак до крихти віддає свій мед, переливаючи
з минулого в майбутнє, за всіх обставин і часів —
солодкий. Хвали його чи гудь.
Як важко людям видертись до суті!
І все ж — ідуть... Ідуть... Іду.

Між людей у будні й свята ходить дивний чоловік.
Якось вельми загадково з-під паляканих повік
Його очі непорушні захололи, ніби жерсть.

Щось таке могильне в ньому,
гейби він шукає жертв.

Наче він когось убити ночі глупої рішив.

Наче в нього вже з колиски
Чорний камінь на душі. І той камінь сірим жахом
Визира з його зіниць. Хто погляне йому в очі —
Наче криги доторкнувсь.

Тільки ви його не бійтесь,
не хиліть обличчя ниць.

Пожалійте чоловіка: він в перестрахи загруз.

Він своїм великим ляком вас лякає, далєбі.

Якось він себе злякався
і відтоді десь подівсь.

Пожалійте чоловіка: просто він себе убив.

...Це було у понеділок. Починався новий цикл.

Тіло радості просило — він гукнув на нього:

— Цить! —

Тіло так вогню хотіло — він гукнув на нього:

— Цить!

У вівторок він піднявся, наче праведна гроза.

Мався шпагою зітерти жирний ляпас підляка.

Та за крок перед бар'єром:

— Змовкни! — честі наказав.—

Де гарантія на виграш? А гляди — здригне рука? —

І од ляку перед боєм всохла назавжди рука.

В середу упала звістка: «Друг-товариш у біді!»
— Виручай! — гукнула совість.— Не спіши,—
промимрив ляк.—

Озирнися, розберися у перебігу подій.
Сім разів одмір, щоб в яму сам не вскочив,
неборак.—
І повисла його совість, вчеплена ребром за гак.

У четвер зустрів дівчину, юну й чисту,
як сльоза.
Щось у ній було нехитре, небуденно-неземне.
Та злякався чистоти він.— Глухни! —
серцю наказав.
І сховав погаслі очі, як монети, в портмоне.

В п'ятницю крилом журавки мрія кликала:
— Летім! —
Дух одважно стрепенувся, щоб шугнуть у височінь.
— Чи не високо занадто? — смачно позіхнула
лінь.—

Все ж певніш синиця в жмені,
Як у небі журавель.—
Так і є: синиця — в жмені. А у небі — журавель...

У суботу він прокинувся, тільки ж...
не знайшов себе.
«Що воно за чортів батько: де ж це я себе
подів?!»
Страх його зіпхнув із ліжка,
під грудьми заохолодив.
Нагло кинувся до люстра — і від подиву затерп:
Не знайшов себе у люстрі. Так патомість,
так зате:
В портмоне бряжчали очі, як зелені мідяки,
На стіні чепіла совість — найдешевша між оздоб.
І на вщерть усохлій гілці його правої руки
Дві синиці діловиті порали собі гніздо.

...Це було якраз в неділю —
саме викінчився цикл.

Страх у ньому, як вельможа, своє тіло розпростер...

Тільки ви його не бійтесь,

не хиліть обличчя ниць.

Пожалійте чоловіка — він не весь іще помер.

Подивіться тепло в очі: десь на дні його зіниць

Ледве-ледве диха Пам'ять...

Отже, він іще не вмер.

НА ТРИВОЖНІЙ СТРУНІ (1971—1972)

БАЛАДА ПРО ШЕВЧЕНКОВЕ ПЕРО

Шептав: «Як не цеї ночі,
Тоді вже ніколи більш».
А ночі тягли крізь ночі
Сухого безпліддя біль.

Метався він по майстерні
Між гіпсових холодин.
А мрамур — лискуче стерво —
Шліфований сміх цідив.

О, мрамур був досить вчений!
Він міг би сказати про те,
Що бравсь одкривати Шевченка
Уже не один митець,

Що з тертих дверей майстерень
Він брів по материках
Од пам'ятників у скверах
До марок на сірниках,

Мальований, бронзокутий,
Одкриваний сотні крат...
І вирішив тоді скульптор
Нічого не одкривати.

Розважливо, без одчаю
Він глину пругку замісив

І просто за стіл звичайний
Затим Кобзаря запросив.

Але в нагороду за муки,
За попіл завчасний скронь
Значущо у праву руку
Подав Кобзареві перо...

Що ж, скульптор не грав провидця,
Обравши старий сюжет.
Та вклав він у рух правиці
Шевченкової секрет:

Чи зараз він в шалі творчим
Запише новий псалом,
Чи, може, комусь він хоче...
Своє... передать стилу!

Уже проспівали треті,
Як скульптор сказав: «Добро».
...І сні голубі поетів
Закреслив отим пером.
Великі й малі поети
Чекають: кому...
перо?!

* *
*

Це було... А чи було це?
Як було, то не вернуть.
Сіра хвіртка на припоні,
Сизий терен. Білий сміх.
Придивляюсь через роки:

Тож-бо я у кушч пірнув.
Мабуть, всоте не осміливсь,
Але він зате посмів.

Обійшов мене красиво:
Карі очі. Мужній торс.
От і все. Порожня хата...
Підборіддя — в кулаки.
Сіра хвіртка. Сизий терен.
Чорний кіт наводить форс.
Білий усміх. Білий смуток.
Біла пляшка й огірки.

Ні, не все! Коня і шпагу,
Рукавички і циліндр!
Чорний траур пелерини
З білим коміром — дуєт!..
— Сер! Відомо: третій — зайвий.—
Я похмуро процідив:
— Але хто вже буде третій —
Чесно вирішить дуель!

Тільки пізно. Кінь неквапно
Тягне з поля древній віз.
Диха сіно моложаве
Гострим запахом цитрин.
І стримить в рупці у мене
Замість шпаги — верболіз.
І лежать в романі гречнім
Рукавички і циліндр.

ДЯДЬКО ЯКІВ

Як іде з роботи дядько Яків —
То земля хитається, мов трап...
На руді у дядька — синій якір,
На кашкеті в дядька — жовтий «краб».

Він іде з хмільком після получки,
Ще й гукає друзів пригостить.
І собаки лацаються і рвучко
В бублики закручують хвости.

Бо у дядька серце — добре й тихе,
І душа багата, як земля,
І тому довкола його стріхи
Ластівок найбільше кружеля.

Він мугиче пісеньку охрипло
Голосом, простреленим в боях,
І нога його тихенько рипа,
Як старий, пошарпаний баян.

Ах, вона рипить, та не розкаже,
Що її на фабриці майстри
Лаштували Яші замість справжньої,
Котра держить біль Сапун-гори.

Дядька Яшу слава не турбує,
Він важкий в промовах на почин...
Тільки раз він трахнув по трибуні,
Як хотіли його честі вчить.

Але вам його боятись нічого,
Як вночі ви бредете селом:
Він не вміє крастись непоміченим,
Щоб у спину вжалити жалом;

Він в кишені кулака не зліпить,
Щоб жбурнути в скроню серед дня,
Бо нога у дядька тихо рипа
І медалі весело дзвенять.

...Перед спом цигарка його звично
Зіркою опалою горить.
І нога його носком фабричним
Вказує у бік Сапун-гори.

СЕЛО

Малюнок

Осіння днина опуска чоло.
Далекий обрій — голубе з червоним.
І павутиння малиновим дзвоном
Вколисуює у вибалку село.

Та сон ще бродить ген зоддалеки.
Комбайн іще блукає в кукурудзі.
І буряки, лютуючи на кузов,
Погладжують патовчені боки.

М'яким димком розмита далина.
І агробог, поглянувши у небо:
— Оце б дощу,— промовив сам до себе,—
Йй-богу, погорить озимина...

Та то вже в ньому з глибини віків
Озвалася обачність нелукава:
Озимина таки взялась на славу,
На золото майбутніх колосків...

Модерний клуб стира стару межу,
Біля дверей — строката плутанина:
Дядьки незграбно вносять піаніно,
Не звиклі до крихкого вантажу.

Внесли-таки. Перекурити звуть.
Один відстав.

І, мов школяр цікавий,
Латунним пальцем раптом дзьобнув клавіш
І злякано прикрив кашкетом звук...

Отара замела хвостами день.
Промчала листоноша конозисто.
Деь вискнув наполохано транзистор,
Вколовшись об стерню телеантен.

Ні день, ні вечір.

Час відпочива
На цій двозначній і непевній грані.
У чоботях і модному реглані
Пішов додому важко голова.

Вмостився деь на сідалі.

Пора.
Виходить місяць, як нова монета.
Із Байконура вкоськані ракети
Спинились в узголів'ї школяра...

Через городи сизий, як імла,
По чарці нелегальній самограю,
Вминаючи нетрудовий окрасць,
Петляє лисом біль і страм села...

Пірнають в сон натомлені батьки
І матері, як радари, чутливі.
Хова рука, велика і красива,
Щасливий ляк тендітної руки.

Когось на пісню раптом потягло.
Десь забухикав довгожитель глухо.
І стихло...

До землі припавши вухом,
Заснуло враз нароблене село.

А десь в містах,
озутих в дим і скло,
Коли охрипло відспівають треті,
Згорають в творчій полум'ї поети
Безмовно,
щоб не розбудить село...

Воно до світу встало
й почало
Викохувати й годувати планету.
Від міста делікатно одійшло,
Щоб не збудити змучених поетів,
Без котрих вже не проживе село,
Як і поет — без хліба...
Піють треті.

ДОЛОНЯ

Що було -- не вернеться.
Одгуляло. Жовто...
Запливає вересень
у затоку жовтня.
Вересню мій,
веслами весело греби,
Ждуть тебе на березі
з кошиком гриби.
Чаль хутчій до берега,
бо встає над світом

Із протоки Берінга
скрижанілий вітер.
Ти ховайсь у яблуко,
в терен і у кріп.
Ти втікай у ямби,
а хочеш — у верлібр.
А як піде з висвистом
завірюха клята,
Попросись у прихисток
під долоню ратая,
Де між ліній світяться
дати і віки,
Де дванадцять місяців
сплять, як малюки...

* *
*

Говорили-балакали дві верби за селом.
Потім тихо поплакали дві верби за селом.
А про що,
А за чим говорили-балакали, потім тихо поплакали
Дві верби за селом?

Говорили-балакали дві вдови за селом.
Потім тихо поплакали дві вдови за селом.
А про що,
А за чим говорили-балакали, потім тихо поплакали
Дві вдови за селом?

Говорили-шепталися дві топольки гінкі.
Потім тихо сміялися дві топольки гінкі.
А про що,
І чому говорили-шепталися, потім тихо сміялися
Дві топольки гінкі?

Говорили-шепталися дві дівчини в порі,
Потім тихо сміялися дві дівчини в порі.
А про що,
І чому говорили-шепталися, потім тихо сміялися
Дві дівчини в порі?

Мабуть, знають о тім лише дві стежини малі,
Що одна — тільки топчеться, а друга заростає вже,
Що одна лиш вибрунькує, а друга усихає вже,
Як листок на гіллі.

БАЛАДА ПРО ПЕРШОГО

Останні позиції
і бліндажі
Розорює ревно Європа.
Лиш він, обійнявши гвинтівку,
лежить
У вічнім, як рана, окопі.

Давно просурмили
відбій сурмачі,
Вляглися кордони у русла,
А він не почує —
хоч вічність кричи,—
Вчепившись руками у бруствер.

Над світом новим
молоді ясени
Гудуть в оксамитові дзвони.
З найдальших фронтів
повернулись сини
І всі вже прийшли похоронні.

Лиш він не поверне.
Даремно шукать,
І кликать, і ждати на вісті.
Над ним владарює
останній наказ:
— Ні кроку назад,
комунисти!

Він весь перейшов
у патрон і клинок
На вічному пружі окопу...
Уже гімнастерка його
попином
Сивіє у косах Європи.

І ти його, мамо,
з походу не жди —
Нехай йому солодко спиться.
Віддав він калині твоїй
назавжди
Червону відвагу петлиці.

Не встиг він оддячить за хліб
старшині
І подвигом слави зажити.
Медалі його
і його ордени
Видзвонюють листям на вітах.

Минають літа,
одцвітають літа,
Імення і дати затерши...
Не встиг він
під лаври Історії стать,
Він —
просто один із перших,

Що в судну годину
на першій межі,
Підвладний святому закону,
Рвонувсь на чужинців...
Він так і лежить,
Дославши патрон у патронник.
Йому не здавались
на милість міста,
І чарки піхто не поставив.
Не він підіймався
на сірий рейхстаг,
Щоб прямо спуститися в славу.
Та низько вклонившись
на Ельбу, за Буг,
Де подвиг салютом завершивсь,
Врятований світе мій!
Ти ж не забудь
Його...

одного
із перших.

БАЛАДА ПРО КАРТУЗИ

Планета сива над віками крутиться,
Ливняють дні, і пахне сіножать.
Усе живе будується і крушиться...
І тільки
їм
призначено лежать.

А вони ж бігли землями і водами
На тричі смертю хрещені вали...
Тепер вони, як у поетів водиться,
Ромашками
у полі проросли.

Палає світ хустинами і блузками,
Модерно грає в кольори лавсан.
А їх прости

бавовняні картузики
У сінях прицвяховані висять.

Їм не намацать філософським посохом
Абстрактних істин невидиму грань.
Відкрити встигли стрижені філософи
Одну-єдину істину:
— Ура!

По них лише зозулі прокукукали,
Навіть могил по них...

Та все ж таки
Вернулись матерям листи заблукані
І в комсомол — простріляні квітки.

Ну от і все... Та вічна діалектика
Нам стука в серце пальцями золи:
Вони лежать за далями далекими
За те, що ми танцюєм на землі.

Ну от і все...

А в матерів згорьованих
Немає навіть знімка для сльози.
Тому й висять картузики бавовняні
На білих стінах замість образів.

АНТИТЕЗИ

І от я іду по землі.

А земля — кругла.
М'яка, мов гумовий м'яч
у дитячих руках.

Та от я іду по землі.
А земля — квадратна,
Холодна, немов плита
однієї з мільярдів могил.
І от я іду. А земля —
як мати щаслива,
Коли її діти
качають в долонях м'яч.
Та от я іду по землі.
А земля — як матір,
Що всипала попелом коси
над криком могил.
І от я іду по землі.
А земля — як пісня
Над хмелем осінніх
багатих, бучних весіль.
Та от я іду по землі.
А земля — як реквієм
Над горем обірваних
кулями сподівань.
І от я іду по землі.
А земля — блакитна,
Бо очі усіх коханих
од ніжності голубі.
Та от я іду по землі.
А земля — сиза,
Бо очі у всіх загиблих —
як попіл померлих багать
І от я іду по землі.
А земля — цільна,
Опукла, мов яблуко,
як у Сократа чоло.
Та от я іду по землі.
А земля — покраяна,
Мов карта військова
у маніяка на столі...

— Для чого ж тоді на Ельбі
 поклали ви круглі голови?! —
Кричить нам у вічі земля
 ротами траншей.
— Для того, — відповідаємо, —
 поклали ми круглі голови,
Щоб кругла, як м'яч, земля
 не захолола в квадрат!

ДИСКУСІЯ З ГЛОБУСОМ

Продираюся полозом
Крізь міста і ліани рік,
Посковзнувшись на полюсі,
Падаю на екваторі,
А тебе все нема, Зачепилівко.

Тільки глобус поголений,
Набик схиливши голову,
Іронічно буравить зіницями
Респектабельних міст і столиць:
Мов, по наших масштабах
Вроді й нема Зачепилівки.

— Як це так,
 що нема Зачепилівки?!
— А отак! Випадає з каталога...

— Та пощо мені ті каталоги,
Коли я реально — не в сні —
З пацанами хвацько катався
На соняшничинні.

Коли мазали баба наші
До великодня около,
І корови несли із паші
Вим'я, сповнені молоком,
Коли сонце кружком макухи
В сорок шостім котило в полин,
І ми землю, як жорна, рухали,
А як рухали — отже, й жили.

Отже, с і була Зачепилівка!

Але глобус круглоголовий,
Уявивши, що він і справді
Ледве чи не сама Земля,
Одвернувсь і прорік пихато,
Що, мовляв, він і так навантажений
Океанами, і хребтами,
І державами із столицями,
І містами многомільйонними,
А дрібниці на кшталт Зачепилівки
Взагалі не цікавлять його.

— А хіба це дрібниця, коли
Моя мати побожно надвечір
Дістає з голубої печі
Повновидий, як місяць, хліб!

А коли вона ранком гожим
Із тітками іде на пар,
І незмінна її сапа
На ручний кулемет похожа!

Але що я тобі доводжу,
Паперова твоя голова!
Бо хіба тобі зрозуміти,
Що, можливо б, сьогодні щезла

Не одна з твого лоба столиця,
Коли б мати моя у червні
Мого батька не провела,
Щоб вдовою тепер сивіти;
І коли б зачепилівські хлопці
Не лягли тоді нагло навznak
Під Варшавою, на Сапун-горі,
Вподовж Ельби і під Берліном.

Не вершулася рота в село:
В сіру землю пішли — не в мармур.
Може, хтось і намарне...
Та без роти тої не було б
Ні дивізій повних, ні армій.
А без армій тих не було б
І Останнього Залпу.
Вірю в пам'ять і серце людське:
Десь на теплих його півкулях
Є село моє —

Зачепилівка!

XX ВІК І ГАМЛЕТ

Умирало сонце...

важко... червоно...

І коли останній промінь зблис,
Жовтий місяць Йоріковим черепом
Над моєю думою завис.

Вийшов Гамлет з древнього туману
Тихо і повільно, як журба.
Чорним знаком вічного питання
Перед ним схилилася верба.

Суть його, як істина в корані,
Схована у вигинах кори...
Мо', хоч ви на прокляте питання
Відповідь дасте,
товариш принц?!

Але він мовчить. І в думній думі
Його очі голубі мовчать.
Первозданним і одвічним сумом
Ллється плащ із білого плеча.

Я до тебе вийду,
поруч стану.
Ти повір мені, як в «Отче наш»:
Чорний знак одвічного питання
І мене вербою протина.

Тінь і світло. Спалахи й падіння
Не міняють суті у віках.
Голубом над персами дівчини —
Парубоцька трепетна рука.

Будуть діти і весілля добрі,
Щастя хміль і сонячна сльоза...
Але тихо, як холодна кобра,
З райських кущів зрада виповза.

Ти стоїш одверто і наївно
Над триклятим:
«Бути чи не бути?»

І регоче кобра з-поза спини,
Заховавши підступ за губу.

Мить — і смерть на біле тіло присне...
Але вік мій чистить галіфе.
І рука сентиментальна принца
На рішучий падає ефес.

* *

*

О жовтий квіт мелодії розстань
Над строгими квадратами перонів...
І тихий сум. І подано состав.
І типлинеш од мене на платформі.

— Ну, що ж, прощай,—
у котрий уже раз
Губами вимальовую похмуро.
А ти — і не дружина, й ні сестра —
Кладеш долоню на мою зажуру.

Прощай...

Мій плащ на осені прижух,
І в тебе очі затаїли муку.
А можна б раптом перейти межу,
І ти — моя. І к бісу всі розлуки.

Сказати полустанкові: «Прости.
Набридли рейки. Час і до спокою».
Але тоді вже й ти була б не ти,
І я б уже не був самим собою.

То ж знов: прощай.

Состав мій одійшов,
Щоб ти виходила чекати знову,
Щоб хтось дрібноенько розтрусив смішок
Над дивом платонічної любові.

А я щасливий, що вручила ти
Мені одвічну тугу за тобою,
І хоч тебе лиш вигадав такою,
Зате й вірнішу тебе не знайти.

Зате я певний: ти, немов сосна,
Чекатимеш на сірому пероні
Навіть тоді, як спиниться состав
І я уже не вийду із вагона.

ДО ЗАЛИ «А»

Висока. Чолом — до неба.
Одверта, як білий день,
Виходжу я перед тебе
На сцену, мов під рентген.

Весела і невідступна.
Чутлива, як стетоскоп,
Тебе на м'якинні не купиш,
Не візьмеш в обхід чи в лоб.

На кожну мою удачу
В очах твоїх мідь цвіте.
На кожну мою невдачу
Ти прямо говориш: «Не те».

Коли ж я спіткнувся на кризі,
Коли мене зрадить рух —
Ти візьмеш мене на крила
Своїх обережних рук.

О мамо, моя голубко
Аж десь ув останнім ряду!
О, як ти мене голубиш,
Очима столітніх дум!

Прости мої вдачі ранні
І мій велемовний стиль.

І горе тим, що прагли угодити,
На всі твої і примхи, і смаки.
Над ними присудом стоять віки:
Вгодити — означа: себе убити:

Оскільки, зало, ти своєї правиш,
Заманюючи на непевну путь,
Я залишаю за собою право:
Самим собою быть.

МУЗИКА

Я прийду уже з посрібленими скронями,
Обважнілий під умовностями й узами,
В той завулок з тополиними колонами,
Що тече мені під серце, наче музика.

Під ворітьми, де літа мої проходили,
Я об спогади спіткнуся, мов загнuzданий.
І хлюпне мені тремкою прохолодою
Твоїх пальців лебедино-біла музика.

Я прийду сюди аж ген із того досвітку
Хлопчаком у полинялому картузику,
І розтане сивий іней мого досвіду
У завулку, що гучить мені, як музика.

А кохання найгрізнішими указами
Ні зів'яти, ні вхолонуть — не примусити.
А єдиних слів, на жаль, було не сказано...
А для чого ті слова, як плаче музика?

ТА БУЛО У МАТЕРІ ЧОТИРИ СИНИ...

Та було у матері чотири сини.
(Люлі-люлі. Гойда-хить).
Колисала їх, поки мала силу.
Виросли — пустила у світ.

Як прощались — присягали, звісно,
Ми ж тобі і те і се:
І любов довічну, і вірну пісню
У своєму серці принесем.

Та й пішли собі на чотири боки:
Хто пляями, хто шосе.
Снопувались дні, скиртувались роки,
Забувалось те і се.

В того жінка вийшла якась невправна,
В того клопоту, як гусей.
Третій побивавсь: «Діла державні».
А четвертий — те і се.

Мати працювала в городній бригаді
І любила борщ пісний.
Перед сном, бувало, вмикала радіо,
Як передавали пісні.

А роки летіли, мов сиві коні...
Вже й недобачати стала.
Над очима клала дашком долоні —
Ждала-виглядала.

На двадцятье літо сини згадали,
Вдарили у поли скрушно.
Зрештою, на карті село відшукали —
Рушили.

За поріг ступили:

«Здрастуй, ненько,
Вибачай, що трохи запізно.
Так зате ж тобі ми, хоч і далеченько,
А таки ж принесли пісню».

«То сідайте, діти. Дарма, що тісно,
Дяка, що згадали мене.
А найбільша дяка вам за пісню!
То, синочки, хто ж почне?»

Перший зашарівся, наче ружа,
Другий прикусив губу.
Третій наполохано: «А чи зручно?»
А четвертий каже: «Забув».

І чогось так боязко озираються,
Мовби хтось у шию жене.
Почекала мати
та й знов питається:
«Ну, так хто ж, синочки, почне?»

Мовчать...

То послала їм долівку ряднами,
А собі у голови — кужіль.
Перед сном ввімкнула звично радіо:
Хай уже співають чужі.

У ПОЕТА ГРОШІ ЗАВЕЛИСЬ...

Притча

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори обліслі:
«У поета гроші завелись?»

У поета? Гроші?!

Та облиште!»

Критик цю проблему охопив
Оком всевидючим і недремним:
«Ну, якщо авансом не пропив,
То тепер уже проп'є напевне».

Рахував зневажливо касир,
Обиватель млів: «Живуть же, гади!»
А поет розгублено косив
На поважну паку безпорадно.

Вже борги повернуто давно,
Вже й позичив кривим однодумам,
Але на руках усе одно
Залишилася незвична сума.

І уперше хлопця потягло
Щось таке придбати для родини,
Щоб воно і в пам'ятку було
І нарешті втішило дружину.

Довго під вітринами нудивсь
В пошуках пристойного товару.
Та й не спостеріг, як опинивсь
В галасливій метушні базару.

Червоніли кавуни до сліз,
Реготали гарбузи обліслі:
«У поета гроші завелись?
У поета? Гроші? Та облиште!»

Він бродив байдужо між рядів,
Де усе до похвалянь охоче...
Коли це в кутку глухому дід
Трапився поетові на очі.

Ну, не дід... Такий собі дідок.
Кілька ложок, виструганих круто.
Традиційно сперлись на ціпок
Пересічні вуса й самокрутка.

Надто вже буденний був дідок.
І товар непоказний із виду.
Тільки от поетові ціпок
Хтозна-чим, а незвичайним видавсь:

На пожовклому од часу тлі
Вирізьблене дерево ненаське.
Як живі, співали на гіллі
Дивні птиці із борів праказки.

І гучали срібно голоси,
І на серце опадали тихо...
— Чуєш, діду, чи не продаси
Ти мені ціпок отсей з горіха?

— Чоловіче! — одказав старий.—
Я б тобі віддав його і даром,
Але сей ціпок мені горить
Спогаданням давньої покари.

Був і я щаслив і юн колись.
Мав надії і в коханні втіху,
Доки на дорозі не зустрівсь
Із красивим і гнучким горіхом.

Десять літ в малюнок цей лягло.
Рівно десять — як одна година.
Господарство, як вода, сплигло,
І пішла до іншого дружина.

Чоловіче, за патхнення мед
Заплатив я дорого занадто!..—
Вибрав решту із кишень поет
І поклав до ніг старому:

— Нател!

Якось дивно прояснів старий
І сказав поетові на тому:
— Коли так — без грошей забори.
Щось ми, хлопче, начебто... знайомі.

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори імристо,
Як поет ціпок додому ніс
Кам'яним і діловитим містом.

...І залишився поет один
В стінах чотирьох, до щему голих.
Тільки часом забігає син
Крадькома до нього після школи.

Тихо входить лагідна жура
І сіда між ними у світлиці.
І тоді в поета з-під пера
Постають великі таємниці.

І тоді горіховий ціпок
В древо обертається вінчальне,
І на пальцях трепетних гілок
Оживають птиці незвичайні.

І виходить древо на балкон
І у вікна крониться розлого.
І кричить в квартирі телефон:
— Що у вас там діється, їй-богу?!

Ціле місто під вікном стоїть,
Збилися таксі, неначе вівці.
Якщо ласка, ви нам поясніть.
Розумієте... в двадцятім віці...

Реготали фізики до сліз,
Посміхались доктори обачно:
— У квартирі? Серед міста? Ліс?!
Ах, в поета! Ну, тоді пробачте...

БІЛИЙ ВІРШ НА СІРОМУ...

*Олегові... Любці... Сергійжові...
Ульці... краснодонцям*

І от коли ти вже застаєшся наодинці з собою
у камері смертника, коли життя
з його дрібними й значущими клопотами,
з маленькими й великими radoцями та болями,
з великими й малими чеснотами та хитрощами,
з довершеною і наївно-невмілою грою, —
одне слово, коли все оце і все інше — тобто життя —
залишається за важкими дверима,
взятими на засув байдужим охоронником, —
ти стаєш самим собою,
точніше — повертаєшся до свого первеня,
або у нас іще кажуть: стоїш у чому мати народила
(навіть тоді, коли ти народивсь у сорочці).
Так от: стоїш ти перед себе оголений
(не плутати з «голий»!),
і тобі, хоч би й захотів,
нема перед ким і для кого грати.

Грати —

єдині твої свідки і глядачі.
...І сірі аркуші стін...

Через мільярди літ
(кожна хвилина у камері смертника
важить сотню звичайних років)...
Через мільярди літ читаю на аркушах стін слова
і дістаюся до первокореня слова,
звільненого від яскравих обгорток розрахованої
інтонації,
від простих і значущих пауз-хитрощів,
від сценічної вишуканості,
від професійно-витонченої дикції тощо.
Дістаюся до ядра слова,
до зерна і правди слова
і думаю:
коли б зібрати усі слова (тобто ядра слів)
зі стін камер смертників
в одну книгу —
це була б невелика кпшечка,
вага котрої
пронизала б Землю, як горіх, до ядра,
і тоді вже й справді почався б страшний суд.

...Любка... Сергій... Улька... Олег...
краснодонці.

Боже, ви ж були дітьми,
п'ятнадцяти-, сімнадцятилітніми дітьми!
Ви ж навіть не встигли надбати усіх отих дрібничок,
котрими бавляться дорослі:
заколок, запонок, каблучок, брошок —
аби видовбати на сірому аркуші стіни
останнього листа до живих.
Тільки пальці... Тільки пальчики...

О ви, народжені в 43-му
під знаком краснодонського шурфу!
І ви, котрим сьогодні п'ятнадцять-сімнадцять!
Коли під численними яскравими обгортками

ви часом втрачаєте первокорінь деяких слів,
загляньте в цей кам'яний Буквар,
складений не зі слів, а з ядер слів —
«мамо», «умираю, але не видав...», «не видала»,
«Вітчизна», «не здалися...», «не здався...»,
«не здалася»,
«смерть фашизму»,
«живіть щасливо»,
«ми переможемо»,
«пам'ятайте про нас, живі!...»

Тільки — жодних запитань,
тільки — жодних уточнень,
прошу вас!

І не треба нічого записувати.
Цьому не можна навчить.
Хіба вас учили,
як знайти губами материні груди?

СТОЮ НА ЗЕМЛІ

(1973—1976)

ГОРА

Роздум

І. ЕЛЬБРУС

І якось я знайшов
уже таку вершину,
Що інші гори скиртами здались.
Лягав мені до ніг
пожірним барсом ліс,
Ховаючи в собі проваль жажкі глибини.

Так лагідно гоїдався далекий небокрай,
Так царствено котило сонце в колісниці!
І миром дихало усе довкіл.

І птиці
Сріблястим щебетом
довершували рай.

Але щоразу в цій прозорій кружині,
У цій медовій тиші ідилічній
Якась тривога видивом космічним,
Не знати звідкіля,
являлася мені.

Я оглядався довкруг. Я пильно прислухавсь.
Я наслухав себе,
та все було, як завше:

Бродили вівці в оксамитній паші,
І плив розморено над ними час.

І все ж одного дня,
прозорого, мов скло,

Коли дрімало сонце в колісниці,
Раптово опеклись мої зіниці
Об тої дивної тривоги джерело.

То був Ельбрус.

На синім полотні
Розпеченого неба до знемоги
Він плив,
і сяєво холодне округ нього
Лякало і манило дух мені.

Поблякло все. Усе здрібніло вмиць.
Змалів я сам, немов зернина проса,
Перед лицем двоголового колоса,
Якому до колін найвища з пірамід.

Він звисока позиркував на дно,
На пил і дим земної колотнечі,
Немов казав, що є на світі речі,
Які пізнати лиш обраним дано,

Що все мина, як проминуло вже
Мільйони поколінь за сиві городища,
І тільки він, пізнавши сутність вищу,
Себе і пам'ять часу стереже.

І — сталося!

Яксь мана стоока
Окутала мене, зманила, повела,
І я, полонений,
пішов на віщій поклик
Великої гори, яка в мені росла.

Зійшовся світ мені на гордому шпилі,
Що переможно плив
у горньому ефірі.

І раптом стало все
таке буденне й сіре,
Таке приземлене на цій старій землі.

Я вже досяг середини гори.
Пекло ногам, свинцем давило руки.
Але за всі мої пекельні муки
Дістав я право глянути згори

На все. На всіх. І аж — понад усіх.
Здалися люди ростом з мурашину,
Які малі діла вони вершили —
Аж бралося на гомеричний сміх!

І це — життя? І так я досі скнів?
І так я протирав човна свого днище,
Коли на світі промисел є вищий
Од цих земних скороминущих снів?!

І вирішив я грань переступить,
За котрою царює інший вимір.
І в захваті безпечному повірив,
Що досягнув межі: «Спинися, мить!»

Спинилась мить.
З Ельбрусом віч-на-віч
Я порівнявся, молодий і сильний.
Довкруг мовчало безгоміння синє
На безмір гін, на тисячу сторіч.

І жестом повелителя орди
Я на плече гори поклав свою правицю.
В ногах моїх, немов колхідські вівці,
Пливли покірно хмари в нікуди.

— Я єсмь! Я буду! —
вигукнув у світ. —

Ви чуєте мене, безсмертного однині?! —
Та, наче мертвий дзвін, мовчало безгоміння
На безмір гін, на тисячу століть.

Я так хотів, щоб на землі мій клич
Почули з позахмарної гордині.
Та холодно мовчало безгоміння
На безмір гін, на тисячу сторіч.

Світ обертався важким маховиком.
Стояв, мов айсберг, непорушний спокій.
І сходила на мене самотність
Промерзлим до кісток льодовиком...

Я чув, як перст її
торкнувся моїх очей,
Як важко на плече ляга її долоня.
Як біло осіда вона на скронях
І серцю владно білий саван тче.

І жах мене поймав сліпий, мов сич,
І скрикнув я: — Верніть мене в людину! —
Та холодно мовчало безгоміння
На безмір гін, на тисячу сторіч.

І в мить, коли вже мла торкнулась віч,
Коли остання мисль
в холодній кризі твердла,
Чиясь рука,
легка, значуща й тепла,
Торкнулася
моїх камінних пліч.

Стояв переді мною чоловік.
Я б упізнав його серед мільйон мільярдів —

Пальто, в якому вийшов
в листопаді,
Знайомий лоб і сміх із-під повік.

І диво:

я возносивсь на шпилі,
Перед яким Останкінська — малеча.
І все ж я зростом був йому по плечі,
Хоч він стояв ногами на землі.

— Відкрийтеся за всі мої жалі:
Це ж, певне, сталось глибоко не просто,
Що ви, не вельми знакомитий ростом,
А вам до пліч найвища з високостей,
Хоч стоїте ви просто на землі?

Він звів мене з гніздовища орлів
На отчі ниви і озера сині.
І відповів мені:

— Напевне, сину,
Тому, що я завжди
стояв на цій землі.

От зараз глянь на шпиль.—

Я глянув і збілів,
Узрівши наяву велике диво дивне:
Я був з Ельбрусом на одному рівні,
Хоча й стояв ногами на землі.

І, може, вперше так

за всі прожиті дні
Я в давню істину увірував глибоко:
Найвища мудрість в простоті високій.
І той випадок з Фінської затоки
Новітнім сяйвом освітивсь мені.

«Невже таки на слід охранка вийшла?» —
Сіпнула думка,

та в наступну мить
Він зрозумів, що сталося страшніше,
Коли побачив, як вломився лід,

Як під ногами чорна, ніби ніч,
Встає вода — аж кров од ляку гасне.
Не раз він смерті заглядав до віч,
Але щоб так.. намарне і невчасно?!

Щоб так, за безцінь, кинуть під крижину,
На дно чужої Фінської затоки,
Усе, що добувалось стільки років
Із крові й сліз по крихті і зернині?!

Ні, так не мусить статись.

Тричі — ні!!!

Йому на смерть не дарували право
Адреси й імена партійних явок,
Могили побратимів по борні.

Усі, хто впав на сніг,

на лід,

на брук,

Усі, кому столипінської ночі
В холодних ямах чорних одиночок
Довбає серце двоголовий крук;

Ткачі в протлілих потом сорочках,
Вмуровані в сирі підвали пралі,
Солдати на смертельному привалі
З останнім зойком у скляних очах.

На мить відчув,

як давить у плече

Розхрестя шибениці сучкувате
Із зашморгом, намиленим на брата,
Як кров Сашка його єство пече.

Усе, що він зробив,
все, що не встиг зробити,
Усі не звершені партійні справи
Кричали: «Ні, ми не даруєм права
Тобі на смерть.

Іди. Ти мусиш жити!»

І він ішов.

Провалювався і йшов!

І як відчув опору під собою,
Уперше за життя пізнав до болю,
Що означає в корені
любов.

Він так іще ніколи не кохав
Цю землю,
тричі кляту і пречисту,
Билину кожну, кожен пальчик листу,
І гул дубів, і хлюпінт перших трав.

Весняний дзвін синиць,
переклик голубів,
Осіннє небо, вмите журавлями,
Рулади іволги
і тихий образ мами —
Він так іще ніколи не любив!

І в чужині, коли котився грім
Розпечених до білого дискусій,
Земля його укріплювала в душі,
Яку під серцем, мов дитину, грів.

РОБОТА

Пам'яті Євгена Оскаровича Патона

Одні залюблені в старі листи.
Ті — в музику. А ті — в руді томища.
Таке життя...

А він любив мости.
О, не любив — кохав.
А може, й вище!

Він їх не слав, не креслив, не мостив.
Він їх ліпив і дарував їм душі.
Під серцем тихо, як дітей, носив
І клав на сон грядущий під подушку.

Вони з уяви прагли висоти,
Громохкі і тендітно елегантні,
По котрих би Улановій пливти —
Ефірно так, на голубих пуантах.

Як ворожбит, він блискавки метав
І мав суворий аскетичний профіль.
І впертий до затятості метал
Лягав ритмічно у залізні строфи.

Він міг, як маг, єднати береги,
Над урвищем зависнути орлино.
І перед ним ставали на коліна
Жахких проваль повержені боги.

Він прагнув возз'єднать материки,
Щоб повернуть планеті первозданне...
Та нагло на шляху його руки
Постав залізний ромб Гудеріана.

Стялися духи зла і доброти,
І нікуди з двоєю відступати:

Одного доля прирекла єднати,
А другого — висаджувать мости.

Мостар в броню сховав свою любов
До тих часів, коли на полі брапі
Останній «тигр» з лісів Гудеріана
Розплющив лоба о Патонів шов.

В той день старий із пам'яті дістав
Мету своєї юної тривоги.
Та смерть уже виходила з-за рогу
І холодом студила на уста.

Тоді мости, котрі недолюбив,
Він об'єднав у лебедину пісню,
Яка ажурно мала перевиснуть
Попад дніпровим плесом голубим.

Він квапився. Він блискавки метав.
І падав одблиск на медальний профіль.
І впертий до затягості метал
Лягав ритмічно у залізні строфи.

Дніпро втікав із-під його руки.
Життя втікало в молоде пагіння.
Іржали потяги від нетерпіння
Заглянути у дзеркало ріки.

Чвалали дні повільно, як віки.
Здавалось, час холоне на припоні.
Та вперто кам'яні несли бики
На дужих шиях марші і прогони.

«Агей, бики. Не підведіть, бики.
Несіть хутчій мій лебединий задум.
Бо вже ж літа zostалися позаду,
На тому боці вічної ріки».

Тягли бики немислимий вантаж,
Аж обливалися бетонним потом.
Хилився день.

Лишавсь останній марш,
Що мав замкнути круг його роботи.

А смерть уже кахикала: «Коли?»
І він, зібравши всіх доріг розлуки,
Поклав замість прогона тиху руку
І вчув, як пальці берега сягли.

Долонею відчувши рух Дніпра,
І лоскіт шини, і пуантів дотик,
Зітхнув полегко:

«Що ж, заходь, стара».
І руки склав, як дядько
по роботі.

ДОЩ

Землякам-хліборобам Новосанжарівщини

Зажурилися хлопці.

Обличчям змарніли від клопоту:
Третій день, сьомий день —
з липня в серпень тече і тече
Над Санжарами дощ,
Над Полтавою дощ,
Над Європою...

Запливає комбайн у калюжу,
як ноїв ковчег.

В кабінет опівночі

дзвінки прориваються зопалу:
— Хлопці, як там погода? —
з обкому питають район.

...Над Санжарами дощ.

Над Полтавою дощ.

Над Європою.

Хоч ставай та граблями чи вилами

хмари розгонь.

А який урожай

вилягає під зливами косими!

От хоч сядь собі й плач

чи за дідову косу берись...

— Не журись, секретарю.

Як треба — зуміємо й косами.

У війну, брат, косили! А це... Зберемо — не журись.

Трактори буксували,

комбайни сідали в чорноземі,

Але люди ішли —

і здавали окопи дощі.

На плечах секретарських

болоньї, обстріляні грозами,

Так скидались тоді на зелені військові плащі...

Дорогі земляки —

комуністи районного обрїю!

Не було вам коли рахувати недоспаних дїб.

Ваші губи пошерхлі,

смагою солоною здобрені,

Навіть в снах малювали солодке, сподіване: — Хліб.

І коли ви зійшлись на останнім покосі,

наморені,

Закіптюжені пилом, високі, як день, сівачі,—

Вся Європа здивовано

мружилась в ярому промені

Повновидого сонця,

що спало на вашім плечі.

КІНЬ

Кайсину Кулієву

Ярим, віщим огнем
в горобину югу
Освітило слова до вства, до ядра:
«Чорний кінь умирає на білім снігу...»
Чорний кінь
на снігу
вмира.

Чорне полум'я гриви
згаса на снігу.
Ворон грізно сурмить у ріг.
«Ти прости, вірний копію, мосму врагу —
Він цю кулю для мене... беріг.

Він давно вже за мною
іде по кривій.
Я давно його чую крок.
Я гукав йому вийти на чесний двобій,
Але він у засідці мовк.

Як тепер мені жить в неоплатнім боргу?!
Краще б я... на холоднім снігу.

Кінь сказав: «Ти — мужчина. І годі плачу.
Я інакше не міг... прости.
Я сьогодні по-братськи собою плачу,
Ти ж за нас, за обох сплати.

Це одвічний закон у двобої, затам:
(Да не спитьсся твоєму врагу!),
Я за постріл його заплатив життям.
Ти одиніні у нього в боргу».

Тиха моя. Скорбна моя і велика.
Що я без тебе?

 Так собі — сірий суб'єкт.
Он журавель. Хвали небесам накурлика,
А від землі ж почина і дітей, і себе.

О, серед нас було стільки орлів, що хитали
Небо, мов стріху дідівських осель, та й вони
На материнських могилах безкрило ридали,
Склавши обпалені крила на віко труни.

Рідна моя!

 Я тут жагуче зачатий
В ніч на Купала, як папороть зацвіта.
Вербки зітхають. Вишні тремтять, мов дівчата,
Коли парубки кладуть їм смагу на уста.

От я спинився на мить в борозні. Іще тепло
Дихає рана, аж світ закипає в очах.
Плугом надрізані

 нерви оголених стебел
Бодем збілілим безмовно кричать.

Земле!..

 Тобі я на рану не висиплю солі —
Я окроплю твою рану цілющим зерном.
В муках пологів із материнського болю
Хай обертається в колос надії воно.

Ось я торкнувся

 петорканих уст троянди.
От я сахнувсь хробака
 і втрапив на кропиву...

Земле свята!

 Я не безгрішний янгол:
Часто з дорідним зерном я сіяв погану траву.

Стерпіла все ти од мене:
і примхи, і вибрики модні,
І колисала дітей моїх, і берегла від нещасть.
Земле моя!

У твоїй чистоті великодній
Від гріховиння і я очищавсь.

Альфо й омега, колиско і мавзолею —
Земле,
з тебе пішов і в тебе вернусь.
Власні планетки ліплять жуки-скарабей.
Ат, суэта...

З тебе пішов і в тебе вернусь.
І повернувся!

І мчатиму юно степами,
Доки лунатиме в дітях
мій рід і народ.
В землю перейде скороминущая плоть.
В генах нащадкам перейде незнищено Пам'ять.

І це так же істинно, як тричі істинно те, що

Після зимової смерті
трава і дерева правлять
Службу незмінно зелену,
як сотні, як тисячі літ.

Стали землею ті,
що починали цей світ.
Інші прийшли, зовсім не схожі. А цвіт
Чисто червоний, як перше,
вінчає калину і прапор.

СІВАЧ

Академікові В. М. Ремеслу

Серед степу широкого — посивілий, як віхола.
І чоло його бронзове в голубінь вироста.
За плечима похилими літо бабине дихав.
А жита — як літа його,
а літа — як жита.

Кожне зерня він виняньчпв
од весни і до інею,
Попід серцем вигоїдував, як мале дитинча.
Кожен колос зове його, наче батька,
по імені,
По-синівськи довірливо
припада до плеча.

Скільки поля засіяно з рукава патріаршого,
Скільки золота в колосі — не питай, не лічи.
На хлібах його вирости
космонавти і маршали,
Геніальні мислителі,
ковалі й орачі.

Так хотілось би в мармурі
його долю уславити.
Тільки ж він не у камені,
а в живому — живе:
Кожне зерня лице його
береже в своїй пам'яті,
Кожен колос по імені,
наче батька, зове.

ПОХОРОН УЧИТЕЛЯ

Пам'яті Олексія Антоновича Вовнянка

Як несли його тихо в нове житло
По бруку, по бруку, по бруку,—
Був місяць май. Сонце пекло.
...Мерзли руки.

Сизий пил опадав на хрести перехресть.
Зітхали старі: відмучивсь.
Шепотіли тополі. Фальшивив оркестр:
Грали учні.

А коли проминали школу і сад,
Молода... молоденька антонівка
Підійшла до труни, сахнулась назад:
— Олексію Антоновичу?!

Та чи він не почув, чи удав, що спить,
Бо несли його високо-високо,
Тільки пальці, здалось, ворухнулись на мить,
Наче листя, на жовтні висохле.

Обіч шляху тулилися скромно авто.
Шоферюги, на слово колючі,
Сигарети ховали в рукав. Бо то
Були його учні.

Затихали у хатах дрімучі сварки,
Видихалися чвари ядучі.
І стояли сумирно дебелі дядьки —
Його перші учні.

А один, що сивухою очі залив
І таке — не при дітях — варнякав,
Як побачив його, ураз прохмелів
І по-людськи заплакав.

А один генерал, увесь в орденах,
Що звитягою смерть перевершив,
Прочитав телеграму. Збілів, як стіна,
Вперше...

Я додому прийшов. Похиливсь, як верба.
Триста лих мені дивляться в вічі.
То за віщо ж до всього ще й ця журба?
Ах, за віщо, за віщо, за віщо?!

Як могли ви, учителю, вмерти, коли
Мені й так до нестями прикро?
Я ж вам вірив, як богу.

Мені ви були
За отця, і духа, і... приклад.

Та коли б хоч вітрища ламали кущі
Чи осіння осмута висла,
Та коли б хоч лили трафаретні дощі,—
А то ж май зацвіта, як пісня!

Він сказав:

— Не вдавайся до самобиття.
Не спіши головою з кручі.
Я тому саме в травні лишаю життя,
Щоб його цінували
учні.

ОДА НА ЧЕСТЬ 800-ЛІТТЯ ПОЛТАВИ

В думному рокоті древніх, урочих литаврів
Іменем пращурів, що поклонялись труду,
В шані високій вінець благородного лавра
Я тобі трепетно біля підніжжя кладу.

Вісім віків ти стоїш на означеній грані,
Гордо піднявши огранений вірою щит.
В жовтім алюрі орда косоокого хана
Не осквернила слов'янських твоїх верховіть.

Враг не іспив із криниць твоїх ярого меду,
Підступ коріння русяве твоє не сточив.
Ти перетнула дорогу ординцю і шведу
Праведним гнівом освячених братством мечів.

Ім'я твоє багрянє в баладах, як ружа.
В Армії Честі, піднявши зорю на крилі,
Вірні сини твої стали на Ельбі оружно,
Власним життям оплативши грядуще землі.

Ловлять антени м'яку твою мову кленову,
Спів златоустів чарує заслуханий світ.
Ворскла півколом, неначе блакитна підкова,
Друзям на щастя дзвенить біля древніх воріт.

В колі народів, де мир у сімействі і згода,
Сива, як пісня, і юна, як орлій політ,—
Сій своє жито на тиху, рахманну погоду
Із рукава, де співа решетилівський цвіт!

Хай не оскудне твоя дароносна десниця,
Щедро підносячи повним, по вінця, цебром
Пісню і яблуко, мед і смагляву пшеницю
Людам — на радість. Планеті — на вічне добро!

Матір Полтаво!

В святому синівському праві
Іменем пращурів, що поклонялись труду,
В шані високій вінець благородного лавра
Я тобі трепетно біля підніжжя кладу!

ТАНЦЮЮТЬ ГРУЗИНИ

Танцюють грузини. І всяк собі кум і король.
Танцюють мужчини. Бровища в красивому зламі.
Довершеним станом пірамідальних тополь
Беруть до полону найгордовитішу даму.

І раптом — злетіли! Немислимо звихрено темп.
Тривога! Десь коні сполохано заіржали.
І зблиснули очі. І ворог підступний отерп.
І зброєю стали декоративні кинджали.

І знову пливуть, як по хмарах.

І кожен — король.

Сумирно на піхвах поблискує в'язь монограми.
Довершеним станом пірамідальних тополь
Беруть до полону найгордовитішу даму.

Високої істини хай не торкнеться іржа!
Її я відкрив у братерських обіймах грузина:
Коли в мого друга при боці чатує кинджал,
Ніхто мою дружбу не вцілить кинджалом у спину.

МІКЕЛАНДЖЕЛО

Диптих

І. ДАВИД

Коли вже Рим, що й небу не коривсь,
Прелати хижі довели до торби
І на його святині крутогорбі
Чужинець вигнав пастися корів,

Коли криваві чвари нанівець
Не те що славу, навіть пам'ять стерли —

Великий флорентієць взяв різець,
Що зблиснув у п'їтми, як владне берло.

Одрікшись насолод, пустих і марних,
Суворий, мов етрусський кипарис,
Він увійшов, як дух, в каррарський мармур
І з мармуру

Давидом
возродивсь.

І перед ликом його
бог війни
Зів'яв і заметався, як лисиця.
І раптом спохопились флорентійці:
Чиї ж гріхи оплачують вони?!

Стояв він, як Давид, на пружі часу,
І на чоло, не скорене богам,
Лягали: горній одсвіт Ренесансу
І тїнь від інквізиторських багать.

II. ТВОРЕЦЬ

Сутулий чоловік з мішками під очима,
У фарбі й глині вимоклий до брів,
Востаннє пензлем лінію провів
І змороно припав до всесвіту плечима.

І грішна мисль прийшла, як пізній гість:
«Ачей, наплутав в біблїї біограф,
Коли шість день позичив Саваофу
На сотворіння світу.

Стократ шість
Ночей і днів спливала потом стеля,
Аж доки я змодлював цей світ
У присмерку Сїкстинської капели».

...Він падав з піг. Земля ходила кругом.
Та ще до всього, перший між нікчем,
Погрязлий в марнолюбстві Юлій Другий
Над ним висів з оголеним мечем.

Здавалось пані, що підступно довго
Цей впертий маляр фарби свої мене,
Кричав, що з риштовань його турне,
Коли він, врешті, не послуха бога.

Похмурий майстер клав за ниттю нить,
Позиркуючи скося па підлогу.
І думав: перше, ніж лякати богом,
Його, владико, треба ще... створить.

А день згасав,

і гасла в пальцях сила.

І вже налитий втомою ущерть,
Він раптом вчув з далеких перехресть
Пророчий скрик дельфійської Сивілли:
— Звершилось!

Відділилися вода і твердь!

Та світ ще спав, хоч був уже во плоті.
Він лиш тоді почав одвічний рух,
Коли маестро взяв стило до рук
І вивів стомлено:

«Buonarroti».

...Сутулий чоловік з мішками під очима
Повільно опустивсь з риштовань, як з рамен,
І тільки-но припав до всесвіту плечима —
Заснув, як бог, на семисотий день.

Коли в капелу папа вдерсь сердито,
Щоб, врешті, давні наміри здійснить,—
Вже стелі не було: кружляв сферично світ,
А на підлозі спав сутулий... Вседержитель.

МАЯКОВСЬКОМУ

Коли уже в оратая
хилився дух
І падали безсило
воли, як валуни,—
Виходила поезія,
щоб стать за плуг,
І не вмирала пісня борозни.

Коли над юним ратником
тевтопський смерч
Заносив люту свастику
на рижому крилі,—
Виходила поезія і брала меч
І не вмирала правда на землі...

Грими, моя поезія,
труби у ріг,
Зови своїх подвижників
із сонцем на чолі,
На поле недооране,
на старт і ринг,
Щоб не вмирала ніжність на землі!

...Чотири секунданти
і гора Машук.
Дві шпаги обмінялися
салютом лез.
І холодно Мартинову
вклада до рук
Іще не охололий пістолет
Дантес.

Він добре натренований.
Він зна, чужак,

Проситимуть послати їм, як викуп,
смерть,
Покарані безсмертям
Мартинів і Дантес.

ДИПТИХ

I

За все, що взяв од пирога життя,
Платити доведеться по рахунку:
За перший успіх і за краплю трунку,
За юний гріх і спалах поцілунку,
Ба й за прискорене серцебиття
Платити доведеться по рахунку.

То що ж — не руш? Не рухайся?

Дарма:

За поміркованість, гладку і ситу,
Собі і дітям прощу не купити.
Отож бери своє. Хоч буде чим платити,
Коли рахунок виставить зима.

II

Віддай усе, що взяв, і освятись.
Ще більше, ніж узяв, зумій віддати...
Стоїть на видноколі світла мати —
У неї вчись.

Вона тебе у всесвіт віддала.
О, як боліло їй — аж кров біліла,
Коли вона себе в тобі родила!

Нічого не залишила собі:
Свою красу, непогрішимо світлу,

Якісь уривки фраз придворної мазурки,
Значущі погляди давно dospілих дів,—
Таке минуще все,
як юний камер-юнкер...
Але було і є просте:
— Я вас любив...

Ах, суєта суєт амбіцій і погорди —
Минулося, як вицвілий мотив.
Але були і є закохані народи
В старе, як грішний світ:
— Я вас любив...

Дві вічності лицем одна до 'дної стали.
Спинився поряд час
на відстані руки.
І мовчки ждуть його
пороги п'єдесталів,
Щоб він присів спочить з дороги
у віки.

ПАМ'ЯТІ САШКА АВРАМЕНКА

Гарні люди вмирають завжди передчасно...
чомусь.
От поганим, здається,
і тисячоліття замало.
І кричу я в розпуці:
— О мамо Природо, пильнуйсь:
Чи не вкралась похибка
у корінь твого праначала?!
Та стоїть вона мудро
на древньому пррузі Дніпра

— Не треба нам райдуг,
не треба нам срібла і злата,
Аби тільки ви
нас чекали завжди край воріт.
Та ми ж переробим
усю вашу вічну роботу,—
Лишайтесь, матусю.
Навіки лишайтесь. Не йдіть.

Вона посміхнулась,
красива і сива, як доля,
Махнула рукою —
злетіли увись рушники.
«Лишайтесь щасливі»,—
і стала замисленим полем
На цілу планету,
на всі покоління й віки.

* *
*

Хоч гопки скач, хоч сядь та плач,—
все 'дно якогось дня, ранку, вечора чи ночі
і по мені (по вас теж, шановний)
ударять дзвони.
І мені (та й вам, шановний)
буде жаль (і тужно, і жахно)
розлучатися з сим світом.
«Щось воно не те,— подумалося.—
„Сей світ“, „той світ“ — надто вже абстрактні
категорії.
Дуже вже непередметне. Не бере».
А коли почати отак:
Ой жаль мені буде,
люди,

не абстрактної категорії (абстрактний жаль?!),
а зовсім-зовсім домашнього, буденного.
Як на філософа — то й годі несуттєвого.
І все ж:

ой жаль мені буде,
люди, з того,
що вже більше ніколи
не вклонюся побожно
чорному королю зелених полів всея Планети
Едсону Арантесу ду Насіменту, в миру — Пеле;
що ніколи вже не побачу... двійки
у зніяковілому щоденнику свого білявого принца;
не спіткнуся о камінь, забутий на дорозі
моїм щирим недругом;
не посварюся зі своїми давніми-прадавними друзями;
не зйду на маленькому полустанку,
де просто на колію хлюпає жито,
так хлюпає жито, липневим сонцем пригріте —
аж пахне борошном, аж тим окрайцем,
що од зайця... зайчика;
не побачу невисокої, а для мене — найвищої! — жінки,
що вдарить руками об поли: «Їй-богу, сю ніч снівся»,
і всміхнеться трохи ніяково:
наче ж недавно стьобала пругом,
а його вже, бач, величають по батькові...
а батька... де ж той батько... лежить;

не пройду повз оту хату,
де живе хтось такий... чорнобривий... далекий...
далека... далеко...

А ще жаль мені буде,
люди:
кавунів крутобоких, помідорів, і динь,
і тернів синьооких,

і з криниці води, що аж зуби ломить,
житньої соломи,
яблук круглощоких,
ще й соняшників.
А ще жаль мені буде,
люди:
моїх уст, що ніколи вже не виліплять с л о в о.
Ой жаль, жаль.

* *
*

О дивна ніч, о дика піч жаги,
Коли тремтить і чадіє любисток!
Травневий шал — до забуття любити —
Лишає обережні береги.

Усе в чеканні: спілі краплі рос,
Земля і місяць, вишні і тополі.
І тиша в тиші. І туман у полі,
І навіть вуж нечутний, мов донос.

Не оскверни цю мить і не поруш
Цинічним словом чи гріховним жестом,
Коли сріблом здаються кусні жерсті
І золотом — окалини калюж.

Бо встане день і буде править суд.
Він цей міраж розвіє і остудить,
І поведе нас у робочий будень,
Де все таке, як і насправді суть.

Усе в чеканні: від зорі до пня...
Ти не сумуй, що промине ця казка.
Усе в чеканні істинної ласки,
Бо навіть ніч свого чекає дня.

* *
*

Це мою хату вже замітає холодний вітер,
І синій терен в туманах сизих осінньо терпне...
Ти моя мрія, мій бронзокосий останній квітень.
А я вже серпень... А я вже серпень...

Серпень.

Мені настала пора вечіря косить отаву.
Виходжу в поле, а місяць виспе, як срібен серпик...
До тебе, квітню, ще тільки стука у гості травень.
А я вже серпень... А я вже серпень...

Серпень.

Це так судилось: мені летіти, не долетіти
І зупинитися жайворово над твоїм серцем,
Бо поміж нами лягли навіки літа і літо —
Як поміж квітнем і поміж серпнем...

Серпнем.

МЕЛОДІЯ

Заболю, затужу, ` заридаю... в собі, закурличу,
А про очі людські засміюсь, надломивши печаль.
Помолюсь крадькома на твоє праслов'янське обличчя,
І зоря покладе на мовчання моє печать.

Забіліли сніги,
забіліли на цілому світі.

Опадає листок,
як зів'яле чайне крило,
Там, де ми відбули,
там, де наше відтрьохкало літо,—
Забіліли сніги... забіліли сніги...
замело.

Це приходить, мов сон.
Це приходить до мене із марень:
Теплий шепіт і схлип... чи сльоза,
чи роса од ріки?
І на обрій вечірній
ляга, мов на еллінський мармур,
Ледь означений профіль
і тиха лілея руки.

Я для інших одцвів,
я під серцем сховав свої квіти.
Я від ока чужого
туманом осіннім укривсь.
Але якось вночі
підійди і торкни мої віти —
Я тобі засвічусь,
як нікому іще не світивсь!..

Заболю, затужу, заридаю... в собі,
закурличу.
А про очі людські
засміюсь, надломивши печаль.
Помолюсь крадькома
на твоє праслов'янське обличчя,
І зоря покладе
на мовчання моє печать.

* *
*

Був я вітром, був я лютим, був я нордом.
Став я ніжним, став я птахом і крилом.
А якось мені зустрілась вельми горда —
І прокинувся я вранці джерелом.

Лепечу тепер струмочком біля хвіртки.
Шепочу їй: хоч устами приторкнись.
А вона собі примхлива, наче скрипка,
Випада з мого оркестру,— хоч втопись.

«Ну, стривай же! — я хлюпнув у тишу криком.—
Що я — справді?! В пана бога вкрав теля?!»
А вона пройшла холодна, наче крига,—
І лови тепер у небі журавля...

Став я вітром, став я лютим, став я нордом.
Б'є зима мені, як панові, чолом.
Я прокинувся уранці вельми гордий,
А вона до мене... плаче джерелом.

* *
*

Так много записалося в поети,
і так мало... поетів.

Так густо у віршах кінематографічної роси,
і так мало звичайної роси,
щоб зволожити спрагли вуста.

Так мало кольорів,
і так густо фарби!

ПАРУБОЦЬКА БАЛАДА

Я летів красивим чортом
На коні, як ворон, чорнім —
Біла піна падала, мов сніг —
Ех,
 до тієї Чураївни,
Що клялась від третіх півнів
Рушники послать мені до ніг,
Та
 до тієї... до такої,
Що як поведе рукою —
Солов'ї вмирають навесні!

Я летів...
 А на Купала
Дві зорі підбито впали,
Заридав у глухомані сич...
Гей, скоріше, коню-друже,
Щось мені на серці тужно,
Щось не договорює ця ніч,
Та
 ще ж, як на чиюсь намову,
Загубилася підкова...
Щось недобре затаїла ніч.

Я влетів з розгону в ранок
Під високий білий ганок,
Де колись уста її пізнав...
Тільки ж чом це так вогнисто
Сіють музику троїсті?
Чуєш, коню, що б воно за знак?

Розчахнулись нагло двері —
Став біліший від паперу:
Вийшла Чураївна... у фаті.

Тонко скрикнула, мов чайка.
Випала у свахи чарка.
Три музики зблідли, як святі.

Вмерзнув повід у долоню.
Так оце виходить, коню,
Ми з тобою гнали крізь віки,
Щоб зеленої неділі
Встигнуть... на чуже весілля?
Де ж твої, Марусю, рушники?!

Щось лепече про розлуку,
Простягає білу руку,—
Повертаймо, коню... в три хрести!
Та
 скоріш від цього саду,
Де зустрів я ніжпу зраду,
Та не слухай тоскного: «Прости!»

Люто вилетів на греблю,
Вдарив тугою об землю —
Обірвались струни у музик.
Закричали треті півні,
Впала з горя Чураївна
Головою в проданий рушник.

Ще не раз ти, Чураївно,
Скрикнеш чайкою осінньо,
Коли я попід твоїм вікном
На коні, як ворон, чорнім
Пролечу красивим чортом,
Хрещений весільним рушником.
Ех,
 до тієї... до такої,
Що як поведе рукою —
Скрипка заголосить під смичком.

Та
до тієї, до другої,
До тієї... та не такої.

Під чийм же, коню, ми вікном?!

ВАЛЬС

Цвіт па каштанах помірно, покірно погас.
Ах, не зів'яв, а погас, наче люстра у залі...
Все проминуло, немов старовинний романс,
Тільки гвоздика тремтить на крижині роаяля.

Тільки мелодія... Тихше. Облиште. Не час.
Я запізнівся навік на заручини наші.
Все проминуло, і вже не поверне до нас
Юний Болконський і ніжна Ростова Наташа.

Все проминуло...

Так звідки ж цей шарф
і рука —

Спалахом білим на тихому мармурі ночі?
Все одшуміло. Зосталася тільки ріка,
Пам'ять русява, вишнева зав'юга

і... очі.

Квіт на каштанах так чисто і юно зайнявся,
Вітер волого припав до пелюсток губами...
Все повернулось у цей старовинний романс:
Двоє спинились... а я відпливаю у пам'ять.

* *

*

Я спокійно б лежав під вагою століть,
Я б давно вже й землею став,
Але ж бісова дівка на кручі стоїть,
Огорнувши вітрами стан.

Вже зітліли до кореня меч і щит,
Наді мною гуде Дніпрельстан.
Але ж бісова дівка на кручі стоїть,
Огорнувши вітрами стан.

Це було зо дві тисячі з гаком літ,
Коли стрів мене вражий спис:
От як стала на кручі, так і стоїть,
І в зіницях лукавий біс.

І зове, і чарує бровою-крилом,
І п'янить, мов козацький мед,
Перехоплений в стані купальним зелом
Ворожбитського зілля букет.

Ех, повстав я —
розпалася скіфська гора,
Наполохавши римських гусей!
Взяв я рештки меча, золоту пектораль
І сховав крадькома в музей.

Я одягся модерно в нейлон і лавсан,
На побачення біг сто літ.
А вона, огорнувши вітрами стан,
Вже на іншій межі стоїть.

Я роззув черевики, я біг сто літ,
Я побив олімпійський рекорд!

Нам при тобі не страшні вороги і хвороби.
Слався ж вовіки на селах і в городах
Бронзовим сяйвом у древнім гербі хліборобів —
Найіменитіших аристократів труда.

Чи на весіллі, чи в дні поминальні скорботи,
Ти спокопвіку на покуті, хлібе, у нас.
Міра єдина роботи й солоного поту,
В формі хлібини зупинений радості час.

Ночі недоспані, недоціловані губи,
Досвітки сизі, жара полуденних небес —
Все у тобі.

Тож на святі вселюдської дружби
Ми тебе ділимо — начеб даруєм себе.

Образу хліба вклонімося.

Сиріч — людині,
Високочолому сіятелю землі.
Істинно, люди: живемо не хлібом єдиним.
Істинно так... коли маємо хліб на столі.

* *
*

Світ глибокий, мов колодязь.
Де я в ньому? Крикнув: «Де я?»
Лунко злинуло відлуння
До галактик — од воріт.
Вдалину подаленіло,
Лагідно торкнуло місяць,
Місяць, ніби мандоліна,
Ліна-діна — забринів.
В цьому дивному огромі

Де я? Хто я? — Крапельина.
Крапе... (лине): лина... ина...
Крапка у кінці рядків:
Строго точних — тополиних,
І задумливих — вербових,
І червоних — калинових,—
Крапка я в кінці рядків.

То, виходить, я — кінцевість?
Ні, виходить, я — початок:
Після крапки починаюсь
Я із нового рядка...
Але що це освітило
Весь огром посеред ночі?
Що це — сонце серед ночі?!
...Матері виймають хліб.

БІЛОРУСІЇ

Три берези ростуть. А четверта — вогнем.

О, прости!

Ти прости мою пам'ять,

хоч право твоє — не прощати...

Будуть весни коханим писати зелені листи.

Та ніколи не дійдуть вони

до четвертого адресата.

Став я сивий, як лось. Став я білий, мов ядерна тінь.

Впали очі мої на обвуглену землю дощами.

Ти простила б, як мати, цю пам'ять жорстоку,

Хатинь.

Але хто ж — коли спалена ти — буде пам'ять прощати?

Ти прости. Я не смію торкатися зболених ран.

Та коли мені вечір погасне останнім стаккато,—

О, дозвожь, Білорусь,
перейшовши печальний курган,
Край беріз твоїх тихих
замисленим явором стати.
...Хоча б оддалік.

м. Нью-Йорк

* *
*

Мати наша — сивая горлиця.
Все до її серденька горнеться:
Золота бджола — памістишою,
Небо — празниковою хустиною,
Сивий дуб — прокуреним прадідом,
Білочка — мальованим пряником,
Жура-журавель над криницею —
Чистою сльозою-водицею,
А земля — пшеницею ярою,
А літа — замисленим явором,
Що із сорок першого журиється:
«Де ж це, молодиче, твій суджений?»
Місяць — непоколотим золотом,
А береза — вранішнім солодом,
Хата — ластівками над стріхою,
А туман — вдовиною втіхою.
Крашанкою — сонечко в миснику...
А вона до всіх до них — піснею.

БРАТЕРСТВО .

Життя прожити — не поле перейти,
Та ще коли те поле заміноване,
У штабі акуратно розліноване
На горбики, квадрати і... хрести.
А треба йти. Вважай: на смерть іти
Такому ж молоденькому, мов квітець,
Що навіть зозулечка його літам
Іще не починала лік вести.
Ти дав усім нам право жити, світе.
Воно святе, як хліб, вода і сіль.
Та коли б всі ховались в право — жити,
То хто зна, чи не згинули б ми всі!

...Він був убитий. Він упав на міст
У центрі бою, де не ждуть рятунку.
Його до особистого рахунку
Каліграфічно записав фашист.

Боець уже відходити зібравсь,
Востаннє глянувши у небо горде,
Але згадав, що в нього шнур бікфордів,
Якого ждуть мінери — і піднявсь...

Солдат нічого не надбав собі:
З чим вийшов, з тим вернувся з одиссеї.
Та вищу пад усі і вся трофеї
Він істину здобув у боротьбі:

В братських могилах лежать тільки брати.
Тільки — брати...

ТОВАРИСТВУ

А день такий, що тільки жить і вірити!
А сад — немов Ганнуся на порі...
А ми перейдем те, що нам відміряно,
Надійним кроком впертих косарів.

Нам легко йти, позбувшись обережності,
У цьому світі, нетривкім для ніг.
На крила нам не тиснуть застережники,—
І тільки вітер та гречаний сніг...

І тільки б знати, що немарно в світі цім
Топтав дорогу, сиву од століть...
А сад цвіте... А сад такий — аж світиться!
І місяць, як печаль моя, стоїть.

Практичний вік в кібернетичнім лементі
Тверезим пальцем тиче нам в лоби:
«В природі є лиш білі й чорні лебеді».
Брехня, панове, є ще й голубі!

І є любов. І дружба неоплачена,
І, всупереч канонам прописним,
У жодному реєстрі не зазначені,
Червоні коні рвуться в наші сни.

А білий сад...

І хтось пристав наморено.
І кинулась рука на лівий бік...
Тримайсь, козаче! Поки є ми —
порівну
На наші плечі поклади свій біль.

А шлях тече і губиться за межами.
Покоси літ влягаються в стогах...

І буде нас із кожним гоном меншати,
І глибшатиме на плечах вага.

І все мине...

І, з вічністю обвінчані,
Останню чарку наллємо зорі...
Та буде сад!

Бо там, де ми закінчили,
Почнуть сини... ходою косарів...

* *
*

В ті дивні дні,
коли мої штани
Ще тримались на одній підтяжці,
Я все ніяк допетрати не міг,
Що крутиться земля,
мов куля кругла.

Коли б земля —
так думалось мені —
Була мов куля, та ще й оберталась,
Тоді б, напевне, кавуни з баштана
Наввипередки б врозтіч розкотилися,
А то — лежать...
Ех, голуба пора!
Ну що ти візьмеш з хлопчика малого,
Коли вже зараз —
мовби й у літах! —
А інколи спинюсь біля баштана,
І раптом закортить підкрасить тихо,
Позв'язувать огудиння докупи,
Щоб не порозбігались кавуни.

І я б зв'язав, аби не сторож сивий.
Та ще літа примружено-лукаві:
Стоять і визирають з-за плечей...

* *
*

Все в цім світі відоме:
за щастям — біль,
За початком — кінець поемі...
І Планета виконує свій колобіг
По давно уже паграній схемі.
Є Народження й Смерть — два стовпи
на Межі.
А між ними — події одвічні:
Комбінації стріч, і розлук, і жоржин,
Варіанти падінь і величчя.

На повторях живем. Тож буває часом,
Що повториш чийось навіть позу,
Бо окреслило путь наш примарним ласо
Вічне *circulus vitiosus* *.

Та буває: найвища із наших мрій —
Повторити чийось роботу...
Я хотів би, наприклад, як Екзюпері,
Просто не повернутись з польоту.

Щоб в трагічному чеканні жінки
над Дніпром
Трепетали, як зламані стебла.

* Замкнене коло (*латин.*).

Це тому, що мені в серці
 поселилась тиха мука,
Це тому, що... це тому, що...
 Це тому,
Що на обрії моєму
 засвітилася розлука
І розтала у вишневому диму.

* *
*
*

О, це осіннє журавлине «кру!»
Листя вмира і на брук осипається.
Все повертається на правічний круг.
Все повертається... все повертається.

Сивий мій друже... Ах, сивий мій друг,
Лихом об землю, як шапкою, вдаримо:
Все повертається на правічний круг.
Казка далека гойдається маревом.

Кінь виривається з теплих попруг —
Що йому холод,
 як воля всміхається!
Все повертається на правічний круг.
Тільки літа молоді не вертаються.

Як вона хмільно спадала униз —
Руса коса твоя... руса до пояса.
Жаль, що було те давно... аж колись.
Жаль, що до днів тих тепер — як до полюса.

Тихо... як тихо... як тихо довкруг.
Інші комусь присягаються... каються.
Все повертається на правічний круг,
Тільки слова не вертають.

Лишаються.

У ДЗЕРКАЛІ СЛОВА

(1977—1981)

* *

*

Обживуть астронавти космічну затаєну глиб.
Прийдуть інші під верби в грядущих віках...

Все одно:

На зеленій землі, як одвіку, родитиме хліб,
І повториться в правнуку дід:

«Хай святиться зерно!»

Облетять пелюстки, і зірки — пелюстками з орбіт.
І нові зацвітуть у коронах повітряних орбіт.
Та незмінно чоло сівачеві вінчатиме піт,
Бо не родить зерно, коли степ не освячує піт.

О висока пора — час довершення днів і ночей
Хліборобських трудів

для добра на братерським столі!

От стоїть він, натомлений.

Руку приклав до очей,

Як ватаг найдревнішого роду моєї землі.

Уклоніться йому.

Проведіть у серпневий чертог,

Де на нього помоляться

всі пшениці і жита.

Он стоїть серед степу. Засмаглий, натруджений

бог.

...У волоссі заплуталось зерня нового життя.

І сили в мені океаном ревли:
Плював я на Буг і Сян!
І вирішив я, необачний, тоді,
Що бога за бороду взяв.

І ліктями враз розіпхав людей,
І крикнув у світ:

— Я сам!

Коли по коліна мені Дніпро,
То що вже там Буг чи Сян!

Товариш здаля натякнув:

— Стривай,

Щось мутно мені на душі.
Воно, пак, не грішно узять собі,
А й людям же щось лиши.

А я собі нишком сміявсь:

— Говори,

Співай про людей і світ!
А все ж таки ближче сорочка своя,
І в кожного всесвіт — свій.

Чи є кому думать про інших,

коли

Усяк до стодоли пре?
І хтозна: чи світ не зі мною почавсь
І чи не зі мною вмре?

...І грім рокотав, і вітер сурмив,

Коли

я

осяг зеніт.

І, мовби довкола осі,

кружляв

Круг мене ледачий світ.

Я сам — проти сонця.

Я сонцем став.

Все небо моїм було.

Я зверхньо округ озирнувся —
і вмиць.

Морозом крило звело:

З-під сонця

в пронизливім віражі

На гострім куті крила

На мене шуліка ішов у піке,

Як пущена з лука стріла.

За першим ударом згорнувся світ,

За другим — змалів, як хрест!

О, де ж порятунку шукать мені,

Коли я оди́н, мов перст!

А він мене так пригинав до землі,

Що в грудях заходивсь дух.

І пір'я летіло із крил моїх,

Немовби качиний пух.

А степ — як долоня.

Лиш десь на краю

Підводивсь далекий горб.

Та камінь на ньому лежав якийсь,

Підставивши сонцю лоб.

І сили зібравши останні,

Я,

Мов заєць, шугнув за горб.

І тої ж фатальної миті коршак

У камінь ввігнав свій дзьоб.

І в смертній озлобі на мене скосив

Він око, що кров'ю сплигло.

І з каменя, мов покривало мерця,
Опало його крило.

І напис одкрився:

«Ми тут полягли

Давно, що аж камінь осів.

Усі — за одного. Один — за всіх.

І всі як один — за всіх».

* *
*

Пахнуть сонцем дині спілі,
Хмелем б'ють меди скажені...
А під небом,

в чистім полі,
На вершку Савур-могили
Сіли, як трикутник в колі,
Три козаки при антені.

Добули люльки калені,
Затяглись — гадюк труїти.
Підтягли собі антени:
Що там діється у світі —
В світі білім і зеленім,
В чорнім і червонім світі?

Триста років тому з гаком
Віднесли вони султану
Знакомитий лист з Кодаку,
Та й вертають до лиману —
Вже ось триста років з гаком
Повертають в Січ кохану.

Ще й за пруг не сяде сонце,
Як проб'є наш смертний час.

Обступило бусурмання.
Тане військо, що роса.
Залишилася остання
Повна сотня, як... сльоза.

Це коли б зайти з байраку
Турку в спину,
а тоді
Нагло вдарить посіпаку,
Мо', й зарадимо біді.

Тільки ж будемо одверті:
Доки проламаєм бран,
Не одного з нас із смертю
Повінчає ятаган.

...Впала тиша чорним стягом,
Зажурився очерет.
І тоді козак Нетяга
Вийшов з гурту наперед.

Що уста, як мед у сотах,
Що вже гожий на виду!
— Дайте, — каже, — батьку, сотню
А дивись, і проведу.

II

У пекельнім ярім гулі
Тиша крушиться, як лід.
В правовірному Стамбулі,
Як стіна, султан ізблід.

Од козачої відваги
Втік папа, як битий лис...
Кошовий обняв Нетягу:
— Добре, сину, потрудивсь!

За отсю роботу гойну,
За веселу молотьбу
Віддаю на тиждень вольну:
Погуляй на всю губу!

III

В три меди шумує брага.
Дзвони б'ють в Чигирині.
Мчить на огирі Нетяга
Да при срібнім стремені.

В тулумбаси б'є Полтава
Котять луни на Лубни:
— Козаку Нетязі слава!
— Мамо, двері відчини!

Вийшла з хати мати сива.
Вийшов батько до воріт:
— Та й спасибі ж тобі, сину,
Що не осоромив рід!

Древній дід спустивсь із печі,
Може, вперше за сто літ.
Обійняв онуку плечі:
— Весь же в мене, бісів квіт!

Молодиці наче пави.
Парубки немов дуби.
Тільки й чути:
— Слава, слава!
Нум, Нетяго, пригуби!

Погуляй на волі, брате,
Пій, щоб змовкли солов'ї!
Подивись, які дівчата,
Вибирай — усі твої!

IV

Встав козак:

— А що, родинно,
Чом би я й не веселивсь?
Щоб як море — по коліна,
Щоб як люди — розступись!

Відробив я в слави мито,
Сам тепер гравець і жнець.
Гопаком піду по світу —
Руки в боки — навпростець.

К бісу броди-перелази,
Що нам, коню, перелаз!
І плював я на укази,
Як я сам собі — указ!

V

Дід сказав:

— А вдар по лиху,
Весь же в мене, батьків син!
Погуляй собі на втіху,
Розбирайте, хлопці, тин.

Гопаком виходь на луки,
Шквар, щоб знали паничі!
Навпростець чеши, онуку,
Лиш... могил не потопчи.

VI

Батько каже.

— Нумо, хлопче,
Поголяймо, як колись.
Межі дукам перетопчем,
Старшині потрощим ліс.

Розхитай тини ледачі,
Ситих вилупків провчи!
Лиш, дивись, при тім, козаче.
Ти своїх... не потопчи.

VII

Мати вносять сорочину,
А мережка ж — як огонь!
— Поголяй, моя дитино.
Тільки, сину, і твого.

Стежку тиху крізь отаву
По росі протолочи.
Та й гуляй собі на славу!
Тільки... жита не топчи.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ

Крутий полянський в'яз.

Мав Зевсову подобу...

Корінням бороди вростаючи углиб,
Він пам'ятав себе

ще від часів потопу,

Як перші зерна висвятив на хліб.

До борозни тягло.

Умів загнути обід.

Уперто вибивався з графа — в косаря.

І шокував бомонд

його мужицький чобіт

Завбільшки з трон маленького царя.

Він сам себе воздвиг,

не прагнучи в месії.

Та вчувши в ньому лев'ячу могуть,

Довірила йому знесилена Росія

Явити світові свою велику суть.

До нього, як в собор, вела прочан дорога.

Святий синод кипів:

— Осквернено чертог!

Бо хто повірить во єдиність бога,

Як ще один... за плугом ходить бог?!

Анафему ревли усі церкви стоглаво,

Хрестами ледь сягнувши бороди.

І дзвін замість проклять —

воскресну славу

По всій Русі гримів йому:

— Гряди!

Горою він постав — на повен зріст народу.

В грядуще заглядав і про минуле зрів.

Під ним текли віки,

як хмари у негоду,

І пил його чобіт осліплював царів.

Г... б. в. як отець, бліде чоло Монмартра.

На Бородінську січ благословляв полки.

І в цезарськiм вiнцi
великий Бонапарте
Позиркував, як гном,
iз-пiд його руки.

Вiн бачив цiльним свiт.
Душа ж, як бойовище,
Розколено пекла.
І дощової мли
Востаннє вирушив шукати
правду вищу,
Липивши в дверях ключ для тих,
що вже знайшли.

ПІСНЯ ВІХОЛИ

Дихало вiльхою, тихою втiхою —
бiлим сном...
Раптом наїхали вiхоли звихреним
табуном!
Снiгом-завiями вiї завiяло —
бiлина.
Ні мене, ні її —
тiльки
сива
пелена.
Де ти подiлася? Все завертiлося —
збився з нiг.
Може, на полюсі?
В чортовiм колесi —
п'яний снiг.
В дикому клетотi, бiлому реготi —
свист, содом!

А крило моє травневе повертає до весни,
Де на третім полустанку прокидається жасмин.

Та не може ж того бути, що одбуге промина!
Поверніть мене до класу срібним покликом
дзвінка.

Зажурилась моя парта, третя парта од вікна.
...А твоє волосся хлюпа, наче бронзова ріка.

Відступіться, мої літа, як тумани за поля!
Впливаси ти красиво на прощальний юний вальс.
Вся в небесно-голубому — перша дама короля.
...А зоря моєї долі тихим сумом повилась.

Білим квітом на волосся опада холодний час —
Скільки літ перелетіло! Що було, те відгуло...
А мені і досі сниться молодий вишневий вальс,
Хоч між нами всі дороги вже давно перемело.

Золоті мої надії, молоді мої сади...
Надвечір'я вересневе одягається в кармін.
Відкурликали осінньо, відгукали поїзди.
...А на третім полустанку осипається жасмин.

ПОВЕРНИСЯ!

Так негадано ця осінь
закурликкала над степом,
закружляло, заячало над чолом.
Так неждано за плечима
затужилось мені небом,
застогнало висотою під крилом.
Похилилось вечорово,
зажурилося, як вербам,
зацеміло перегірклим полином.

Журавлі лишаяють гнізда,
Холодком дихнули хмари.
Мерзнуть пальчики манюні у беріз.
Бач, і ти зібралась в ірій
з своїм судженням у парі,—
я ж крилом до цього берега приріс.
Тільки чом це потемніли
твої тихі твої карі
твої очі, затуманились од сліз?

Золота моя,— далека,
голуба моя,— висока,—
просурмили на дорогу вожакп.
Відлітає за тобою
моя доля сіроока.
Тільки ж ти не озирайся з-під руки,
Одвернись від мене гордо,
промиши мене жорстоко!
...Пригорнися хоч туманом до щоки.

Ти лети — не озирайся
на блакитному порозі —
скільки в тебе ще попереду весни!
А мені судила доля
зоставатися в морозі,
у холодних заметілях сивини.
Не світи мені сльозою,
забувай мене в дорозі,
не вертайся, не боли і не мани!

О, не слухай! Повернися
хоч на мить, на соту весну —
з молодим своїм красивим королем!
Я з останнього морозу
від крила твого воскресну
як не лебедем, хоч сивим журавлем.

Через всі тисячоліття
на дорозі перехресній
припаду до свого сліду ковилем.

ІРОНІЧНИЙ ТАНОК

М'якше, оркестр!

Інтимна півтьма...

Дамського вальсу високі закопи:
От вона йде. Скромність сама.
Ну абсолютно — пречиста з ікони!

Бантик шкільний. Цнотливий комірець.
Гра почалась, тільки... щось не на крупно:
Я вже не гусар.

Я вже... горобець

Той, що його

на м'якинi не купиш.

Грали не раз...

Обігрували нас.

Брали на бога.

За серце і комір.

(Щось я заплутався:

вальс чи не вальс?!)

...Пані, не плутайте з коміром колір.

В юні літа

йшли ми життям —

Прямо, наосліп. Вперед.

Імпозантно!

Надто наївно?

Згоден, мадам:

Ми ж забували про тих, що позаду.
Довго ви йшли. Ажурно плели.
Може, вже час перейти і на сталість?
(«Де і коли?» Ах — «де і коли?!»)
...Щось забувати почав я на старість.

Ну ж, червоніймо... (Браво, мадам!)
Очі опустим чернечо-пречисті.
(Як це колись

личило вам!)

Але ж, мадам...
уже падає листя...

Данке, оркестр.
Люстри ввімкніть.

Годі, маестро: задосить інтиму.
Що ж це ви — в тінь?

Пані, заждіть...

Ах, ви злякались підступного гриму!

«Втрачено час...»

Киньте, мадам:

Нам би знайти головнішу пропажу.

(Боже мій правий, що я віддам,

Аби хоч раз ви знайшли себе,

справжню!)

Та не одводьте погляд убік,
Ну, вже хоч зараз не грайте нарешті!
...Марне молю.

Втрачено лик.

Навіть...

зіниці узяті на ретуш.

Ручкою... так (не передам!).

Очі опустим

чернечо-пречисті.

(Як це колись личило вам!)
...Але ж, мадам,
уже...
падає...
листя...

ОДА БРАТЕРСТВУ

По-братськи ми ділилися з тобою
На довгій пиві жнив і лихоліть,
Ковтком води, окопом і судьбою,—
І тільки корінь наш не поділить!

З його начал восходить соборово
Під небеса слов'янський родовід.
І пророста смаглява наша мова
Із первослів про Ігорів похід.

За віру й честь на Калці, як на грані,
Стояли ми до смертної стріли.
По нас пройшли нещадні коні ханів,
Але крізь наші душі не пройшли!

Нас не приспали в золотій неволі
Меткі лакузи жовтої орди.
Із попелищ на Куликовім полі
Ми возродились гордо назавжди.

На віщу зустріч віра в нас не гасла,
Ми на плечах несли до неї міст,
Аж доки срібним дзвоном Переяслав
Не провістив Братання благовіст.

Відтоді, брате, ділимось з тобою
На довгій ниві пройдених століть,

Ковтком води, окопом і судьбою,—
І тільки корінь наш не поділить!

І навіть в ночі скорбної руїни,
Коли фашист рубав слов'янську віть,
Ми знали:

ні, не вмерти Україні,
Покіль Росія при мечі стоїть!

Упав москвич па українське жито.

Спинив киянин кулю при Орлі...

М и навіть в смерті

вчили інших жити

У добрій згоді

на святій землі...

У тихім небі злагоди й любові,
Пославши май дібровам і полям,
Летять мої лелеки чорноброві
Навстріч твоїм русявим журавлям.

Усе навпіл — до краплі, до основи —

У дні звитяг і за столами свят!

...Коли вже й справді світ почавсь од слова,

То слово те було єдине:

«Брат!»

ПОВЕРНЕННЯ

Наглядач не знімав з небозводу зірок,
Та цареві служив невідкупно і ревно.
Тут, на висілку, око потрібне недремне:
Кожне слово чатуй і занось на гачок.

Він давно одвеснів
У всесвітній потік.
Не лічи його днів —
Надто куций наш вік.

А зорею згори і хоч мить — посвіти!
Тільки так ти зумієш до нього сягти.

І побачиш на тлі
Спохмурнілих ракет,
Як іде по землі
В голубому поет.

Так він легко, як легіт, як лебідь, пливе.
До крила його тулиться все, що живе.

Довкруг нього бджола
Гармонійно зурмить,
На задумі чола
Його
Вічність — як мить.

Ось він раптом, як олень, на хвилю завмер,
Наслухаючи музику зоряних сфер.

Тиша ловить у невід
Хвилин переплин.
Що він чує у небі,—
Він знає один.

Та нараз ворухнулись чутливі уста,—
І явилася Слова жага золота.

Він у нього увесь
До вінця переливсь.
Не шукай його десь.
Він тепер уже — скрізь.

Он він м'яко, як завше, над пилом іде.
До крила його тулиться все молоде.

Ти по тіні довкола
Шукать його кинь,

Адже небо ніколи
Не кидає тінь.

А прислухайсь до себе. Довірся вербі.
І шукай його в слові,
яке — у тобі.

ДО ПРОБЛЕМИ ЧАСУ

Все борги відкладаєм на завтра, із будня —
на свято.
«Віддамо,— позихаємо.— Ще й не хилилось
на пруг».

Та якось позирнувши опівдні па круг
циферблата,
Ми сахаємось в розпачі: стрілка довершує
круг.

Попросив у старого, що знався на лініях легко:
«Прочитай по долоні...»
І мудрий сказав: «Не біда.
Лиш за вигином лінії видніє дорога
далека». —

«А коли ж... лаштуватись?» —
«А то вже ніхто не вгада».

Голова моя впала на руки безсило і тужно.
А старий мені каже:
«Я вивідав правду з глибин

Не за тим, аби ти побивався пад долею
скрушно.

А — щоб квапивсь на добре
і марне часу не згубив».

ДО ПРОБЛЕМИ ДОБРА І ЗЛА

Де тільки я не бродив оці тисячу літ!
Скільки забулось? Забудеться скільки?
Не знаю.

Їров закипала на кризі по краплі, як глід.
Тяжко спадала на поле воропяча згряя.

Хтось мене вів через холод заплющених сіл.
Згарипца станцій... Безокі віконні провалил...
Лики і лиця... Поземка ядуча, мов сіль,—
Все те за вигоном пам'яті пиллом припало.

Хтось мене кинув (чи зрадив?) опівніч сліпу...
Хто ж це? Забулось...

Але вкарбувалось навіки:

Жах саинокості, туга посмертна в степу,

Косо —

прицільна,

на жертву —

атака шуліки...

Все те розмилось буденним, як січка, дощем,
Та запеклося тавром на пергаменті долі:
Блискавка пострілу за полохливим куцем.
Отвір жорстокий у ніжному тілі тополі.

Дати безликі пішли в снігову крутію,
Крики погроз відповзли за хитке видноколля,—

Тільки єдина,
що кулю спинила мою,—
Світить мені рятівною свічею тополя.

Давши ім'я їй (нема без імення добра!),
Тайну його стережу, як вона —
мою кулю.
Небом укрив, приголубив сагою Дніпра,
В крону її поселивши, як пам'ять, возулю.

Далі іду. Проминаю байдужі стовпи.
Лиця байдужі, неначе стовпи,
проминаю,
Прізвища станцій якихось...
уже й не згадаю,
Потяг промерзлий відгук у забуті степи.

Бив мене вітер жорсткий і жорстокий,
як жерсть.
Де ж це було? На якому роз'їзді?..
Забуто.
Та не забуто: у небо вступаючи круто,
В благословенні тополею зведений перст...

Дав їй імення (нема без імення добра!).
Світить у пам'яті знаком живого карбунку.
Прагну до неї, немов до межі відрахунку,
Щоб не згубити дороги до вісі Дніпра.

Хай би куди не хилила мене течія,—
Суцим у плоті чи вітром нечутним у полі,—
Все ж повертатимуть, яко на круги своя,
До таємниці,
запеченій в серці тополі.

Гостро позиркнув з-під бретичного лоба.
Церкву минувши, ішов у сіряцький загал.
Вслід йому сито плювався добродій: «Худоба!»
Скрушно хитав головою старий ліберал.

Жовчно підили, дізнавшись про смерть:
«Доходився!
Маєш тепер, демократе, по всьому і — все.
Надто вже з бидлом, чи то пак,
з народом носився.
Глянем тепер: чи на цвинтар хоч хтось
понесе».

...Люди несли його, збившись у горі до купи.
Душі боліли. Пекла порожнеча рукам.
Мовчки знімали солом'яні стріхи халупи.
Шпиг нюшкував, заглядаючи в очі дядькам.

Раптом осікся, немов приторкнувся до сталі:
Вивідав з поглядів, повних жури і скорбот,
Що з р о з у м і л и уперше, кого їм не стало,
А зрозумівши, юрба виростає в н а р о д!

II

З народом загравать не треба.
Він добре бачить з-під брови:
І щб ви корчите із себе,
І хто есте насправді ви.

Коли світили в нього ребра,
Коли товкли пророки злі:
Мовляв, куди йому до неба,
Як він по вуха у землі,—

Життям і канчуками вчений.
Він,
загнаний під самий няз,
Останній гривеник Шевченку
На перший пам'ятник приніс!..

Народ не візьмеш на макуху.
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто — по духу! — сучий син.

ЩЕ РАЗ ПРО ДОСВІД

«Помер!» — дзвеніло сонце у шибки.
«А таки-так!» — торочили сороки.
По тих чутках — гасали хлопчаки,
Мов лошаки, не маючи мороки.

І ранок, хвацько вигнувши крило,
«Ура!» — зайшовся молодецьким півнем.
...Усе — безпечно, юне і наївне,—
Як брагу,
радість нахильці пило.

І тільки старші
досвід сивини
На дні мовчання волокли похмуро
За чорною галерою труни —
Важезної, дубової фактури

Минувши яму,
в роздумі вони
Спинялися і знову повертали
На владну засторогу сивини —
Поглянути, чи справді... закопали.

І аж тоді, як скромним копачам
За чесну працю воздали належне,
«Таки помер», — повірили очам
І вперше посміхнулись... обережно.

КАМПАНЕЛЛА

Христос, якщо за біблією йти,
Був до хреста у тридцять три прикутий,
За що й здобувся на звання — святий —
О третім дню великої покути.

Три дні на цвяхах мучитись жорстоко!
Не доведи...

Та з чим тоді зрівняти
Пекельну муку — тридцять і три роки
Щодня, щомиті на хресті конати?!

Нащо вже в інквізиції майстри,
А й ті втомилися лупати скелю...
А мо', чергова казка пустомелі?
Бо де ж: у тюрмах цілих тридцять три?!
Тому, хто сумнів пестив до пори, —
Явися, дух Томмазо Кампанелли!

Всі тридцять три...

Та ба — не став святым.

На цей раз люди, до поклонів схильні,
Не віддали його богам,

і тим

Уперш належне воздали Людині.

Я до твого двору, сам не свій,
Лебедем приходив, як на свято,
Тільки ж ти, немов на рану сіль,
Кидала лукаво: «Здрастуй, свате!»

А якось мій батько уночі
Підстеріг мене та й каже:
«Хлопче,
Ти до неї стежки не топчи,
Там давно сусіда стежку топче.

Знаю, що болить, як на ножі!
Тільки вже нехай воно... як вийшло.
Вдар об землю лихом, не тужи,
Та й шукай собі до пари іншу».

Я покинув з туги все як в.
Біг понад сльозою на край світа!
Тільки ж ти на горе на моє,
Де б я не ступив, зорею квітла.

Думав, що зійшло за плином літ...
Але як побачив тихі ружі,
Солов'єм затьохкав білий світ,
А мені на серці — чорно й тужно.

Вже твоя коса, як у диму,
Лиш мені ти світиш юним станом...
Стала ти дружиною йому,
А мені навік зорею стала!

ОДА МУЗИЦІ

І квіт зорі, і спалахи півонії,
Космічний гул, і мовчазний туман,—
Усе довкруг в довершеній гармонії
Звучить урочим ладом, як орган.

Усе на світі неземними узами,—
Чебрець і сніг, журавку і печаль,—
Єднає мудро благовісна музика,—
Землі і неба голубий хорал.

О музо муз,— і сущого, й майбутнього,
Ти очищай нас, як жива роса,
І прихилий до поля многотрудного,
І поривай в духовні небеса!

МІРА
(1982—1984)

ПЛАТОНУ ВОРОНЬКУ

Як збирався він до січі —
Похилилась тирса,
Яре полум'я жахтіло
По Сулі на Суми.
Впала мати на порозі
Чайкою в Охтирці,
Вигасали на вгородах
Соняшники сумно.

— Ти обходь мене подалі,
Смерте, стороною.
Ти не квапся потішатись
На могилах, враже!
Начувайся — осідлаю
Круто вороного,
А тоді вже в суднім полі
Доля нас розв'яже!

Як ударив копитами
Вороний в гостинець:
Три мости злетіли в небо,
А четвертий — к чорту.
Порудів із того грому
Мічений чужинець.
Став рушницю заряджати,
Від озлоби чорну.

Він в обойму загання
Всі чотири зразу.
А на п'ятому патроні
Змовкнули зозулі,
Бо в останньому для хлопця
У самім рейхстазі
Смерть роковано у жало
Золотої кулі.

І коли вони зійшлися
З ворогом на криці,—
На Савур-могили тиша
Руки заломила.
Вдарив зайда у чотири
Постріли з рушниці,
А на п'ятому упала
Зірка з небосхилу.

Ти даремно впала, зоре,
З горя на планету,
Ти зарано, хижий враже,
Ставиш перемета,—
Золота твоя, підступна,
Не взяла поета,
Бо на серці не пробила
Милої кисета!

Як вертався він з походу —
Жито половіло.
Усміхались чорнобривці
Карими очима.
Три мости злетіли в небо
Лебедями біло,
А четвертий — до тієї,
Що кисет вручила.

Гей, летів на вороному
Легко, як на лови:
Не назбирував трофеїв
По великій брані.
Тільки вірним побратимам —
В сто каратів слово,
Та собі хосен безцінний
У чотири рани.

А вже осінь — на отави,
І туман — на скроні.
А вже весни колисають
Молодечу парость.
А йому гримить дорога
У такім розгоні,
Що від подиву у полі
Б'є у поли старість!

— А піднімем,— каже,— хлопці,
Першу — за дорогу.
Другу спробуєм, щоб вдома
Ненька не тужила!
Третю, хлопці,— за мого
Брата вороного.
А четвертую — за те вже,
Що не зна й дружина!

ДО ПРОБЛЕМИ: «РЕВОЛЮЦІЯ І МИТЕЦЬ»

О, страшна злоба сатрапа: обіходь за три версти...
Ось він берло стис у лапі; темна кров жадає мсти:

«Хто мене, обранця бога, осміяв на весь граніт?!»
Скульптор падає у ноги, але пізно: не вмовить.

«Смерть!» — суддя кладе печатку на розгублений папір.
Кесар зменшив: для початку — пожиттєво, серед гір.

...Десь за рік чи два неквапом хитрий, хтивий, як шакал,
Перший фаворит сатрапа майстра в скелях відшукав.

Він сказав йому: «Негоже марнувать такий талан.
Скелі — слава тобі боже!.. Є один цікавий план:

Як не хочеш гинуть здуру,— обери найвищу з гір
І преславногo фігуру возведи чолом до зір.

В мить, коли довершиш діло, догодивши кесарю,—
Забирайся на волю сміло: від корони говорю!»

О, солодкі волі пута, о свободи дикий цвіт!..
Півжиття великий скульптор упокорював граніт.

Але в мить, як мав би кесар досягти вінцем висот,
Люд розгніваний у кресах учинив переворот.

«А, лакузнику сатрапський! — взяв народ за чуб митця,—
Отепер за норов рабський ти досидиш до кінця!

А щоб легше зносив кару на покірливім горбі,
Ми підкинемо до пари кесаря твого тобі!»

...І гризуть зубами ґрати, і кленуть своє життя:
Що один: «Аби ж то знати...», а другий: «Якби ж знаття...»

СИНІВСЬКЕ

Дяптих

I

Застілають столи господині
від хати до хати.

До травневої учти
збираються мовчки солдати.

Зоддалік, при вікні, стала пам'ять війни,
І ніколи уже од вікна не відійде.

Обнялися по-братськи,
неначе побачились вперше.

Пожурилися трохи,
що стало з літами їх менше.

Пораділи весні, що зростають сини,
Тужавіють сини, а вони опадають...

Я вклоняюся вам по-синівськи доземно,
солдати.

Я молюся на ваші святі перемоги і втрати.

Тільки ж ви не сурміть
ув останній похід,

Тільки ж вічно живіть.

Ми вам рясту у ноги
постелим від хати до хати.

Надаруєм онуків, немов ластів'яток,
до свята.

Тільки ж ви, доки світ,
не відходьте в граніт,

Тільки ж вічно живіть!

Чи не досить, поете?

Війна рокова
Сорок літ, як в траншеях дріма.
І в солдатських листах вигасають слова,
Та й самих адресатів нема.

І не варто полохати маминих снів —
Хай їм ліпше онуки гудуть.
І не треба гіпербол: полеглих синів
Вже й пороги отецькі не ждуть.

Гей, на ратних полях — полини, полини.
Забуття осіда, як зима...
Так чому ж я і досі біжу із війни?
Запитав би, так... батька нема.

І летять жайворонням у ті полини
Онучата, мов доля сама.
Так чому ж я і досі біжу із війни?
Запитав би, а й неньки нема.

Час од спалених весен втіка в голубе.
Тільки ж пам'ять рокоचे в диму:
— Ти про себе забув.

Ти запитуй себе,
Щоб тебе не спитали:
чому?!

**ВСТАНЬ І ГРЯДИ,
ЛЮДИНО!**

Волоком тягне хмари
В наші священні межі.
Блимають, мов квазари,
Із потойбіч пожежі.

Профіль чужого птаха
У металевім зблиску
Виповз із ночі жаху
За екстремальну ризку.

Тінь його знаком пекла
Виросла в перехрестя.
Тиша під ним отерпла,
Як на світанку... в Бресті.

Доки роса
 не збіліла на кригу безводну,
Доки сльоза
 не згоріла в реакції водню —
Ти ж не проспи,
 світе, свою годину:
Встаньте, степи!
 Встань і гряди, Людино,

Страх розтопчи
 в мирній своїй звитязі,
З піхов — мечі,
 хрещені на рейхстазі!
Мир заслони
 від сатани з Гудзону.
Встаньте, сини!
 Бийте на сполох, дзвони!

Спить у блакитній льолі
Наша земля дитинно.
Світ у ракетнім колі
Зменшився до зернини.

Страх поціляє в спину,
Рви його темні сіті!
Вищого за людину
Бога нема у світі!

ЧОТИРИ ПОСВЯТИ БЕЗСМЕРТНИМ

Інтродукція

В нехрещених борах, рождених ще до пасхи,
Пообіч пожових, двосічних автострад
Одвіку на весні кохання славить птаство,
І кожне — на своїй.

І всяк — на власний лад.

Маленький, сірий птах,
невидимий у вітті,
В солодкім забутті закинувши дзюбок,—
Як розпочав пеан іще в палеоліті,
То вже й двадцятий вік,
а він веде смичок.

Старий зальота-крук, та ще й глухий на лихо,
Горлав до молодиць рипуче:

«Ти — моя!»

Та, стрельнувши йому впівока,
ворониха
Ловила з-під крила рулади солов'я.

Його зімітувать хотів меткий папуга,
Під нього одягався шпак-апологет.
Він був утричі менший лев'ячого вуха,
Та навіть лев ревів розчулено:

«Поет!»

Його переспівать когут надумав здуру,
Волаючи невлad на сідалі штахет.
Та з півнячих потуг сміялись навіть кури,
І млосно мружились, коли співав Поет.

Поважні гусаки шляхетної породи,
Яким ще древній Рим пожалував герба,

Зачувши солов'я
у всій своїй погорді
Спинялися на мить розгублено:
«Ти ба!»

...Маленький сірий птах — маліший від сльозини,
Ти вічно прилітай з незбагнених верхів,
Як чиста благовість — одпущення людині
Набутих нею в суєті гріхів.

I

Тарасові Шевченку

Опав росою на духовний голод
І рідних піль, і планетарних крес.
Його устами небеса глаголять,
Рокоче він глаголами небес.

Нетлінний весь, бо плоть його — у слові,
Що яр-зерном скресає по сівбі.
Він кожну мить являється в онові,
Щоб нас добром розбуджувать в собі.

Зоря його, немов провісна птаха,
Летить, летить за межі світлові!
І сходить вище шапки Мономаха
Козацька шапка на крутій главі.

Кожух його теплом отави диха.
Верба, ззеліана в добу глуху,
Вросла в зеніт, немов зелена віха,
На нашім тричі праведнім шляху.

Чумацький вус заврунився, як волоть.
В криниці ока височінь дріма...

Його устами немовля глаголить —
Сиріч, глаголить істина сама.

Ім'я його калиновим уставом
В папірус літ вписали журавлі...
Глаголить він народними устами.
Його устами, вдосвіта уставши,
Народ себе глаголить на землі!

II

Олександрові Пушкіну

На Горах Пушкінських,
на ріках псковитянських...

Така на душу сходить яснота,
Що світ увесь читається з листа
Від космосу до ідолів поганських...

На Горах Пушкінських,
на ріках псковитянських.

Як потьмянів у цій ясновині
Джинсовий лиск піїтів балаганських!

Такі минущі видались мені
Ристалища за першість при вині...

На Горах Пушкінських,
на ріках псковитянських.

Зніми-но паперового вінця,
Що сам собі нап'яв у нагороду,—
І ти почувш в тиші всесвітнянській,

Як сам народ замислює співця
Як сам Поет замисливсь до народу

На Горах Пушкінських,
на ріках псковитянських.

Коли запрагнеш на земній межі
Пізнати глибину російської душі,
Що лебедів з коренів слов'янських,
Спини себе посередині дня
На цій гряді, де вічність осіня,—
На Горах Пушкінських,

на ріках псковитянських.

Я там стояв, чолом під небесі,
І чисте око житньої роси
Мені явило Канів придніпрянський.
І два Бояни — двох народів вість —
У дві руки творили вічний міст
На Горах Пушкінських,

на ріках праслов'янських.

III

Іванові Франку

Покропи мене, дощичку,

тихо мене окропи.

Може, виросту терном... роменом.

Аби — не осотом.

Просмоли до суровості пряжу моєї тропи,

Щоб не рвалась ніколи, як нить — між Франком і Народом.

...Жовтий лист покружляв і зів'яло опав на плече.

Обернувсь на сонет.

У сонеті на бруньку зачався.

Вища тайня — відродження духа, немертного в часі!

Воскресіння часу у глаголі,

що вічне рече!

Щедрий дощ на посіви. І тиша — на цілі світи.

Краплі світять на вітах,

як сльози щасливі на віях...

Миготіли роки у вікнах шпальт.
Від нових зірок втомилась преса.
Коли це по буднях земних народ
Небо прочитав — і зачудувався:
— Слухайте, який поет народився
Неповторний!

— Та ви що: Тичина давно... пішов.
Світ же засміє! — червоніли шпальти.—
Мабуть, ви його переплутали з кимось.
Тут нових ось трійко засвітилось
Неповторних,
Певно, ви на оці мали їх?

— Ні,— зітхнув пробачливо народ,—
Ми таки його на оці мали.
Добре, що нових прийшло чимало,
Але кожен з них зі своїх висот
Тільки ще самому собі засвітився.
А Павло Тичина для нас уродився
Давно... Ще до нас.—
— От тобі й раз! А час? —
— ...І після нас.—

Говорив народ. Вивчала преса.
Переважно — говорив народ...

* *
*

Отак вітерцем перейти за леваду шовкову —
Засвітитись гай,

а за гаєм — село.

І все проминуло до мене повернеться знову,
А літ перебутих одразу немов не було.

І я упізнаю хустину легку за плечима,
Хоч стільки у ріках злетіло води!
І ти мені тихо озвешся своїми очима...
Та це вже — ніколи...

Ніколи... Ніколи...

Завжди.

І я повернуся у пору мою світанкову,
Відчувши в долоні пелюстку руки.
І вперше промовлю колись не промовлене слово,
І вернуться в осінь з тієї весни

ластівки.

Розтане сніжок на роками притомленій скроні.
Повернеться листя в грудневій сади.
І дзенькнуть вудилами юності нашої копії.
Та це вже — ніколи...

Ніколи. Навіки.

Завжди.

Залітна сніжинка

сльозою зійшла на долоні,
Морозом шепнула мені сивина,
Що вже не повернуться юності нашої коні,
Бо надто далека між нами лягла далина.

Погасле багаття давно на вітрах холодіє,
І стільки у ріках злетіло води!
І час забувати тебе, як незбуту надію...
Та це вже — ніколи...

Ніколи... Навіки.

Завжди.

* *

*

Людей, звичайно, більше, ніж народу...
Коли виспівуєш на цілий сход
Любов до людства... з сотого заходу,—
Згадай, нарешті, і про свій народ
Хоча б за те, що має він в цю мить
Виконувати каторжну роботу:
За тебе перед людством червоніть.

* *

*

А зрадник завше продає когось.
Вірніш, к о г о с ь він просто перепродує
К о м у с ь, щоб за навар купить к о г о с ь
На перепродаж.

Бо платить собою
Він не спроможний вже з причини тої,
Що сам в собі самому не існує.

Але мене дивують покупці:
Невже так важко, зрештою, збагнути,
Що в мить, як продають тобі к о г о с ь —
Т е б е ж самого, йолопе, купують...
На перепродаж?!

* *

*

Ох і навчився ж прощати:
Друзям — грішки.
банкротам — борги неслітенні,
Навіть недругу зичу пощади.

Це б тільки й горя!

...Одначе в оцім всепрощєнні

Можна ж до того дійти,

коли сам собі станеш прощати.

ТИША

Вечір. Голуби...
Так празниково і прозоро!
На варті пам'яті дуби
Зорюють у дозорі.

Весь безмежний світ
Задрімав — не дише.
Чути навіть, як незримий цвіт
Біло опада із вишень.

Солодко човнам
В ласкавім літеплі Славути.
І спить ся стомленим синам
Цілунку м'ята-рута.

Сиві тумани
Вийшли з оболоней.
А можливо, то козацькі сни
У похід сідлають коней?..

Все б отак іти
Під материнським стягом вишні
І скибку місяця нести
В прозорій чаші тиші.

Вигнути б крило,
І в небеснім леті
З вічним батьком проминуть село
І спинитись... у легенді.

СМІТТЯРІ

Його тягло на смітники старі
Заштатних міст.

На призабутих сховах
Він розгрібав оплюсклі мочарі
Захлівних правд, інтрижок містечкових,
Базарний несмак лілій паперових,
З яких сміялись навіть сміттярі.

Там спочивав у мушлі самоти
Усім єством. Він зневажав одвіку
Людей з печаттю вищої мети.
А вже ж радів —

до заячого скрику! —
Коли в чийсь душі, хоч невелику,
Знаходив рідну цятку чорноти.

Його тягло на смітники старі.
Він там ставав значним собі самому.
І, притоптавши проблиски зорі,
Переконати прагнув світ у тому,
Що всі ми — люди. Себто, в основному,
Такі собі... звичайні сміттярі.

Та справжні сміттярі не прийняли
Його до спілки.

Гідні маєстату,
Сказали, що местимуть, як мели
Сміття із хати, але цур — не в хату...

ПОМСТА ЗЕМЛІ

Честь осквернивший воїна,
Кров'ю затам про те:
В пам'яті нашій пробоїна
Доти не заросте,

Доки на пагорб Слави,
На мироносну синь
Падає з-за халяви
Зради твоєї тінь!

Біла твоя озлоба,
Темна, як вир, душа...
Слизько повзуть з-під лоба
Двоє кружал вужа.

Там, як хитка примара,
Важко, за кроком крок,
Йде за тобою кара,
Звівши на смерть курок.

...Честь осквернивший воїна,—
Доки росте трава,
Жодна земна розколина
Душу твою не схова.

Ми б тебе вже й простили,—
Мертвий еси, як пил,—
Так не дають могили.
Прощі нема в могил:

На сорокове літо,
Як в сороковий день,
Їхні зірки із дикту
В небо застогнуть:

«Де?!

Де він, що в рукопашнім
Здавсь і ступив на криве,
Що оскверняє прах наш
Тим уже, що — живе?!»

— Тут він! — гогоче бором,
Дибя стає земля.
— Ось він! — рокоче ворон,
Що по тобі кружля.

Коло його все нижче
Звужує рішенець:
Хоч для мерців — живий ще,
Та для живих ти — мрець.

Суцці й забути б ладні —
Хай уже візьме тля...
Але ж і ми не владні,
Як не прийма земля.

* *
*

Зацний філософе Григорію Савичу
(В миру — Скворода),
Здрастуйте!

Ми, звичайно, воздаємо Вам належне
За те, що зуміли втекти
в безмежне з буденного содому.
(«Світ ловив мене, але не впіймав» —
Цитую. Забув, щоправда, з якого тому).
Та зауважу при тому: добре було, батьку,
втікати із саквами, коли світ ганявся за Вами
...волами!

Але скажіть: як втекти чоловіку нашого,
космічного, віку? Та ще оці кляті телефони:
дзвонять у всі дзвони, як на віче!..

Пробачте, що там за сміх? Ну, вже й молодь пішла,
чоловіче!

...Чи я щось не те сказав?

* *
*

Великий Гоголю,
Наш отче і колего!
Колего?.. А чом би й ні: в однім, вважай, коші
І за природою душі, і за... папером.
Що ж до ручки, то в мене навіть краща,
Ніж Ваше гусяче перо, колего.
Одне лише зосталось нам вчинить,
Щоб зовсім порівнятися:
Спалить, як Ви колись, усе, що не збулося.
(Ах, як воно у Вас горіло, отче:
Той племінь виден і сьогодні нам
Во дні і ночі!..)

...Зібрав якоесь усе своє (найкраще, зауважте),
Черкнув сірник — і хай воно горить
На славу нам, онукам — у науку!

І що б Ви думали, колего: не горить!

Чи мо', папір од знаків водяних
одсирів? Так чистий же спалахує, мов порох!

...Послухайте, колего: а що як помінять чорнило?

Сором окропом ошпарив.

Жбурнув у траву
Ремінь тужавий, що звивсь по-вужачи кільчато.
Але маленький тиран хоч би схлипнув —
заято
Вогники вовчі ховав під біляву брову!

Кинувсь із двору.

Оглянувся біля верби —
Вдарила ніжність у груди крилом лебедино:
Тихо собака лизав малюкове коліно,
Де червоніла попруга моєї ганьби.

Диво сподіялось: в синові очі жорсткі
Звільна верталась погідна наївність дитяча:
Впав головою невтішно
на лапи собачі
В першій покуті за перші провини гіркі.

Сльози лице окропили, мов лагідь Дніпра.
Мить зупинилася. Тиша тремтить, як росина.
Світ засвітився, як батько: рождалась Людина!
...Мудро всміхався собака очима добра.

* *
*

Летів до тебе турманом через море і дні,
Спадав із неба тугою, а ти сміялась: «Ні».
Я зіркою безсонною зацвів на кружині,
Світив у вікна соняхом, а ти своєї: «Ні».

Тоді прилинув лебедем і скрикнув на стерні.
Припав до тебе леготом, а ти сказала: «Ні».
То я заплакав річкою в гіркому поліні,
Вже й пересох із відчаю, а ти своєї: «Ні».

Тоді віддав я вітрові свій розпач і одчай
І прошептав зневірено на цілий світ: «Прощай!
Злечу у небо турманом востаннє на біду,
Впаду, мов камінь, тугою».

А ти зітхнула: «Жду».

* *
*

Двері в святилище Слова ногою відкривши,
Зліз на вітвар, похмелився із чаші причастя.
Три початківці поодаль принишкли, як миші.
Критик в'юнкий обернувся на вісімку: «Драсті!»
(«Жінка, та й... діти ж, — подумав. —
А, ну його к трясці»).

Там, за дверима, шепталися потай: «Нездара!
А от спини — до судів і пересудів дійде,
Ба, чи й не далі...» — значущо кивали під хмари
(Ну й, не забудьмо ж: у кожного жінка та й... діти).

Тільки Поет, що давно перейшов рівнодення,
Скрушно хитав головою і думав у прозі:
— Не доведи, щоб колись і моє імення
Люди востаннє згадали з полегкістю...
у некролозі.

БАЛАДА ПОЗА ЧАСОМ

Доцило на осінь в непевній добі.
Був ранок блідий, мов камея.
В камзолі старім при фамільнім гербі
Стояв поза часом Веймар.

Довкола двадцяте століття ревно,
Машини брели, як готи.
...З-за столу підвівся, відклавши перо
Йоганн-Вольфганг Гете.

Пішов одпочити у свій букенвальд:
Там тихо. Там тінно. І вільго.
Там буки в гармонії ладяться в ряд
І думають вічно і вільно.

Під крони ступив — і на кроці завмер,
До скрику незвичне узрівши:
Вгризалася просіка поміж дерев,
Якої не малось раніше.

Здалося: той просвіт вгрузав, як тесак,
В ніщо. В ірреальну нішу...
Він терпнув нажахано: що б то за знак?
І чий то свинцево округлився зрак?..
Та буки мовчали.

І світ ще не знав,
Що скоро народиться... Ніцше.

Одначе перестрах за мить одлетів.
Ласкаво манили дороги.
І бронзою слались плоди жолудів
Йому в олімпійські ноги.

Та щось його знов зупинило в ході
На третьому кроці фатально:
Причилось, що топче він не жолуді,
А пальців дитячих фаланги.

...Ти кажеш: в баладі порушено лад
Імен і віків на планеті...
А де ж я подіну тоді Buchenwald,
Що лісом здавався Гете?!

Ми всі із хліба виростили, сину,
Із праці себто — чуда із чудес,—
Яка нас охрестила на Людину,
Піднявши з чотирьох до піднебесь.

Нас кликав хліб на добре, чесне діло
До братнього, трудящого коша.
Ми в нім шануємо не тільки тіло,
У нім народпа світиться душа.

І я тобі сказати чесно мушу:
Ти можеш лущить м'яч, немов горох,
Але коли вже замахнувся на душу,—
Дивись, щоб не спіткнувся... на чотирьох!

ОДА КИЄВУ

I

Чаклунської ночі Івана Купала,
У час, коли папороть тайнощі діє,
На свято кохання виходять, як пави,
Полянського роду у білому діви.

Пливуть опівночі у травах бобрових
На поклик магічний тремкого багаття.
І тихо пускають по хвилях Дніпрових,
Мов знак нареченим,
вінки-лебедята.

І Київ такий ще малий — на долоні.
І Кий із братами ще жив і князює.
І Либідь в любисткові на оболоні
Із ладом своїм лебедино зорює.

Світанок встає з молодого розгілля,
Гіпці на кононях тривожать дорогу,
Гукаючи владно киян на весілля,
На свято народження роду нового.

...Народжуйся, роде, русявої вроди!
На трави, на зорі, на лагідні води!
І радуй вівіки, мій добрий народе,
Зерном і піснями
всесвітні народи!

II

Луна віків над Лавровою пущею,
Що долина із Несторових снів;
І міст Патонів, мов ракета,
пущена
Во дні грядущі із минутих днів;

Дівочий усміх над шовками теплими,
Полянський легіт предковічних трав;
І обеліск над воями,
полеглими
За землю нашу,
смертю смерть поправ;

І карб минувшин,
і новітні вияви,
І день прийдешній в рисах дитинчат,—
В тобі, як в книзі, odkриваю, Києве —
І хори вічності мені звучать!

III

Возрадуйсь, граде на Дніпровій кручі,
Із верховин п'ятнадцяти століть,

Благословенна, плодоносна віть,
Од кореня русинського — могуча!
Колиско тополина трьох мужів,
Що розтоптали троежалля змієве, —
Возрадуйся, золотоглавий Києве, —
Високий щит слов'янських рубежів!

IV

Славтеся, руки, в трудах — золоті,
Колос творящі, вогонь і вугілля,
Лагідний шовк молодим на весілля,
Сталь на космічні ракети круті!

Хай лебедіє у льолі дитя
Мирному пєбу і нині і прісно.
Вічно пребудьмо в житті, як у пісні,
Пісня ж — немертна, як древо життя!

КОЛИСКОВА НОВОНАРОДЖЕНОМУ КИЯНИНУ

Спи, мій маленький киянине, люлі,
Спи, мій роменований цвіт!
Щедро тобі накували зозулі
Цілих п'ятнадцять століть.

Скільки прислали дарунків і ласки
Із багатомовних країв!
Кий-сивоус передав тобі казку
Аж із полянських гаїв.

Либідь русява тобі колискову
Грає на струнах Дніпра,
Дарниця стелить дорогу шовкову
Вишиту ниттю добра.

Гінко рости, моя люба дитино,
Щастя моє голубе!
В злагоді вірній єдина родина
Прийме в обійми тебе.

Спи, мій маленький киянине, люлі,
Спи мій калиновий цвіт.
Хай накують тобі щедрі вазулі
Миру на тисячі літ!

* *
*

Він гріб в такому захваті гонитви,
Немов збирався пережити віки.
І чисто чистив свояків до нитки
Метким хапком нечистої руки.

Трусив державу обома, як грушу.
І якось за ікону з тогобіч
Віддав чортам без торгу власну душу,
І тішивсь, що
за безцінь
має річ!

Та вдарив дзвін.

А звісно — після дзвону
Не візьмеш за огradку й помела.
Щоправда, спохопились про ікону,
Так на ж тобі... фальшивою була.

* *
*

На спаді літ над складнощами світу
Філософ битись, врешті, притомивсь.
І, вивівши парадоксальну мисль,
Зітхнув:

«А чи було б цікаво жити,
Аби з усього вилущити смисл?
Та от... цікаво (взяв би його біс!)
Іще б оце питання прояснити!»

Рожевий обиватель сплюнув сито,
І кинув знехотя, мов чайові,
Що світ — яснішого нема у світі,
І нічого терзатись голові!

Старий кивнув:

— А й справді небиліці.

І все ж питання штурхають під бік.
Хоча б таке: чому літають птиці,
А ми з тобою ходимо одвік?

— О господи! Та відповідь, вважайте,
Сидить при вашому ж таки столі:
Тому й літають, щоб не заважати
Ходить нормальним людям по землі!

ДИВОВИЖА

Про світ увесь казати не берусь,
а все ж траплялась і мені нагода
у світі многоликім побувати,
що гув, як вулик, у стонадцять мов,

дивуючи одмінністю ландшафтів,
повір'їв, рас, і рис, і кольорів.

Та з-поміж див, дивин і дивовиж —
одне —

ніж збагнути не в спроможі.
І щоб сказати: надто вже замудре,
так ні ж — простішого дарма й шукати!

...Є тип людей, чи, пак, стереотип,
що зустрічається у кожному краї
клішований:

в Канаді чи у Штатах,
в Японії, на Фіджі, чи в Парижі
(немовби їх з держави у державу
везуть поперед тебе: тільки вчора,
здається, у Нью-Йорку розвітались,
а він уже у Бельгії стрічав,
хоч в іншій краї, а з лиця — той самий).

З ним вельми легко увійти в контакт:
говорить мовами усього світу,
достоту жодної не знаючи.

Однак
для діла — саме стільки, скільки треба.
(Для серця ж...

А до чого тут воно,
коли про діло йдеться?)

Як правило, натурою широкий,
без комплексу місцевих сентиментів,
він незлобливо, зверхньо посміється
над вашим і тутешнім пережитком,
чи «хай по-твому — патріотизмом».

Обніме широко,
через моє плече

на власну позираючи лівицю
з годинником японським: чи не довго?
І тільки вже біля самого трапу,
одвівши очі, кине мимохідь:
«Ну, як воно ведеться там у нас...
У вас, пробачте, як тепер живеться?».
І, скаменувшись, похапцем наклеїть
зневажний сміх модерного хлопчини,
що вчасно збувсь наїву хутірського:
«Усе ще там... про корінь гудемо?»
І, жестом міжнародним поплескавши
по рукаві, пластмасово докине:
«Ну що ж, давай... Лети в своє гніздо.
Салют усім!» — і кроком діловитим
господаря, вважай, усього світу
сягнисто рушить у людський загал.
І тільки на якомусь перехресті,
упевнившись, що я його не бачу,
він раптом опаде, немов листок,
прибитий вітром із чужого саду.
Прижухло-сіре, в кожному регіоні
однакове, притерте до ландшафтів,
розтапе між відсталих автохтонів,
що поспішають до свого гнізда.
Від них несе міцним робітнім потом,
чужим вином, натурами чужими,
які для кожного із них — свої.
І, доторкнувшись їх живої плоти,
воно зів'яне, як стара газета,
прочитана і кинута в смітник.
...Стоїш, розгублений: чи був насправді?
Та був же, але наче... й не було.
І тільки у бензиновому смозі
лишився присмак диму сигарети
та в присмерку — якісь чи то дві крапки,

чи очі,

І невловна тоскнота
чогось реального: «Ну, як воно тепер
у нас... у вас, пробачте?»

...Мітак припав до рідного бетону.
Зітхнуло серце: слава богу, вдома!
Виходжу легко із аеропорту,
а віп... уже біжить назустріч радо
і, міжнародним жестом поплескавши
по рукаві,

одною з мов планети
(здається, українською сьогодні)
гука бадьоро:

«Ну, здоров... Салют! То як воно
тепер у нас там... пробач, у них
живеться?»

І вже хазяйновито закида
твою валізу на моторну тачку,
і щось крізь награно бадьору маску
прислужливо-лякливе прозира,
і в двох кутках, де мають бути очі,
жовтіє туга двох листків промерзлих,
прибитих вітром із чужого саду,
яким не має вороття назад.
Бо де той сад — забулося давно.

...Страшніше смерті, як нема де вмерти.
Коли для всіх однаково ти свій,
чужим для всіх лишаяючись одначе.

ПОКУТА

I

Біг по життю, як по житю. Топтав обома.
Все дозволяв собі у незагнузданім праві:
Луки топив. У криницю плював легкома.
Свиснувши гучно, лелек поціляв па заплаві.

Якось оглянувсь — заклякла судомно рука:
Жовто тяглася за мною пустеля, як згуба.
Хрипло синіла затиснута в труби ріка.
Пір'я летіло, мов листя усохлого дуба.

Здумав палитись — криниця чорніла, мов дот.
Німо конав соловей. Задихалася жаба.
В очі плював мені димом ядучим завод,
Жерли машини останнє повітря
пожадно.

II

Снилось чи марилося:
рибою став.
Дужим осетром навспак течії
Предків дорогу у нерест верстав —
І загубив коло греблі її.

Бивсь у бетон.
Проклинав манівці.
Кров валувала із мене, як дим.
Тяжко боліли у ліктях плавці.
Мерли нащадки у лоні моім.

III

...І обернувся на лебедя білого-білого.
Марно шугав над громаддям каскадів і ферм.
Тьмаво лисніли свинцевими, сизими більмами
Гасом залиті зіниці

колишніх озер.

Впав я, парешті, знеможено в став.

Радо пірнув... у густе і зелене.

А як злетів —

одсахнулись від мене:

Чорним я став.

Злинув у пошуках вільного, чистого плеса.
І — надломилось крило, як поглянув униз:
Зводив рушницю якийсь чоловік в піднебесся.
Люди!

Та це ж я... себе — під обріз.

IV

З жаху прокинувся. Вибіг на луки.

Тихо котила за обрій трава.

Сірим струмком пролилася гадюка.

Як я зрадів їй:

— Жива!

Над озірцем журавель споважніло

В академічній задумі ступав.

Небо синіло. Бджола дзигмоніла.

Сонце загусло в коштовний опал.

Глянув у синій, неторканий став.

Чистий, мов совість.

Аж вріс я у нього,
Коли побачив себе, молодого:
Сивим я став.

...Може, я й справді мудрішати став?

* *
*

Перед людьми і землею,
при знамені Отчизни,
Перед червневим днем,
зрубаним, як віть,—
Воїном укріпись в клятві суворій,
пісне:
Ні перед ким, ні перед чим
не відступить!

Стань при мечі святім,
кутому з нашої муки.
Не пропусти,— інакше
матір'ю проклянем! —
Тих, що з базару ідуть гріти непевні руки
Над Вічним вогнем.

* *
*

Аж стогнуть голуби — така погідь всевишня,
Потужна і пружка, як олень у порі...
А ти пливеш в снігах... І поруч квітнуть вишні
І місяць парубчам підморгує зорі.

Поезія більше, ніж логіка, зна,
Оскільки — П о е з і я єсмь!

Хай в слові вовік таємниця світа!
Ти чуєш, як плаче воно:
«Зозуля йому ще дарує літа,
Хоч він уже мертвий давно».

Та є у поезії вища мета,
Не звітна і владі небес:
«Зозуля йому відкувала літа,
А він уже в Слові воскрес».

З М І С Т

Читаючи Бориса Олійника, *О. Гончар* 3

ВИБІР (1955—1968)

Б'ють у крицю ковалі	10
Сни	11
Я до тебе йшов...	12
Ми прощатись не будемо	14
Тривога	16
Як упав же віп...	18
Вибір	20
Живим — од полеглих	21
Коли можна просити заміну...	22
П'ятий член трибуналу	24
Не для дітей	28
Ти подумай, Париж...	29
Формула	30
Про хоробрість	31
Перстень долі	32
Мати	33
«На гострі брили кинули його...»	34

Романтичне інтермеццо	35
«Од квіту вишень стало в світі біло так...»	37
Балада про вогонь і принципи . . .	38
«Ти — зорею»	39
Ринг	40
Ялинка	42
«В снах безжурного дитинства...» . .	47
Чарівник	48
«Мати сіяла сон...» .	49
«Я в центрі кола...» . .	50
«Ти гукай не гукай...»	51
«О ви, з одвертим поблиском очей...»	51
«Страшно зустріти смерть...»	52
«Усе поспішає...»	52

ВІДЛУННЯ (1969—1970)

Мавзолей В. І. Леніна	54
Відлуння	57
Пам'яті Павла Тичини	58
Мій борг	59
Стою на землі	60
Притча про ноги	64
Хліб	66
Кумир	70
Миколі Кибальчичу	71
Біла мелодія	73

«Над Полтавою — літо бабине...» . . .	75
«І звідкіль воно хмара волохата...»	75
Золоті ворота	76
Про середину	78
«Гей, дуби мої — зелені хмарочоси...»	82
Приципи	83
Ніч масок	86
«Коли ескадрилья ішла на збли- ження...»	92
«Літа вже не мчать...»	93
«Беруть на кпини молоді міста...» . .	94
«То був день середини тижня...» . .	96
«Жінки й чоловіки малих і більших сіл...»	98
«Зрадити може гвинтівка...»	99
«Погоня... і постріл...»	100
«Був чоловік...»	101
«Мені на сірому причалі...»	102
«Коли ти вже на терези двобою...» . .	104
«Цей вічний колобіг...»	104
«Між людей у будні й свята...» . . .	106

НА ТРИВОЖНІЙ СТРУНІ (1971—1972)

Балада про Шевченкове перо	109
«Це було...»	110
Дядько Яків	112
Село (<i>Малюнок</i>)	113
Долоня	115

«Говорили-балакали дві верби за селом...»	116
Балада про першого	117
Балада про картузи	119
Антитези	120
Дискусія з глобусом	122
XX вік і Гамлет	124
«О жовтий квіт...»	126
До зали «А»	127
До зали «Б»	128
Музика	129
Та було у матері чотири сини...	130
У поета гроші завелись... (<i>Притча</i>)	131
Білий вірш на сірому...	135

СТОЮ НА ЗЕМЛІ (1973—1976)

Гора (*Роздум*)

I. Ельбрус	138
II. Фінська затока	143
«Отак ми йшли із ним»	146
Робота	147
Доц	149
Кінь	151
До землі	152
Сівач	155
Похорон учителя	156
Ода на честь 800-ліття Полтави	157

Танцюють грузини	159
Мікеланджело (<i>Диптих</i>)	
I. Давид	159
II. Творець	160
Маяковському	162
Диптих	
I. «За все, що взяв од пирога життя...»	164
II. «Віддай усе, що взяв, і освя- тись...»	164
Пушкін в Одесі	165
Пам'яті Сашка Авраменка	166
Пісня про матір	167
«Хоч гопки скач, хоч сядь та плач...»	168
«О дивна ніч...»	170
«Це мою хату вже замітає холодний вітер...»	171
Мелодія	171
«Був я вітром...»	173
«Так много записалося в поети...» . .	173
Парубоцька балада	175
Вальс	177
«Я спокійно б лежав під вагою сто- літь...»	178
Хлібові	179
«Світ глибокий, мов колодязь...» . .	180
Білорусії	181
«Мати наша — сивая горлиця...» . .	182

Братерство	183
Товариству	184
«В ті дивні дні...»	185
«Все в цім світі відоме...»	186
«В час туманів за далеким Світязем...»	187
«За рікою тільки вишні...»	188
«О, це осіннє журавлине „кру!“»	189

У ДЗЕРКАЛІ СЛОВА (1977—1981)

«Обживуть астронавти космічну за- тавну глиб...»	190
Осадна льоду	191
Балада	191
«Пахнуть сонцем дині спілі...»	194
Гексаметр	196
Притча про славу	196
Лев Толстой	200
Пісня віхоли	202
Прощальний вальс	203
Повернися!	204
Іронічний танок	206
Ода братерству	208
Повернення	209
У вінок Павлові Тичині	210
До проблеми часу	212
До проблеми добра і зла	213

До проблеми «Шевченко і народ» (<i>Диптих</i>)	
I. «Тяжко ішов, як жнivar...» . . .	215
II. «З народом загравать не треба...»	216
Ще раз про досвід	217
Кампанелла	218
Пісня	219
Стара пісня на новий мотив	219
Ода музиці	221

МІРА (1982—1984)

Платону Вороцьку	222
До проблеми: «Революція і митець»	224
Співське (<i>Диптих</i>)	
I. «Застилають столи господині...»	226
II. «Чи не досить, поете?»	227
Встань і гряди, Людино!	227
Надія	229
«Звідав я мить, коли доля крилом обійма...»	230
Чотири посвяти безсмертним	
Інтродукція	231
I. «Опав росою на духовний го- лод...»	232
II. «На Горах Пушкінських...»	233
III. «Покропи мене, дощичку...»	234
IV. «Як співав поет...»	235

«Отак вітерцем перейти на леваду шовкову...»	236
«Людей, звичайно, більше, ніж на- роду...»	238
«А зрадник завше продає когось...»	238
«Ох і навчився ж прощатп...»	238
Тиша	239
Сміттярі	240
Помста землі	241
«Зацний філософе Григорію Савичу...»	242
«Великий Гоголю...»	243
Похвала собаці	244
«Летів до тебе турманом через море і дні...»	245
«Двері в святилице Слова ногою від- кривши...»	246
Балада поза часом	246
В оборону хліба	248
Ода Києву (I—IV)	249
Колискова повонародженому киянину	251
«Він гріб в такому захваті гонитви...»	252
«На спаді літ над складнощами світу...»	253
Дивовижа	253
Покута (I—IV)	257
«Перед людьми і землею...»	259
«Аж стогнуть голуби — така погідь всевишня...»	259
Вічне	260

БОРИС ИЛЬИЧ ОЛИЙНЫК
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ДВУХ ТОМАХ

Т о м п е р в ы й
Лирика

Киев,
издательство художественной литературы
«Днипро»,
1985

(На украинском языке)

Редактор П. Ф. Иванов
Художник В. М. Флакс
Художній редактор А. І. Клименко
Технічний редактор І. М. Шевель
Коректор А. Д. Войтко

Інформ. бланк № 2832

Здано на виробництво 31.10.84.

Підписано до друку 17.04.85.

БФ 16530. Формат 70×100¹/₃₂.

Папір друкарський № 1. Гарнітура звичайна нова.

Друк високий. Ум. друк, арк. 11,05+1 вкл.

Ум. фарб. відб. 11,254. Обл.-вид. арк. 10,988.

Тираж 16 000 пр. Зам. 4—341. Ціна 1 крб. 30 к.

Видавництво художньої

літератури «Дніпро».

252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова

фабрика «Жовтень».

252053, Київ, вул. Артема, 25.

Олійник Б. І.

О-54 Вибрані твори в двох томах. Том перший: Лірика. / Передм. О. Гончара.— К.: Дніпро, 1985.— 269 с.

До першого тому творів відомого українського поета, лауреата Державної премії СРСР, Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка та Республіканської премії ім. М. Островського ввійшли ліричні поезії, які відзначаються пристрасною громадянськістю, емоційною наповненістю, своєрідністю поетики.

О $\frac{4702590200-112}{M205(04)-85}$ 112.85

У2

1

FRONTOPIEDISTINIS